

Regeringens proposition

1976/77: 25

med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77;

beslutad den 28 oktober 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

INGEMAR MUNDEBO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår.

De anslag som begärs uppgår till ca 905 milj. kr., varav drygt 364 milj. kr. på driftbudgeten och drygt 540 milj. kr. på kapitalbudgeten. De största anslagen föreslås gå till studiemedelsfonden, till statens vattenfallsverk för kraftverksbyggen samt till bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1976-10-28

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsråden Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Dahlgren, Åsling, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77

Statsråden föredrar förslag till riksdagen i frågor angående anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Mundebo anför: De ytterligare medelsbehov utöver gällande statsbudget som nu kan överblickas bör sammanfattas i en proposition angående utgifter på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77. Skulle anslagsframställningar därutöver på tilläggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i enlighet med de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förslå riksdagen att antaga de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen förordnar att de anföranden som redovisas i underprotokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall bifogas propositionen som bilagor 1—12.

Bilaga 1

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Romanus

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde**

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

[1] **2. Byggnadsarbeten för domstolsväsendet.** För budgetåret 1976/77 har till Byggnadsarbeten för domstolsväsendet anvisats ett investeringsanslag av 14,5 milj. kr. Behållningen på investeringsanslaget uppgick vid ingången av budgetåret till 8 631 491 kr.

Byggnadsstyrelsen har genom beslut den 22 mars 1974 erhållit uppdrag att projektera nybyggnad för tingsrätt, läns- och distriktsåklagarmyndigheter samt lokal skattemyndighet inom kvarteret Slottet i Halmstad med en sammanlagd rumsyta av ca 3 100 m².

Redogörelse för projektet har lämnats i prop. 1975: 1 bil. 4 s. 90 och i prop. 1975/76: 100 bil. 4 s. 90.

Föredraganden

Byggnadsstyrelsen har redovisat systemhandlingar för nybyggnaden. Enligt dessa föreslås nybyggnaden nu innehålla lokaler för Halmstads tingsrätt och vägförvaltningen i Hallands län. Kostnaderna för nybyggnaden, som föreslås omfatta en sammanlagd rumsarea av ca 3 800 m², har av styrelsen beräknats till 13,6 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976. Enligt styrelsen var det nödvändigt att byggnadsarbetena påbörjades i augusti 1976 med schakt, pålning m. m. för att nybyggnaden skall hinna bli klar till november 1977 så att Halmstads tingsrätt och vägförvaltningen i Hallands län skall kunna flytta in i lokalerna vid årsskiftet 1977/78.

Genom beslut den 12 augusti 1976 har regeringen uppdragit åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram av 2,3 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976 utföra förberedande arbeten för den redovisade nybyggnaden.

Med hänsyn till vad jag har anfört bör följande reviderade kostnadsram i 1 000-tal kr. föras upp i investeringsplanen.

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1976-04-01	Beräknad medelsför- brukning 1976/77	Byggstart år-mån.	Färdig- ställande år-mån.
Halmstads tingsrätt m.m. Nybyggnad	13 600	6 500	76-08	77-11

Jag förordar att de ökade utgifter som hänger samman med den redovisade nybyggnaden får bestridas av tillgängliga medel under detta anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för domstolsväsendet inom den kostnadsram som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för vissa byggnadsarbeten för domstolsväsendet.

Bilaga 2

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde**

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

[1] **5. Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 milj. kr. Behållningen under anslaget vid budgetårets ingång uppgick till 17,4 milj. kr.

Förvärv av kanslifastighet i Rom. Den förhyrda fastighet i vilken ambassadens i Rom kanslilokaler är inrymda har under året utbudits till försäljning. Eftersom fastigheten är ändamålsenlig och ambassadens lokalbehov långsiktigt kan tillgodoses inom denna avses fastigheten förvärvas. Kostnaderna för förvärvet beräknas till ungefär 8,5 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har redovisat bör en kostnadsram av 8 500 000 kr. i prisläget den 1 april 1976 föras upp i investeringsplanen för innevarande budgetår.

Jag förordar att de utgifter som hänger samman med förvärvet får bestridas av tillgängliga medel under detta investeringsanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om inköp av en fastighet för utrikesrepresentationen inom den kostnadsram som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för inköp av nämnda fastighet.

IV. STATENS UTLÄNINGSFONDER

[2] **1. Utrikesförvaltningens lånefond.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett investeringsanslag av 400 000 kr. Fonden uppgår för närvarande till 2 525 000 kr. Den disponeras huvudsakligen för s. k. allmänna lån i samband med tjänstemans förflyttning. En mindre del av fonden disponeras för särskilda lån till tjänstemän för inköp av möbler och andra inventarier. Utlandslönesystemet förutsätter att tjänstemännens behov av kredit i samband med omstationering skall kunna tillgodoses genom lånefonden (prop. 1963: 75 s. 100, SU 1963: 125, rskr 1963: 298). Det ökade antalet låneberättigade i kombination med det stora antalet omstationeringar har medfört behov av extra medelstildelning för innevarande budgetår. Jag anser att ytterligare 500 000 kr. bör tillföras fonden.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrikesförvaltningens lånefond* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kr.

Bilaga 3

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Krönmark

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde**

DRIFTBUDGETEN

FJÄRDE HUVUDTITELN

H. Övrig verksamhet

[1] **H 9. FN-styrkors verksamhet utomlands.** Medel för en svensk militär styrka i FN-tjänst anvisades första gången på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1956/57 (prop. 1956: 198, SU 1956: 179, rskr 1956: 539). Därefter har årligen ytterligare medel anvisats för svenska FN-styrkors verksamhet. Medel för de årliga utgifterna inom Sverige för att rekrytera, utbilda och organisera den svenska beredskapsstyrkan m. m. anvisas sedan budgetåret 1965/66 under förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst. Medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige och för viss personal vid Sveriges ständiga representation i FN samt — fr. o. m. den 1 juli 1967 — för observatörer i FN-tjänst anvisades budgetåren 1965/66—1971/72 under reservationsanslaget Kostnader för svenska FN-styrkor m. m. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 har medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige anvisats under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands. Sammanlagt har för svenska FN-styrkors verksamhet hittills anvisats 739 965 000 kr. på tilläggsstat och tilläggsbudget. Därav har 51 milj. kr. anvisats för att täcka utgifterna för FN-styrkan på Cypern, för FN-styrkan i Mellersta Östern och FN-observatörer under tiden januari—juli 1976 samt för vissa oförutsedda utgifter (prop. 1975/76: 125 bil. 3, FöU 1975/76: 34 rskr 1975/76: 267).

Del av ifrågavarande kostnader avses bli ersatta av FN. Intill den 1 september 1976 har från FN influtit 409 342 163 kr. Sveriges fordran hos FN enligt hittills framlagda krav uppgår till f. n. 70 203 197 kr. Ersättningar som flyter in från FN tillgodoförs statsbudgetens inkomstitel Övriga diverse inkomster.

Genom beslut den 21 oktober 1976 har tiden för den svenska FN-insatsen i Mellersta Östern förlängts t. o. m. den 24 april 1977. Utgifterna beräknas till ca 5,3 milj. kr. för månad eller för tiden juli—december 1976 sammanlagt 31 500 000 kr.

Genom beslut den 10 juni 1976 har tiden för den svenska FN-insatsen på Cypern förlängts t. o. m. den 15 december 1976. Utgifterna beräknas till ca 4,3 milj. kr. för månad eller sammanlagt 25 800 000 kr.

En allmän medelsreserv av 3,5 milj. kr. bör beräknas med hänsyn till eftersläpande sjukvårdskostnader för tidigare kontingenter samt vissa utgifter som kan bli nödvändiga vid en avveckling av kontingenterna.

Antalet observatörer i FN-tjänst uppgick den 1 oktober 1976 till 41. Medelsbehovet för dessa kan beräknas till 470 000 kr. för månad eller för tiden juli—december 1976 sammanlagt 2 800 000 kr.

Vid utgången av juni 1976 kvarstod en behållning på ca 1 556 300 kr. under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Behovet av ytterligare medel för FN-styrkor i Mellersta Östern och på Cypern och för observatörer uppgår alltså till (31 500 000 + 25 800 000 + 3 500 000 + 2 800 000 — 1 556 300) 62 043 700 kr., avrundat 62 milj. kr. Medlen bör liksom tidigare anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Med hänsyn till att många osäkra faktorer ligger i anslagsberäkningen kan det bli nödvändigt att även i fortsättningen förskottsvis bestrida utgifter för ifrågavarande ändamål från anslaget till oförutsedda utgifter.

Dessa utgifter bör slutligt belasta anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands. Frågan om deras täckning bör få tas upp framdeles.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *FN-styrkors verksamhet utomlands* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 62 000 000 kr.

[2] **H 10. Övervakningskontingenten i Korea.** Efter förslag i prop. 1953: 234 anvisade riksdagen (SU 1953: 196, rskr 1953: 431) på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 5 milj. kr. till svenska övervaknings- och repatrieringskontingenten i Korea.

Den svenska repatrieringskontingenten upplöstes efter slutfört uppdrag den 1 mars 1954. Övervakningskontingentens uppdrag står alltjämt kvar men personalen har reducerats avsevärt och uppgår nu till sju personer mot omkring 90 personer år 1955.

För övervakningskontingentens fortsatta verksamhet har riksdagen under anslaget Svenska övervakningskontingenten i Korea, fr. o. m. budgetåret 1972/73 benämnt Övervakningskontingenten i Korea, anvisat sammanlagt 23 240 000 kr. (jfr senast prop. 1975/76: 25 bil. 2, FöU 1975/76: 14, rskr 1975/76: 94). Hittills har alltså anvisats 28 240 000 kr.

för ifrågavarande ändamål. De medel som anvisades senast beräknades täcka utgifterna för kontingentens verksamhet t. o. m. juni 1976.

Det kan inte bedömas hur länge övervakningskontingenten i Korea behöver fortsätta sin verksamhet. Medel för verksamheten bör emellertid beräknas för tiden t. o. m. utgången av budgetåret 1976/77. Jag anser att kontingentens personalstyrka även i fortsättningen bör hållas så låg som möjligt.

För den fortsatta verksamheten räknar jag med ett medelsbehov av 108 330 kr. för månad. Vid utgången av budgetåret 1975/76 fanns en behållning på ca 141 000 kr. under anslaget. Anslagsbehovet för budgetåret 1976/77 uppgår därför till (1 300 000—141 000) avrundat 1 160 000 kr. Medlen bör liksom tidigare anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1976/77 måste betraktas som ungefärlig med hänsyn till svårigheterna att beräkna vissa utgiftsposter samt möjligheten av en avveckling av kontingentens verksamhet. Ett eventuellt behov av ytterligare medel får tillgodoses genom anlitanande av anslaget till oförutsedda utgifter. Frågan om att täcka utgifter som bestrids på detta sätt bör få tas upp framdeles.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övervakningskontingenten i Korea* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 160 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

III. FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

[3] **2. Marinförband: Anskaffning av anläggningar.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 78 750 000 kr. På anslaget kvarstod den 1 juli 1976 ett outnyttjat belopp av 450 412 kr. För innevarande budgetår har budgeterats en medelsförbrukning av 77 750 000 kr.

Fortifikationsförvaltningen har i samråd med överbefälhavaren och chefen för marinen anmält att medelsförbrukningen för den under innevarande budgetår planerade byggnadsverksamheten avseende kaserner m. m. beräknas komma att överstiga det för ändamålet budgeterade beloppet med 9 milj. kr. Anledningen härtill är att byggkostnaderna och kostnaderna för att tillgodose personalens krav beträffande arbetsmiljö m. m. har ökat i högre grad än vad som har kunnat förutses. En omfördelning med 3 milj. kr. från andra primäruppdrag inom anslaget bedöms vara möjlig. Eftersom det är angeläget att planerade byggnadsobjekt utförs så snabbt som möjligt är chefen för marinen beredd att

tillgodose återstående medelsbehov genom att omfördela medel inom huvudprogrammet Marinförband.

Jag anser i likhet med chefen för marinen att det är angeläget att den för innevarande budgetår planerade byggnadsverksamheten avseende kaserner m. m. kan genomföras. Jag förordar därför att ett belopp av 6 milj. kr. för detta ändamål anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår. För att detta inte skall medföra att utgiftsramen för det militära försvaret överskrids bör motsvarande belopp låsas på anslaget C 4. Marinförband: Forskning och utveckling.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kr.

[4] **7. Anskaffning av vissa militära anläggningar.** Under denna anslagsrubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 16 milj. kr. Verksamheten under anslaget omfattar anskaffning av sådana anläggningar som helt eller delvis finansieras utanför utgiftsramen för det militära försvaret. Behållningen under anslaget var vid ingången av innevarande budgetår 1 801 782 kr.

Genom beslut den 8 juli 1976 godkände regeringen ett mellan fortifikationsförvaltningen och vägförvaltningen i Gävleborgs län träffat vägrättskontrakt avseende upplåtelse av mark inom Hälsinge regementets övningsfält för att dra fram europaväg 4 i en ny sträckning. Enligt kontraktet skall vägförvaltningen utbetala kontant ersättning med 1 209 000 kr. för vissa på övningsfältet befintliga byggnader och utbildningsanordningar som måste rivras på grund av vägbygget. Ersättningen skall omräknas med hänsyn till förändringar i konsumentprisindex från den 1 januari 1975 fram till utbetalningsdagen.

Fortifikationsförvaltningen har beräknat kostnaderna för att uppföra ersättningsbyggnader m. m. för de byggnader och anläggningar som måste rivras med anledning av vägrättsupplåtelsen till ca 2 milj. kr. Regeringen har bemyndigat förvaltningen att utföra erforderliga ersättningsobjekt. Enligt gällande principer bör kostnaderna för dessa bestridas av medel utanför utgiftsramen för det militära försvaret intill ett belopp som motsvarar den ersättning som vägförvaltningen skall betala för byggnaderna m. m. Jag förordar att ifrågavarande kostnader intill ett belopp av 1,3 milj. kr. får bestridas av tillgängliga medel under detta investeringsanslag. De överskjutande kostnaderna utgör kostnader för standardhöjning och avses bestridas från ordinarie anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av kostnaderna för ersättningsbyggnader m. m. vid Hälsinge regemente.

Bilaga 4

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Gustavsson (p. 1, 3)
statsrådet Troedsson (p. 2)

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde**

DRIFTBUDGETEN

FEMTE HUVUDTITELN

D. Sociala serviceåtgärder

[1] **D 2 a. Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem.** Under rubriken D 2. Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem har för budgetåret 1975/76 anvisats ett reservationsanslag av 300 milj. kr., varav 200 milj. kr. anvisats på tilläggsbudget I till statsbudgeten. Av de anvisade medlen återstod vid budgetårets utgång ca 181 milj. kr.

Efter överläggningar mellan regeringen och svenska kommunförbundet träffades hösten 1975 överenskommelse om utbyggnad med 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser under femårsperioden 1976—1980. För år 1976 beräknades att byggandet av 16 000 daghemsplatser och 8 000 fritidshemsplatser skulle påbörjas. För att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra utbyggnaden av barnomsorgen träffades bl. a. överenskommelse om att anordningsbidraget för byggande av daghem och fritidshem skulle höjas från 7 500 kr. till 12 000 kr. per plats som började byggas under tiden den 1 november 1975 till utgången av år 1976.

En enkät till kommunerna som genomförts under sommaren 1976 visar att kommunerna under andra halvåret 1976 beräknar påbörja byggandet av ca 29 000 platser i daghem och fritidshem. Utbyggnaden av daghem och fritidshem under år 1976 kommer därmed att väsentligt överstiga de tidigare beräkningarna. För utbetalningar till kommunerna erfordras därför att ca 175 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget. Kommunförbundet har emellertid anmält att vissa kommuner har problem med att starta de byggnadsarbeten man har planerat före den 31 de-

cember 1976 bl. a .beroende på oförutsedda förseningar i materialleveranser och lokal arbetskraftsbrist. Regeringen har därför tidigare denna dag beslutat att anordningsbidrag för byggande av daghem och fritidshem skall utgå med 12 000 kr. per plats även för platser som börjar byggas under tiden den 1 januari 1977—den 28 februari 1977 och som färdigställs senast den 30 september 1977.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.

E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

[2] **E 10. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning.** Till ändamålet har för budgetåret 1976/77 anvisats ett reservationsanslag av 700 000 kr.

Under senare år har allt högre krav ställts på högrenade och starkare influensavacciner. Genom att höja renhetsgraden kan vaccinstyrkan kraftigt ökas utan att biverkningarna ökar. Utvecklingen på området är frammanad av rekommendationer om vaccinets sammansättning och renhet som utfärdats av bl. a. WHO. Reningen av influensavacciner sker genom en zonalcentrifug. Den nuvarande centrifugen har emellertid en kapacitet som motsvarar endast 50—60 % av det SBL-tillverkade vaccinet. Resterande del måste levereras med låg vaccinstyrka. Det framstår därför som nödvändigt att den nuvarande centrifugen ersätts med en s. k. K-II-centrifug som har dubbel kapacitet. Kostnaderna härför beräknar jag till 380 000 kr. Jag vill i detta sammanhang erinra om vaccinproduktionens betydelse för SBL:s ekonomi.

För att förbättra arbetsförhållandena ur arbetsskyddssynpunkt för den personal vid SBL som är sysselsatt med tillverkning av poliovaccin och för att säkerställa att vaccinet fyller nutida krav på säkerhet och kvalitet är det vidare angeläget med viss upprustning av ifrågavarande lokaler och utrustning. Det är härvid nödvändigt att anskaffa sex stycken skyddsarbetsboxar och ersätta en utsliten autoklav. Dessutom erfordras viss utrustning för att rena infekterat avloppsvatten. Jag beräknar kostnaderna för den här aktuella utrustningen till 300 000 kr.

Den här föreslagna utrustningen, zonalcentrifug och skyddsutrustning för poliovaccintillverkning, kan vid en eventuell omlokalisering av SBL eller av delar av laboratoriet tas med vid de nya lokalerna. Jag förordar därför att 680 000 kr. anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 för ifrågavarande ändamål.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 680 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

[3] 10. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde

Byggnadsstyrelsen

I proposition 1975/76: 100 har för budgetåren 1975/76 och 1976/77 beräknats en medelsförbrukning av 24 076 000 kr. resp. 25 000 000 kr. under förevarande anslag. Den faktiska medelsförbrukningen uppgick för budgetåret 1975/76 till 29 978 332 kr. I anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 beräknar byggnadsstyrelsen medelsförbrukningen för budgetåret 1976/77 till 22 000 000 kr.

Att medelsförbrukningen 1975/76 med 5,9 milj. kr. översteg den beräknade har medfört motsvarande nedgång av reservationsmedlen under anslaget. Dessa är nu nästan helt förbrukade. Trots den nu beräknade nedgången av medelsförbrukningen för budgetåret 1976/77 med 3 milj. kr. erfordras därför ett medelstillskott på 2,9 milj. kr. på tilläggsbudget för budgetåret 1976/77.

Vid nybyggnaden av djurhus för statens bakteriologiska laboratorium har, på grund av oförutsedd dålig bergkvalitet, uppkommit extra förstärkningskostnader. En redogörelse för frågan lämnades i prop. 1975/76: 100 bil. 7, sid. 211. Byggnadsstyrelsen skulle återkomma så snart kostnadernas storlek var känd. Styrelsen har i anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 hemställt att kostnadsramen för projektet höjs med 520 000 kr. utöver höjningen på grund av byggnadskostnadsindex.

Föredraganden

Jag biträder byggnadsstyrelsens framställningar. Således bör på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisas 2,9 milj. kr. under förevarande anslag. Vidare bör kostnadsramen för projektet Statens bakteriologiska laboratorium: Nybyggnad av djurhus få höjas med 520 000 kr. utöver vad som erfordras på grund av byggnadskostnadsindexhöjningen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets
verksamhetsområde* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för
budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 2 900 000
kr.

Bilaga 5

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Turesson

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde**

KAPITALBUDGETEN

SJÄTTE HUVUDTITELN

I. STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

D. Luftfartsverket

[1] **1. Flygplatser m. m.** Flygplatsfrågan i Karlstad har utretts av en särskild flygplatskommitté med företrädare för bl. a. länsstyrelsen och landstinget i Värmlands län samt Karlstads kommun. I kommittén har också ingått företrädare för näringslivet i Karlstadsregionen. Den huvudsakliga utgångspunkten för utredningen var att Karlstads flygplats kapacitet inte medger trafik med jetflygplan. Kommittén, som föreslog att en ny flygplats anläggs på Jäverön 12 km öster om Karlstad, överlämnade i april 1974 sitt förslag till luftfartsverket för prövning.

Luftfartsverket konstaterade att kostnaderna — i 1974 års prisläge — för att anlägga en ny flygplats på Jäverön uppgår till 35 milj. kr, exkl. kostnader för anslutningsväg mellan Jäverön och E 18. Kostnader för erforderlig mark har därvid inte medräknats. Flygplatskommitténs utredning visar enligt luftfartsverket att trafikens omfattning på en ny flygplats på Jäverön under överskådlig framtid torde bli begränsad och komma att medföra betydande driftunderskott. Luftfartsverket anser därför att en ny primärflygplats inte kan anläggas på Jäverön under de förutsättningar som f. n. gäller.

Hösten 1975 sammankallades en särskild arbetsgrupp för att under ledning av länsstyrelsen ytterligare överväga flygplatsfrågan i Karlstadsregionen. Arbetsgruppen skulle särskilt överväga möjligheterna att bygga ut den befintliga flygplatsen i Karlstad till en standard som medger trafik med jetflygplanet Fokker F-28. I arbetsgruppen har ingått företrädare

för länsstyrelsen och landstinget i Värmlands län, Karlstads kommun, luftfartsverket samt Linjeflyg AB.

Arbetsgruppen föreslår att den befintliga flygplatsen i Karlstad byggs ut, bl. a. genom att landningsbanan förlängs, för att möjliggöra trafik med jetflygplanet Fokker F-28. Kostnaderna — i prisläget den 1 januari 1976 — för utbyggnaden beräknas till 5,9 milj. kr. varav enligt gängse fördelningsnormer 3,7 milj. kr. faller på staten och således 2,2 milj. kr. på kommunen. Enligt arbetsgruppen bör utbyggnaden avse en begränsad tidsperiod.

Arbetsgruppen har utgått från att trafiken på Karlstads flygplats kommer att omfatta fyra flygningar per dag till och från Stockholm med jetflygplanet Fokker F-28. Någon trafik nattetid med jetflygplan är inte aktuell. Med hänsyn till tidsbegränsningen och det ringa antalet flygningar per dag anser arbetsgruppen att trafiken inte bör medföra några betydande olägenheter från miljösynpunkt. Inte heller torde under angivna förutsättningar hinderförhållandena kring flygplatsen kräva omedelbara åtgärder. Arbetsgruppen förutsätter att effektiv samverkan upprättas mellan luftfartsverket och Karlstads kommun vad gäller frågor rörande hinderförhållanden och påverkan på omgivningen i övrigt.

Luftfartsverket, som varit representerat i arbetsgruppen, tillstyrker förslaget.

Föredraganden

Under de senaste åren har de statliga flygplatserna — bl. a. genom banförlängningar — successivt rustats upp för att möta de krav som jetflygplanen ställer. När det nu pågående upprustningsprogrammet genomförts kan alla flygplatser utom Karlstads flygplats trafikeras av jetflygplan, vilket innebär att Linjeflyg AB (LIN), som nu successivt ersätter sina omoderna metropolplan med jetflygplanet Fokker F-28, inom något år inte längre kan trafikera Karlstad. Detta förhållande är enligt min mening inte förenligt med de berättigade krav på effektiva och snabba flygförbindelser med Stockholmsområdet som Karlstadsregionen kan ställa. Jag förordar därför att Karlstads flygplats snarast byggs ut i huvudsaklig överensstämmelse med arbetsgruppens förslag. Med anledning härav bör investeringsmedel — 3,7 milj. kr. efter uppräkning till aktuellt prisläge 4,1 milj. kr. — anvisas på tilläggsbudget I för innevarande budgetår. Genom utbyggnaden kan under minst en 10-årsperiod nuvarande flygplats i Karlstad trafikeras med jetflygplan. Enligt min mening har därvidlag en rimlig avvägning gjorts mellan de olika intressen som bör beaktas i sammanhanget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Flygplatser m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 4 100 000 kr.

Bilaga 6

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28**Föredragande:** statsrådet Mundebo**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser finansdepartementets verksamhetsområde, m. m.**

[1] **Investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar.** Genom lagstiftning under hösten 1975 infördes bestämmelser om särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag för investeringar i maskiner och andra inventarier (prop. 1975/76: 61, SkU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 101, SFS 1975: 1147, 1149). Syftet med bestämmelserna har varit att stimulera näringslivets maskininvesteringar. Såväl avdraget som bidraget har begränsats till anskaffningar eller tillverkning som sker under perioden den 15 oktober 1975—den 31 december 1976. När det gäller anskaffningar är det en förutsättning att leverans skall ha skett inom nämnda period och att skriftligt avtal inte har upprättats före den 15 oktober 1975.

Avdraget görs i samband med taxeringen till statlig inkomstskatt för det beskattningsår under vilket leverans eller tillverkning skett. Det utgår till näringsidkare som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk. Bidraget — som är skattefritt — utgår till samma kategorier näringsidkare som omfattas av rätten till avdrag men det är avsett att utgå endast i de fall där avdraget inte kan till fullo utnyttjas skattemässigt. Bidraget kan utgå för högst två beskattningsår och det får inte beräknas på en högre anskaffnings- eller tillverkningskostnad än 500 000 kr. för varje beskattningsår. På samma sätt som gäller för avdraget beräknas bidraget på de anskaffningar eller den tillverkning som skett under ett beskattningsår. Ansökan om bidrag prövas av riksskatteverket.

Avdraget och bidraget uppgick ursprungligen till 10 % resp. 4 % av anskaffnings- eller tillverkningskostnaden. Det visade sig emellertid efter hand att det krävdes ytterligare åtgärder för att öka efterfrågan på framför allt verkstadsindustrins produkter och samtidigt ge extra stimulans åt näringslivets maskininvesteringar. Mot denna bakgrund fattade riksdagen i våras beslut om en höjning av procentsatserna (prop. 1975/76: 150, SkU 1975/76: 67, rskr 1975/76: 407, SFS 1976: 390, 391). För investeringar som genomförs under perioden den 1 maj—den 31

december 1976 höjdes således avdraget till 25 % och bidraget till 10 % av anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna. Som förutsättning för att få tillämpa dessa högre procentsatser gäller att skriftligt avtal om leveransen inte har upprättats resp. att tillverkningen inte har påbörjats före den 1 maj 1976. Vid riksdagsbehandlingen diskuterades att utsträcka giltighetstiden för avdragen och bidragen till den 31 mars 1977. Med hänsyn till svårigheterna att vid det tillfället överblicka den framtida konjunkturutvecklingen och risken för överhettning i ekonomin föranledde frågan dock inte någon åtgärd från riksdagens sida. Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka att såväl skatteutskottet som finansutskottet hade understrukt vikten av en generös dispensgivning i de fall att leverans på grund av leveranssvårigheter inte kunde ske förrän under det första kvartalet 1977. Den lösning som sålunda valts, dvs. föreskriften om att leverans skall ha skett senast den 31 december 1976 i förening med uttalandena om generös dispensgivning avseende det första kvartalet 1977, har medfört att ett mycket stort antal företag har sökt dispens hos regeringen.

En avsaktning av den internationella konjunkturuppgången har gjort sig märkbar sedan mitten av år 1976. Denna avsaktning tycks bli något längre än vad som tidigare förutsågs. Investeringsverksamheten inom OECD-länderna väntas öka med någon större kraft först under år 1977. Detta påverkar den svenska industrins, främst verkstadsindustrins, exportmöjligheter. Den nyligen publicerade konjunkturbarometern för tredje kvartalet i år visar att verkstadsföretagens förväntningar om nya order inte har infriats. Bedömningen av produktionsutvecklingen för resten av innevarande år är också relativt pessimistisk. I konjunkturinstitutets höstrapport förutses en produktionsminskning för verkstadsindustrin innevarande år och en försiktig återhämtning år 1977. Den låga utnyttjandegraden medför att behovet av arbetskraft kommer att bli begränsat.

I ett längre perspektiv finns ett starkt behov att bygga ut den svenska industrins kapacitet genom ökade investeringar. För att återställa balansen i våra utrikes betalningar måste en ökning av kapaciteten inom exporterande och importkonkurrerande näringar komma till stånd. Enligt 1975 års långtidsutredning måste därmed näringslivets investeringar öka i en snabbare takt än vad som f. n. synes bli fallet både åren 1976 och 1977. Mot denna bakgrund har regeringen helt nyligen fattat beslut om frisläpp av investeringsfonderna för konjunkturutjämning för maskininvesteringar under det första kvartalet 1977.

För att ge ytterligare stimulans åt investeringar i maskiner och inventarier förordar jag efter samråd med chefen för finansdepartementet en motsvarande förlängning av tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag och statligt investeringsbidrag. För investeringar under denna förlängningstid bör de förhöjda procentsatserna gälla, dvs. 25 %

för avdraget och 10 % för bidraget, fortfarande dock under förutsättning att skriftligt avtal eller tillverkningen inte ligger i tiden före den 1 maj 1976. Som villkor bör gälla att leverans sker senast den 31 mars 1977. Dispens som innebär en förskjutning av denna senaste leveranstidpunkt bör endast komma i fråga i rena undantagsfall, t. ex. om investeringen är av betydande storleksordning och kan förväntas ge en betydande stimulansseffekt. För att ge full stimulansseffekt även för de mindre och medelstora företag som är hänvisade till att utnyttja bidragsformen och för att skapa största möjliga likformighet med avdrags-systemet föreslår jag vidare att bidraget skall kunna utgå för högst tre beskattningsår i stället för såsom hittills under högst två beskattningsår.

De av mig föreslagna stimulansåtgärderna föranleder ändringar i 1 och 2 §§ lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt samt i 1 och 2 §§ lagen (1975: 1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning. Förslag till lagstiftning här- om har utarbetats inom finansdepartementet. Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som bilagor A och B.

Kostnaderna för bidragen bestrids från det i statsbudgeten under sjunde huvudtiteln upptagna förslagsanslaget Bidrag till vissa investeringar. Detta anslag har — med hänsyn till svårigheterna att göra en tillförlitlig anslagsberäkning — förts upp med ett formellt belopp. Ej heller nu kan medelsbehovet beräknas med någon grad av säkerhet. Anslagsbelastningen torde dock givetvis öka på grund av de nu föreslagna åtgärderna.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga inom finansdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

2. lag om ändring i lagen (1975: 1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning.

Bil. A. Lagförslag

Bilaga A

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

Häri genom föreskrives att 1 och 2 §§ lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Fysisk eller juridisk person, som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk och som under perioden den 15 oktober 1975—den 31 december 1976 anskaffar eller tillverkar maskiner eller andra döda inventarier avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten, äger vid taxering till statlig inkomstskatt åtnjuta särskilt investeringsavdrag vid inkomstberäkningen för den förvärvskälla vari verksamheten ingår.

Fysisk eller juridisk person, som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk och som under perioden den 15 oktober 1975—den 31 mars 1977 anskaffar eller tillverkar maskiner eller andra döda inventarier avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten, äger vid taxering till statlig inkomstskatt åtnjuta särskilt investeringsavdrag vid inkomstberäkningen för den förvärvskälla vari verksamheten ingår.

2 §¹

Särskilt investeringsavdrag utgör tio procent av anskaffningskostnaden för inventarier som anskaffats under den period som anges i 1 §. I fråga om inventarier, som näringsidkaren tillverkar själv, beräknas procentsatsen på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden.

Avdraget utgör dock tjugofem procent av anskaffningskostnaden för inventarier som levererats under perioden den 1 maj—den 31 december 1976 under förutsättning att skriftligt avtal om anskaffningen ej har upprättats före den 1 maj 1976. I fråga om inventarier, som näringsidkaren tillverkar själv, tillämpas sistnämnda procentsats på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden den 1 maj—den 31 december 1976 under förutsättning att tillverkningen ej har påbörjats före den 1 maj 1976.

Avdraget utgör dock tjugofem procent av anskaffningskostnaden för inventarier som levererats under perioden den 1 maj 1976—den 31 mars 1977 under förutsättning att skriftligt avtal om anskaffningen ej har upprättats före den 1 maj 1976. I fråga om inventarier, som näringsidkaren tillverkar själv, tillämpas sistnämnda procentsats på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden den 1 maj 1976—den 31 mars 1977 under förutsättning att tillverkningen ej har påbörjats före den 1 maj 1976.

¹ Senaste lydelse 1976: 390.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Avdraget göres vid taxering till statlig inkomstskatt för det beskattningsår under vilket inventarierna har levererats eller kostnaderna för tillverkningen nedlagts. Avdraget får dock åtnjutas högst med belopp som svarar mot skillnaden mellan bruttointäkten och övriga avdrag i förvärvskällan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Bilaga B

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1975: 1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning

Härigenom föreskrives att 1 och 2 §§ lagen (1975: 1149) om statligt investeringsbidrag för inventarieanskaffning skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Fysisk eller juridisk person, som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk och som under perioden den 15 oktober 1975—den 31 december 1976 anskaffar eller tillverkar maskiner eller andra döda inventarier avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten, äger efter ansökan erhålla statligt investeringsbidrag i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Fysisk eller juridisk person, som driver rörelse, jordbruk eller skogsbruk och som under perioden den 15 oktober 1975—den 31 mars 1977 anskaffar eller tillverkar maskiner eller andra döda inventarier avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten, äger efter ansökan erhålla statligt investeringsbidrag i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

Investeringsbidrag enligt denna lag skall icke räknas som skattepliktig inkomst enligt kommunalskattelagen (1928: 370) och lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt.

2 §¹

Investeringsbidrag får icke utgå om näringsidkaren för beskattningsår under den period som anges i 1 § kunnat helt utnyttja avdrag enligt lagen (1975: 1147) om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt. Investeringsbidrag får heller icke utgå, om näringsidkaren för beskattningsåret helt eller delvis har åtnjutit avdrag som nyss nämnts. Bedömningen av frågan huruvida nämnda avdrag kunnat utnyttjas eller har åtnjutits får grundas på taxeringsnämndens beslut.

Investeringsbidrag utgör fyra procent av anskaffningskostnaden för inventarier som har anskaffats under den period som anges i 1 §. I fråga om inventarier, som näringsidkaren tillverkar själv, beräknas procent-satsen på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden.

Bidraget utgör dock tio procent av anskaffningskostnaden för inventarier som levererats under perioden den 1 maj—den 31 december 1976 under förutsättning att skriftligt avtal om anskaffningen ej har upprättats före den 1 maj 1976. I fråga om inventarier, som

Bidraget utgör dock tio procent av anskaffningskostnaden för inventarier som levererats under perioden den 1 maj 1976—den 31 mars 1977 under förutsättning att skriftligt avtal om anskaffningen ej har upprättats före den 1 maj 1976. I fråga om inventarier, som

¹ Senaste lydelse 1976: 391.

Nuvarande lydelse

näringsidkaren tillverkar själv, tilllämpas sistnämnda procentsats på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden den 1 maj—den 31 december 1976 under förutsättning att tillverkningen ej har påbörjats före den 1 maj 1976.

Investeringsbidrag utgår för det beskattningsår under vilket inventarierna har levererats eller kostnaderna för tillverkningen nedlagts. Det kan utgå för högst två beskattningsår och får ej beräknas på högre anskaffnings- eller tillverkningskostnad än 500 000 kronor för varje beskattningsår.

Föreslagen lydelse

näringsidkaren tillverkar själv, tilllämpas sistnämnda procentsats på den del av tillverkningskostnaden som nedlagts under perioden den 1 maj 1976—den 31 mars 1977 under förutsättning att tillverkningen ej har påbörjats före den 1 maj 1976.

Investeringsbidrag utgår för det beskattningsår under vilket inventarierna har levererats eller kostnaderna för tillverkningen nedlagts. Det kan utgå för högst tre beskattningsår och får ej beräknas på högre anskaffnings- eller tillverkningskostnad än 500 000 kronor för varje beskattningsår.

Denna lag träder i kraft dagen efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

[2] **Ökad disposition av rörliga krediter.** Till regeringens disposition står en rörlig kredit i riksgäldskontoret att ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet. Den rörliga krediten höjdes budgetåret 1975/76 från 80 milj. kr. till 100 milj. kr. (prop. 1975: 1 bil. 1, FiU 1975: 2, rskr 1975: 31). Regeringen har genom skilda beslut ställt sammanlagt 96 milj. kr. till olika uppdragsmyndigheters förfogande. Mot bakgrund av att dessa myndigheters behov av ytterligare kreditmedel kan väntas öka under budgetåret förordar jag att ramen höjs med 25 milj. kr. till 125 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

bemyndiga regeringen att i riksgäldskontoret disponera en från 100 000 000 kr. till 125 000 000 kr. ökad rörlig kredit att på sätt som regeringen bestämmer ställas till förfogande för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet.

DRIFTBUDGETEN

SJUNDE HUVUDTITELN

B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

[3] B 22. Statens förhandlingsråd.

Inledning

I prop. 1975/76: 105 (bil. 2 s. 177—179) framhölls behovet av ett särskilt förhandlingsorgan — statens förhandlingsråd — under finansdepartementet för handläggning av frågor som aktualiseras genom lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL).

Genom beslut den 23 juni 1976 har regeringen förordnat att under andra halvåret 1976 skall finnas ett särskilt organ med uppgift att förbereda inrättandet av statens förhandlingsråd och att för chefen för rådet skall fr. o. m. den 1 juli 1976 finnas inrättad en tjänst som generaldirektör i Fg 28, vars innehavare skall vara chef för det särskilda organet. Kostnaderna för det särskilda organet har belastat sjunde huvudtitelns förslagsanslag Kostnader för vissa nämnder m. m. Om detta bör riksdagen underrättas.

Det särskilda organet har med skrivelse den 15 september 1976 lagt fram förslag till arbetsuppgifter och organisation m. m. för förhandlingsrådet.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, försvarets materielverk, televerket, statens järnvägar (SJ), statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), statens avtalsverk (SAV), statens personalnämnd (SPN), skolöverstyrelsen (SÖ),

patent- och registreringsverket, statens lantmäteriverk samt länsstyrelserna i Blekinge och Malmöhus län.

Det särskilda organets förslag

Den vidgade förhandlingsskyldigheten som åläggs arbetsgivaren genom medbestämmandelagen kommer att ställa stora krav på den statliga förvaltningsapparaten. Förslaget om att inrätta ett statens förhandlingsråd dikteras av en strävan att lösa de organisations- och samordningsproblem som den nya verksamheten med förhandling enligt bl. a. 11 och 12 §§ MBL kommer att föra med sig för staten som arbetsgivare. Rådet bör följaktligen ha som en av sina huvuduppgifter att vara ett centralt organ för sådana förhandlingar. I vissa fall bör det vara rådets uppgift att föra förhandlingarna. Detta gäller framför allt i frågor som för beslut av regering eller riksdag förbereds inom regeringskansliet. Rådets uppgift blir härvid väsentligen av förhandlingsteknisk och samordnande karaktär.

Förhandlingar i frågor där beslutanderätten ligger hos enskild myndighet bör i regel föras av myndigheten. För att få till stånd ett enhetligt förhandlingsuppträdande kan det finnas behov av anvisningar och föreskrifter till myndigheterna. Att meddela sådana bör vara en uppgift för förhandlingsrådet. Det kan även finnas anledning för rådet att medverka vid förhandlingar hos myndighet i frågor av mer generell karaktär, t. ex. om förhandlingen avser fråga som rör mer än en myndighet eller om det över huvud taget föreligger ett behov av att samordna förhandlingarna. Gäller förhandlingen personalpolitiska frågor av större vikt bör rådet alltid medverka. Däremot torde rådets medverkan sällan krävas i frågor av mer fortlöpande karaktär inom personalområdet eller när förhandlingen avser en fråga utan principiell räckvidd om myndighetsorganisation.

En förutsättning för att rådet skall kunna medverka vid förhandlingar hos myndigheterna är givetvis att rådet underrättas om en förestående förhandling och vad förhandlingen skall avse. I de fall rådet bör medverka vid förhandlingen bör en sådan underrättelse lämnas rådet, såvitt gäller den primära förhandlingsskyldigheten, innan myndigheten har tagit kontakt med personalorganisationerna och, såvitt gäller förhandling enligt 12 §, snarast möjligt efter det att myndigheten har mottagit förhandlingsframställningen. Det bör ankomma på rådet att successivt, i takt med den ökade erfarenheten av verksamheten, pröva i vilka typer av frågor det kan vara tillräckligt att rådet endast underrättas i efterhand, t. ex. genom kopia av förhandlingsprotokoll.

Om en förhandling som förs av myndighet hänskjuts till central förhandling bör rådet alltid medverka i den centrala förhandlingen. Även i sådant fall bör således myndighet vara skyldig att underrätta rådet.

Medbestämmanderättsavtal som begärs med stöd av 32 § MBL torde

ofta komma att avse frågor som omfattas av förhandlingsrätten enligt 11 och 12 §§. Innan myndighet sluter sådant avtal bör alltid rådet beredas tillfälle att ta fram underlag för frågans handläggning. Det bör också ankomma på rådet att ta kontakt med de myndigheter som kan vara berörda av ett sådant avtal, t. ex. statskontoret när det gäller rationaliseringsfrågor.

När det gäller de offentliganställda som omfattas av den s. k. ställföreträdarlagen, t. ex. lärarna, är det som framgår av propositionen (s. 205) nödvändigt att bygga upp en förhandlingssamverkan mellan staten och kommunerna. Detta torde gälla inte bara i fråga om sedvanliga avtalsförhandlingar utan även beträffande sådana förhandlingar som inte syftar till kollektivavtal. Det bör vara en uppgift för förhandlingsrådet att tillsammans med kommun- och landstingsförbunden finna lämpliga former för det fortlöpande samarbetet vid sistnämnda slag av förhandlingar.

Även i andra frågor som föranleds av arbetsrättsreformen än förhandlingsfrågor kan finnas behov av anvisningar och direktiv hur staten som arbetsgivare bör uppträda. Som exempel kan nämnas föreskriften i 19 § andra stycket MBL om att arbetsgivaren på begäran skall förse arbetstagarorganisation med avskrift av handling och biträda organisationen med utredning som den behöver för detta ändamål. Denna skyldighet för arbetsgivaren föreligger dock endast om det kan ske utan oskälig kostnad eller omgång för arbetsgivaren. Det bör vara en uppgift för rådet att vägleda myndigheterna i sådana frågor.

Ytterligare en uppgift för rådet bör vara att meddela råd och anvisningar till statsmyndigheterna i sådana personalpolitiska frågor som inte någon annan myndighet svarar för.

I fråga om rådets organisation anføres i förslaget följande.

Med hänsyn till rådets arbetsuppgifter är det av stor vikt att rådet skaffar sig breda kontaktytor mot statsförvaltningen i övrigt. Detta kan ske på många sätt. Av stort intresse när det gäller diskussionerna kring bl. a. centrala personalpolitiska problem är den särskilda rådgivande nämnd som kommer att inrättas. Genom detta organ bör rådet erhålla värdefulla impulser för inriktningen av sitt arbete. På grund härav synes det inte finnas samma motiv som annars brukar kunna åberopas för att inrätta en styrelse för rådet.

Under hänvisning härtill föreslås att den nya myndigheten leds av en chef för vilken en tjänst som generaldirektör med beteckningen p inrättas. Någon indelning i fasta enheter bör inte komma i fråga utan det bör överlåtas åt rådet att avgöra i vilka former det skall arbeta. Särskilt under inledningsskedet torde den nya myndigheten ha ett behov av att pröva sig fram till den organisation som kan finnas lämplig.

Som har nämnts i propositionen är bl. a. omfattningen av den förhandlingsverksamhet som rådet skall bedriva svår att bedöma. Härav

följer också en viss osäkerhet när det gäller att beräkna hur stor personal rådet bör ha. Även om andra myndigheter kommer att få ställa sakkunniga till rådets förfogande, kan bl. a. rådets samordnande uppgifter bli personalkrävande. Utöver verkschefen bör finnas tretton handläggare. Dessa bör ha extra ordinarie tjänster. För allmänna kontorsgöromål bör finnas tre extra ordinarie tjänster, varav en för mer kvalificerade göromål.

Förhandlingsrådet beräknas få lokaler som är gemensamma med SAV. Rådets behov av personal för expeditionsgöromål och telefonväxel m. m. bör kunna tillgodoses genom anlåtande av SAV:s motsvarande personal.

Förhandlingsrådet kommer att ha behov av att sakkunniga ställs till förfogande av vissa myndigheter som är verksamma bl. a. på det personalpolitiska området. Hur detta samarbete i praktiken skall utformas, bör överlåtas åt berörda myndigheter att komma överens om. Skulle det visa sig att rådet inte kommer att få det biträde som behövs för att lösa sina uppgifter utan att myndigheten får ekonomisk kompensation bör frågan avgöras av regeringen.

Mot bakgrund av nämnda förslag till arbetsuppgifter och organisation redovisas i skrivelsen följande medelsbehov för första halvåret 1977.

Personal

Handläggande personal	14
Övrig personal	3
	<u>17</u>

Anslag

Lönekostnader	1 083 150
Sjukvård	2 000
Reseersättningar	25 000
Lokalkostnader	125 000
Expenser	263 400
	<u>1 498 750</u>

Remissyttrandena

De flesta remissinstanserna utgår från att ett statens förhandlingsråd skall inrättas. *Kriminalvårdsstyrelsen* och *länsstyrelsen i Blekinge län* uttalar sin tillfredsställelse med att kunna få råd och anvisningar i medbestämmanderättsfrågor.

RRV och *patent- och registreringsverket* diskuterar frågan om de uppgifter förhandlingsrådet avses få inte hellre borde knytas till SAV. Enligt *RRV* har varken i det särskilda organets förslag eller dessförinnan behandlats några alternativ till förhandlingsrådet. Delas de centrala förhandlande och avtalslutande funktionerna upp på skilda organ synes svårigheterna på lokal nivå att tillämpa den nya lagstiftningen öka. Detta förhållande liksom övervägande administrativa och ekono-

miska skäl talar för att verksamheten i sin helhet knyts till SAV. *Patent- och registreringsverket* finner att statens intressen som arbetsgivarpart bör tas till vara av en myndighet som har så stor överblick som möjligt över hela förhandlingsfältet och även har ett totalansvar. Dessutom finner verket gränsdragningsvårigheterna uppenbara.

Utan att ifrågasätta tillskapandet av förhandlingsrådet för också vissa andra remissinstanser fram synpunkter på frågan om gränsen mellan förhandlingsrådets, SPN:s och SAV:s kompetens- och ansvarsområden.

Försvarets materielverk förutsätter att tydligare gränser mellan berörda myndigheter och förhandlingsrådet dras upp i praxis.

Statskontoret anser att frågan, om förhandlingar som skall skötas eller påverkas av förhandlingsrådet kommer att vara sammankopplade med förhandlingar om medbestämmandeavtal, ännu inte kan besvaras, vilket bidrar till oklarhet om ansvarsfördelningen mellan förhandlingsrådet och SAV. En liknande oklarhet finns i fråga om relationerna mellan rådet och SPN.

Byggnadsstyrelsen framhåller att föreskrifter och anvisningar för förhandlingar i anslutning till sådana kollektivavtal som har träffats av SAV och som avser någon fråga inom SPN:s område kan beröra alla de tre myndigheternas verksamhetsområde. Det är av väsentlig betydelse med klara direktiv och kompetensregler härvidlag. *SPN* anser att det i vissa sammanhang kan vara nämnden som bör företräda staten som arbetsgivare vid förhandlingar enligt 11 och 12 §§ MBL. Nämnden avser områden där nämnden för närvarande meddelar föreskrifter och anvisningar till statsmyndigheterna. Vidare ifrågasätter nämnden förslaget att det skall ankomma på förhandlingsrådet att meddela råd och anvisningar till statsmyndigheterna i personalpolitiska frågor som inte annan myndighet svarar för. Detta är uppgifter som ingår som en naturlig del av SPN:s verksamhet. Därför vållar förslaget stor osäkerhet när det gäller ansvars- och arbetsfördelningen mellan nämnden och förhandlingsrådet. *Statens lantmäteriverk* finner gränsdragningen mellan förhandlingsrådets verksamhetsområde å ena sidan och SAV, SPN och statskontoret å andra sidan något oklar och i behov av förtydligande.

Frågan om gränsdragning mellan myndigheternas förhandlingsarbete och förhandlingsrådets verksamhet behandlas av *försvarets materielverk*, *televerket*, *SJ* och *statens lantmäteriverk*.

Försvarets materielverk finner en närmare precisering av förhandlingsrådets arbetsuppgifter angelägen. Det förefaller som om förhandlingsrådet i viss omfattning kommer att detaljreglera myndigheternas lokala förhandlingar. Detta medför enligt materielverket att förhandlingarna blir onödigt tungrodda.

Televerket framhåller att underlag och förslag till sådana organisationsförändringar som för beslut av riksdagen eller regeringen förbereds i regeringkansliet oftast utarbetas inom berörd myndighet, vanligen i

nära samarbete med företrädare för personalen. Frågan om förhandlingar enligt MBL på myndighetsnivå i sådana ärenden bör behandlas samtidigt med att uppgifter och befogenheter för förhandlingsrådet utarbetas. Vidare anser televerket att det i praktiken blir svårt att avgränsa verksinterna förhandlingar mot förhandlingar i frågor av större vikt, där förhandlingsrådet föreslås skola medverka i samordnande syfte. Som exempel på frågor av större vikt anges i förslaget riktlinjer för personalpolitiken. Men med sådana riktlinjer kan enligt televerket förstås normer av såväl större som mindre vikt. Det är inte givet att sådana normer regelmässigt har betydelse från samordningssynpunkt. Uttrycket är därför mindre ändamålsenligt när det gäller att dra upp gränserna för handlingsrådets medverkan vid förhandlingar på myndighetsnivå. Instruktionen för rådet påverkas också av hur förhandlingsordningen i anslutning till 11 och 12 §§ MBL kommer att utformas.

SJ anser att avgränsningen av förhandlingsrådets kompetens mot andra myndigheter inte är klar. Övriga myndigheter förutsätts bibehålla sin beslutanderätt som utövas på resp. myndighets ansvar. Rådet kan genom sin medverkan tillföra myndigheten beslutsunderlag. Däremot synes rådet inte kunna tilläggas befogenhet att med bindande verkan för myndigheten föreskriva visst ställningstagande i förhandlingen. Med hänsyn härtill blir förhandlingsrådets uppgift att medverka till myndighetens beslutsunderlag. Föreskrifter för myndigheternas förhandlingsverksamhet i frågor där de utövar beslutanderätt bör lämnas av regeringen i generell form. Förhandling i fråga som ankommer på statsmakternas avgörande bör föras enligt föreskrifter som dessa meddelar generellt eller för varje särskilt fall. *SJ* uttalar sig inte i frågan om den förordade lösningen till alla delar kan förenas med stadgandet i 11 kap. 7 § regeringsformen. *SJ* ifrågasätter vidare förhandlingsrådets uppgift att vägleda myndighet i informationsfrågor.

SÖ räknar med att som central myndighet för skolväsendet föra flertalet förhandlingar enligt 11 och 12 §§ MBL — till skillnad från den vanligen tänkta ordningen — direkt med central arbetstagarorganisation. Av förslaget framgår inte klart om rådet bör medverka i sådana centrala förhandlingar. *SÖ* ifrågasätter om en sådan ordning skulle vara praktiskt genomförbar och ändamålsenlig med hänsyn till *SÖ*:s speciella förhållanden.

Statens lantmäteriverk finner att den föreslagna gränsen mellan myndighetens och förhandlingsrådets förhandlingsansvar i och för sig förefaller invändningsfri. Ytterligare vägledning kommer dock att behövas i åtskilliga situationer. Det är angeläget att sådana närmare riktlinjer övervägs snarast. De berörda myndigheterna bör få delta i sådana överväganden.

SAV ifrågasätter om inte förhandlingsrådets uppgift i fråga om förhandlingssamverkan mellan staten och kommunerna, när det gäller de

offentliganställda som omfattas av den s. k. ställföreträdarlagen, bör utsträckas till att avse också samverkan med andra icke-statliga rättssubjekt än kommuner och landsting.

Försvarets materielverk finner det oklart om ett tvåinstansjävt kan uppstå genom rådets medverkan vid förhandlingar såväl lokalt hos myndigheterna som i centrala förhandlingar. Eftersom rådet avses bli en central förvaltningsmyndighet uppstår enligt materielverket inte en formell jävssituation vid medverkan såväl hos övriga myndigheter som genom verksamheten i rådet, ehuru rådet reellt uppenbarligen skall fullgöra uppgifter på departementsnivå, alltså hos regeringen som ju är överordnad myndighet. Materielverket efterlyser ett uttalande på denna punkt.

Frågan om förhandlingsrådets högsta ledningsorgan behandlas av *televerket* och *SJ*. *Televerket* understryker vikten av att förhandlingsrådet har mycket nära och fasta förbindelser med statsmyndigheterna. Det skulle vara till fördel för den nya myndigheten liksom för statsförvaltningen i dess helhet att ha ett antal ledamöter med stor erfarenhet från olika områden av offentlig förvaltning, bl. a. från affärsverken.

SJ finner konstruktionen av förhandlingsrådet som ett enrådgighetsverk anmärkningsvärd särskilt med hänsyn till att rådet skall handlägga väsentliga medbestämmandefrågor men också med tanke på att de myndigheter som förutses underkastade rådets direktiv oftast är verk med lekmannastyrelse innefattande arbetstagarrepresentanter.

Föredraganden

I prop. 1975/76: 105 bil. 2 tecknades bakgrunden till behovet av statens förhandlingsråd. Vad som sägs där kan sammanfattas på följande sätt.

Det ankommer på regeringen resp. vederbörande kommun eller landstingskommun att med tillämpning av sedvanliga regler om delegation besluta om vem eller vilka som skall företräda den offentliga arbetsgivaren vid förhandlingar enligt MBL. Detta gäller också i fråga om de förhandlingar med olika beredningsorgan som skall föregå avgöranden i riksdagen, regeringen eller i kommunfullmäktige eller landsting.

Utgångspunkten för utformningen av den statliga förhandlingsorganisationen för frågor som inte syftar till avtalsreglering bör vara att förhandling enligt 11 eller 12 §§ MBL skall föras av den myndighet som slutligt får besluta i den fråga som förhandlingen avser. Rör denna fråga bara de interna förhållandena inom en viss myndighet, bör således denna myndighet kunna sköta de förhandlingar som behövs i frågor i vilka den själv får besluta. Förhandlingar enligt 12 § MBL torde vanligen komma att ske på detta sätt med lokal arbetstagarorganisation. Gäller det i stället frågor som inverkar på förhållandena vid flera myndigheter under en central förvaltningsmyndighet, bör förhandlingarna normalt föras av denna.

Regeringen avgör ett stort antal frågor som på ett mycket ingripande sätt rör förhållandena vid en eller flera myndigheter. Förhandlingar i sådana frågor kan självfallet inte ske direkt med regeringen. Förhandlingarna får i stället föras under medverkan av regeringskansliet.

Viktiga förhandlingsfrågor på departementsnivån torde komma att avse den verksorganisatoriska uppbyggnaden i stort och större myndighetsinterna organisationsändringar. Sådana frågor innefattar i stor utsträckning problem av likartad natur, oavsett om frågorna rör myndigheter som lyder under det ena eller det andra departementet. Behandlingen av sådana frågor kan ofta få betydelse även för andra myndigheter än den eller de som en viss förhandling avser. Dessa förhandlingar bör samordnas av ett särskilt förhandlingsorgan under finansdepartementet. Därmed kan man uppnå förutom en enhetlig behandling av likartade förhandlingsfrågor också rent organisatoriska fördelar. Genom detta organ skapas möjligheter att samla tjänstemän med nödvändig erfarenhet av frågor av detta slag. Därigenom skulle förhandlingsberedskapen inom regeringskansliet höjas.

I samband med arbetsrättsreformen bör därför inrättas ett statens förhandlingsråd, som skall handlägga de förhandlingsfrågor av nu aktuellt slag som inte bör skötas av de enskilda myndigheterna. Rådets uppgifter i sådana ärenden blir i första hand att organisera förhandlingsarbetet på ett lämpligt sätt och att föra förhandlingar i nära samarbete med tjänstemän från berört departement.

Reformen aktualiserar emellertid ett antal andra särskilda samordningsproblem även såvitt avser de förhandlingar som skall föras av enskilda myndigheter. Det bör därför vara en uppgift för förhandlingsrådet att verka för den samordning som kan behövas i sådana frågor genom att utfärda tillämpningsföreskrifter o. d. I den mån det behövs för att vinna en lämplig samordning av de lokala förhandlingarna på det statliga området bör rådet också medverka i sådan förhandling. Rådet bör vidare lämna statsmyndigheterna råd och anvisningar i förhandlingsfrågor, i den mån detta inte ankommer på statens avtalsverk (SAV). Vidare bör rådet utarbeta de anvisningar och direktiv i personalpolitiska frågor som det inte ankommer på annan myndighet att svara för.

Riksdagen hade inte någon erinran mot förslaget i denna del (InU 1975/76: 45, rskr 1975/76: 404).

Jag går nu över till att behandla förslaget från det särskilda organ som har att förbereda inrättandet av statens förhandlingsråd.

Förslaget utgår från de riktlinjer för vilka jag nyss har redogjort. Det innebär att en fristående myndighet, statens förhandlingsråd, inrättas. De huvudsakliga arbetsuppgifterna för förhandlingsrådet bör enligt förslaget utgöras av förhandlingar enligt 11—13 och 38 §§ MBL, frågor om medbestämmanderättsavtal och anvisningar i personalpolitiska frågor.

Några remissinstanser diskuterar frågan om lämpligaste organisation för den förhandlingsverksamhet som MBL föranleder inom regeringskansliet och statsförvaltningen i övrigt. Vissa skäl anses tala för att denna verksamhet knyts till SAV.

För egen del anser jag inte att det har kommit fram skäl som motiverar en annan lösning än den som var aktuell när frågan sist behandlades i riksdagen. Förhandlingar enligt MBL i fråga som bereds inom regeringskansliet för beslut av regeringen eller riksdagen bör således enligt min mening skötas av ett för ändamålet inrättat särskilt förhandlingsråd.

Rådets uppgift bör enligt min mening vara att samordna och genomföra förhandlingarna. Detta bör ske med biträde av den eller de i varje särskild fråga speciellt sakkunniga departementstjänstemännen och, om det behövs, av expertis från annan myndighet som t. ex. statens personalnämnd (SPN), riksrevisionsverket (RRV) eller statskontoret.

När det sedan gäller att ta ställning till förhandlingsrådets arbetsuppgifter utöver att förhandla i frågor som förbereds inom regeringskansliet för avgörande av regeringen eller riksdagen har flera remissinstanser framfört tvekan om gränsdragningen mellan förhandlingsrådets, vissa fackmyndigheters (framför allt SAV och SPN) och övriga myndigheters kompetensområde.

Vad först angår gränsdragningen mellan förhandlingsrådet och SAV finner jag övervägande skäl tala för att förhandlingar som syftar till kollektivavtal skall falla inom SAV:s verksamhetsområde. Det bör således enligt min mening inte ankomma på vare sig förhandlingsrådet eller SPN att föra sådana förhandlingar. En annan sak är att det kan visa sig lämpligt för den avtalslutande myndigheten att vid sådana förhandlingar utnyttja den särskilda sakkunskapen hos t. ex. rådet, SPN, statskontoret och RRV.

Frågan om gränsdragningen mellan förhandlingsrådet och enskild myndighet som har att besluta i ärende efter sådan förhandling enligt MBL som inte syftar till reglering genom kollektivavtal har tagits upp av åtskilliga remissinstanser. Myndigheterna har härvid bl. a. pekat på sin rätt att självständigt besluta utan påverkan av resultatet från en förhandling som de inte själva haft ansvaret för. Jag delar uppfattningen att den myndighet som har att besluta i visst ärende också skall ha ansvaret för den förhandlingsverksamhet som skall föregå beslutet och vars syfte ju bl. a. skall vara att påverka myndighetens beslutsfattande. Detta synsätt står också i överensstämmelse med den grundläggande principen i MBL om att arbetsgivaren i första hand skall fullgöra förhandlingskyldigheten genom förhandling med lokal arbetstagarorganisation, där det finns sådan. I de fall central arbetstagarorganisation begär förhandling i fråga där enighet inte har uppnåtts vid den lokala förhandlingen

bör enligt min mening likaledes den beslutande myndigheten som regel föra den centrala förhandlingen.

Samtidigt som myndigheterna har ansvar för förhandling före beslut i bl. a. personalpolitiska frågor måste det framhållas att det är rimligt att dessa frågor avgörs på ett sådant sätt att inte framtida enhetliga avtalslösningar för hela statsförvaltningen försvåras. Det bör vara ett gemensamt intresse för myndigheterna och arbetstagarorganisationerna att skapa bästa möjliga förutsättningar för sådana avtal. I detta syfte kan det vara lämpligt att den beslutande myndigheten rådgör med förhandlingsrådet innan myndigheten förhandlar och beslutar i viktiga frågor vars lösningar kan få principiell betydelse för hela statsförvaltningen och som inte redan har reglerats i basavtal. I princip skall förhandlingsrådet utöva sitt inflytande i detta avseende genom att utge rekommendationer. Om det skulle visa sig finnas behov av att i vissa frågor meddela bindande föreskrifter för myndigheternas ställningstaganden bör regeringen eller efter regeringens bestämmande förhandlingsrådet kunna utfärda sådana föreskrifter.

I likhet med några remissinstanser finner jag det vidare värdefullt att ett centralt organ inrättas som kan biträda myndigheterna i deras förhandlingsverksamhet. Särskilt i inledningskedet torde det komma att finnas ett stort behov hos många, främst kanske mindre myndigheter att ha tillgång till rekommendationer för hur sådan förhandling enligt MBL som inte syftar till kollektivavtalsreglering bör genomföras. Jag anser förhandlingsrådet vara ett lämpligt organ för sådan biträdande verksamhet, grundad på de kunskaper och erfarenheter i hithörande frågor som kommer att finnas inom rådet. Verksamheten i denna del bör framför allt gå ut på hjälp och service till myndigheterna. Sådant bistånd bör kunna lämnas både genom generella förslag till lämpliga lösningar av olika frågor och genom praktisk rådgivning i enskilda fall. Rådet bör också kunna lämna myndighet, som så önskar, hjälp i samband med genomförande av förhandling. Särskilt torde detta bli aktuellt vid myndighets förhandling med central arbetstagarorganisation. På motsvarande sätt bör rådet hjälpa de statliga myndigheterna när det gäller för dem att uppfylla den informationsskyldighet och den skyldighet att förhandla före anlitande av inte anställd arbetskraft som MBL lägger på myndigheterna.

Mot bakgrund av de preciserade arbetsuppgifter som jag hittills har föreslagit att förhandlingsrådet bör få finner jag det naturligt att rådet också mera allmänt följer utvecklingen hos statsmyndigheterna i sådana väsentliga frågor inom medbestämmanderättsområdet som inte löses genom avtal. I sådant syfte bör rådet få rätt att inhämta upplysningar från de statliga myndigheterna.

I likhet med SAV anser jag att förhandlingsrådet bör ha ansvaret för att få till stånd samverkan i sådana förhandlingar, som inte syftar till

kollektivavtal, med både kommuner, landsting och andra icke-statliga rättssubjekt, allt i de fall arbetstagarna omfattas av den s. k. ställföreträdarlagen.

Med den uppläggning av förhandlingsrådets verksamhetsområde som jag föreslår synes någon sådan jävssituation som en remissinstans diskuterar inte komma att uppstå. Det finns därför enligt min mening i detta hänseende inte anledning att vidta några särskilda åtgärder.

Sammanfattningsvis bör förhandlingsrådet få till uppgift att föra förhandling enligt MBL i frågor på departementsnivån och att lämna de statliga myndigheterna rekommendationer i fråga om lösningen av principiellt betydelsefulla frågor som inte syftar till kollektivavtal och att härutöver ge myndigheterna råd och anvisningar och — i mån av resurser — önskat biträde i frågor om förhandling och information enligt MBL. Jag vill i detta sammanhang understryka att det angivna uppgiftsområdet kan komma att behöva justeras. Inte minst mot bakgrund av det framtida behovet av justering av rådets arbetsområde är det viktigt att organisationen av rådet medger så smidiga arbetsformer som möjligt. Jag delar härvidlag uppfattningen att rådet inte bör delas in i fasta enheter.

Vad gäller rådets högsta ledning innebär det särskilda organets förslag att någon styrelse inte skall inrättas utan att rådet skall kunna få impulser från statsförvaltningen bl. a. genom den särskilda rådgivande nämnd som jag avser att behandla i ett följande avsnitt (E 15).

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt bör rådet ledas av en generaldirektör. Någon styrelse bör alltså inte inrättas.

Jag vill i detta sammanhang något beröra frågan om hur förhandlingsrådets och SAV:s verksamhet bör samordnas. Jag anser det lämpligt att chefen för förhandlingsrådet ingår i SAV:s styrelse och arbetsutskott. Antalet ledamöter i SAV:s styrelse och arbetsutskott bör utökas med hänsyn härtill.

Omfattningen av rådets förhandlingsverksamhet enligt 11 och 12 §§ MBL liksom av övriga föreslagna arbetsuppgifter är svårbedömbart. Särskilt i inledningskedet kan rådgivning och biträde beräknas komma att påkallas i betydande omfattning.

För chefen för rådet bör inrättas en ordinarie tjänst med beteckningen p. Vidare bör inrättas extra ordinarie tjänster för 2 handläggare. Härutöver beräknar jag medel för ytterligare 5 handläggartjänster och 3 biträdestjänster. Kostnaderna för samtliga dessa tjänster beräknar jag till ca 610 000 kr. för budgetåret 1976/77. För samma tid beräknar jag dessutom 175 000 kr. för anlitande av tillfälligt anställd personal. Jag utgår från att rådet skall utnyttja viss personal och vissa lokaler m. m. gemensamt med SAV.

Lönegradsplaceringen av vissa tjänster vid SAV, som motsvarar tjänster för handläggare vid förhandlingsrådet, har undantagits från

SAV:s handläggning. Jag avser att senare föreslå regeringen att från SAV:s handläggning också skall undantagas frågan om lönegradsplacering av tjänsterna för handläggare vid rådet.

Det sammanlagda medelsbehovet för innevarande budgetår beräknar jag till 1 070 000 kr.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen

dels ger riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående om inrättandet av ett särskilt organ för att förbereda inrättandet av statens förhandlingsråd,

dels föreslår riksdagen att

1. godkänna att en central myndighet, statens förhandlingsråd, med de uppgifter som jag har angett inrättas den 1 januari 1977,
2. bemyndiga regeringen att vid statens förhandlingsråd inrätta en ordinarie tjänst med beteckningen p för rådets chef och dessutom två extra ordinarie tjänster,
3. till *Statens förhandlingsråd* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 070 000 kr.

[4] **Organisation för den centrala datordriften i det nya ADB-systemet för folkbokföring och beskattning.** Vid 1975 års riksmöte beslutades om dels riktlinjer för en ändrad skatteadministration och taxering i första instans, m. m. (prop. 1975: 87, SkU 1975: 31, rskr 1975: 229), dels ett nytt system för automatisk databehandling inom folkbokförings- och beskattningsområdet (prop. 1975: 57, SkU 1975: 32, rskr 1975: 230). Besluten innebär bl. a. att alla deklARATIONER skall granskas och föredras inför taxeringsnämnderna av tjänstemän vid länsstyrelse eller lokal skattemyndighet. Skatteadministrationen effektiviseras bl. a. genom ett väl utbyggt ADB-stöd som underlag för granskningen och taxeringen.

Den nya taxeringsorganisationen skall i huvudsak genomföras till 1978 års taxering. Under tiden fram till övergången skall ett fortsatt utrednings- och utvecklingsarbete bedrivas. Samtidigt sker en successiv uppbyggnad av den nya granskningsorganisationen.

Principbeslutet om det nya ADB-systemet innebär att datordriften skall bygga på en blandad regional och central registerföring. Vid riksmötet 1975/76 har beslutats att 21 län skall förses med egna datoranläggningar för regional ADB-drift (prop. 1975/76: 100 bil. 9 s. 101, SkU 1975/76: 35, rskr 1975/76: 212). Härtill kommer en datoranläggning hos riksskatteverket för den centrala ADB-driften. Riksskatteverket och statskontoret har inom ramen för utredningsprojektet Rationalisering av skatteadministrationen (RS-projektet) lagt fram ett

förslag om organisation för den centrala ADB-driften. Jag avser att nu ta upp denna fråga.

Riksskatteverket och statskontoret

Den beslutade organisationen av datordriften i det nya ADB-systemet för folkbokföring och beskattning (AFB-systemet) bygger på en blandad regional och central registerföring. På central nivå skall föras ett register för beskattningsområdet som har funktionen av ett arbetsregister. På regional nivå skall föras register för folkbokföring och fastighetsbeskattning. Därutöver har länsstyrelserna regionala skatteregister för utskriften m. fl. arbetsuppgifter. Uppdelningen av datordriften i AFB-systemet innebär bl. a. att hanteringen av in- och utdata till största delen skall ske på regional nivå.

För att handha den centrala registerföringen inom AFB-systemet föreslås att en ADB-driftsektion inrättas på drifttekniska avdelningen inom riksskatteverket. För detta talar det starka samordningsbehov som existerar mellan avdelningens sektioner för ADB-utveckling, systemutveckling och organisation samt den kommande centrala ADB-driften. Inom organisationssektionen finns för närvarande en ADB-driftsgrupp som svarar för drift av den testdator på vilken lärsdatorernas programvara utvecklas.

Med hänsyn till de arbetsuppgifter som måste fullgöras av ADB-driftsektionen och de inbördes samband som finns mellan dessa föreslås en indelning av ADB-driftsektionen i tre underenheter, nämligen en för vardera

- datordrift, som svarar för ADB-bearbetningarna
- systemteknik, som handhar maskinnära systemprogrammering, planering av maskinkapacitet och ADB-säkerhetsfrågor
- driftservice, som svarar för löpande kontakter med länsstyrelserna och andra användare av de centrala ADB-bearbetningarna.

Under en period om fyra år föreslås att 89 tjänster inrättas. Med hänsyn till att 18 av dessa tjänster förs över från andra sektioner inom riksskatteverket blir nettoökningen 71 tjänster med det framlagda förslaget. Denna bemanning är tillräcklig för AFB-systemet under de första verksamhetsåren. Skulle andra större ADB-system läggas på riksskatteverkets centrala ADB-drift måste organisationen ses över i ett senare skede.

Styrande för genomförandet är att den första leveransen av datorutrustning sker i april 1977, då en organisation måste finnas för att ta utrustningen i drift. Produktionskörningar för AFB-systemet avses skola påbörjas efter nyåret 1978. Under hösten 1977 skall databaserna läggas upp. För att driftorganisationen skall vara väl intrimmad före driftstart av AFB-systemet krävs att huvuddelen av de anställda inom ADB-driftsektionen rekryteras under år 1977.

Schablonmässiga beräkningar av kostnader visar att kostnaderna för tillkommande personal uppgår till ca 6,7 milj. kr. per år när ADB-systemen för taxering och uppbörd är tagna i drift. Införande av ADB-system för arbetsgivaravgifter, mervärdeskatt m. m. under perioden 1979—1981 beräknas kräva ett personaltillskott inom ADB-driftsektionen motsvarande ca 10 % av det nu föreslagna. Vid beräkning av kostnaderna har hänsyn tagits till att vissa funktioner i nuvarande organisation på drifttekniska avdelningen överförs till sektionen för ADB-drift.

Föredraganden

Enligt riksdagens beslut våren 1975 skall ett nytt ADB-system för folkbokföring och beskattning utvecklas med den inriktning som angavs i prop. 1975: 57 och med beaktande av vad skatteutskottet anförde i sitt betänkande 1975: 32. I beslutet sägs att det nya systemet skall bygga på blandad regional och central registerföring med den regionala delen förlagd till länsstyrelserna och den centrala delen till riksskatteverket.

Anledningen till att det behövs ett nytt ADB-system är, som framgår av prop. 1975: 57, att det nya administrativa system inom beskattningsväsendet, varom riksdagen också beslutat, i mycket hög grad kommer att bygga på ett starkt datorstöd. Produktionsstarten för det nya ADB-systemet avses skola ske i början av år 1978. Detta förutsätter dels att den centrala datorutrustningen installeras hos riksskatteverket i god tid dessförinnan, dvs. under år 1977, dels att en särskild organisation för den centrala ADB-driften byggs upp inom verket. Datorutrustningen kommer att levereras successivt under år 1977 med början under andra kvartalet. För att handha installerad utrustning och för att planera och detaljutforma ADB-driften behöver ADB-driftorganisationen till stor del byggas upp redan under innevarande budgetår. Riksskatteverket och statskontoret föreslår att ADB-driftorganisationen därefter byggs ut i takt med att olika systemdelar tas i drift. Enligt nuvarande planer innebär detta att utbyggnaden skulle pågå t. o. m. andra kvartalet 1980.

Vad gäller ADB-driftorganisationens ställning och inplacering delar jag riksskatteverkets och statskontorets uppfattning att den bör ingå som en särskild enhet inom riksskatteverkets drifttekniska avdelning. Viss personal vid andra enheter inom avdelningen kan därvid föras över till den nya ADB-driftenheten.

Enligt riksskatteverket och statskontoret skall ADB-driftorganisationen efter uppbyggnadsperiodens slut bestå av närmare 90 personer. De årliga lönekostnaderna för dessa kan beräknas uppgå till ca 6,7 milj. kr. Ungefär hälften av personerna bör tillföras riksskatteverket under innevarande budgetår, vilket innebär en lönekostnad av ca 1 350 000 kr.

Jag förordar att kostnaderna för denna personal under budgetåret 1976/77 får bästridas genom merbelastning av sjunde huvudtitelns för-

slagsanslag Riksskatteverket. Detta anslag har för nämnda budgetår förts upp i statsbudgeten med 136 845 000 kr. För senare budgetår får erforderliga medel begäras i de årliga anslagsframställningarna. Det blir då aktuellt att ta ställning till omfattningen av ADB-driftorganisationen hos riksskatteverket.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat angående bestridande av kostnaderna under budgetåret 1976/77 för en särskild ADB-drift-enhet vid riksskatteverket.

[5] E 15. **Kostnader för vissa nämnder m. m.** I prop. 1975/76: 105 (bil. 2 s. 179) redovisades i samband med förslaget till arbetsrättsreform behovet av en särskild rådgivande nämnd. Härom anfördes i huvudsak följande.

Tillämpningen av medbestämmandelagens regler kommer att i åtskilliga viktiga hänseenden påverka också den löpande verksamheten inom den statliga förvaltningen. Ett särskilt ansvar för att lösa olika problem i samband härmed kommer att vila på de myndigheter som centralt svarar för olika personaladministrativa frågor och rationaliseringsfrågor. Det är nödvändigt att regeringen bereds tillfälle att på lämpligt sätt kunna utnyttja den särskilda kunskap och erfarenhet som finns samlad inom sådana myndigheter, när den har att ta ställning till olika frågor där arbetstagarinflytandet i den statliga förvaltningen aktualiseras. På grund härav var avsikten att senare föreslå regeringen att tillsätta en särskild rådgivande nämnd i vilken skulle ingå företrädare för departementen och förhandlingsrådet samt bl. a. cheferna för statskontoret, statens avtalsverk och statens personalnämnd. För att underlätta kontakterna mellan regeringen och den nya nämnden borde ett av statsråden vara ordförande i nämnden.

Riksdagen lämnade denna del av propositionen utan erinran (InU 1975/76: 45, rskr 1975/76: 404).

Jag avser föreslå regeringen att inrätta en särskild rådgivande nämnd i medbestämmandefrågor.

Kostnaderna för nämnden bör bestridas från anslaget Kostnader för vissa nämnder m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat angående bestridande av kostnaderna under budgetåret 1976/77 för en särskild rådgivande nämnd i medbestämmandefrågor.

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

[6] 11. **Byggnadsarbeten för statlig förvaltning.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 285 milj. kr. Vid budgetårets ingång fanns ingen behållning under anslaget.

Från anslaget bestrids utgifter för investeringar i byggnader för statlig förvaltning eller annan statlig verksamhet i den mån medel inte har anvisats under annat investeringsanslag. För byggnadsobjekt som beräknas kosta mer än 2 milj. kr. förs separata kostnadsramar upp i den investeringsplan som finns upptagen under anslaget. Följande byggnadsobjekt bör med hänsyn till tidplanen för arbetena nu redovisas för riksdagen.

Stockholm. Försörjningsåtgärder m. m. i Södra Klara. I prop. 1975/76: 100, bil. 2, s. 14 anmälde chefen för finansdepartementet fråga om ersättningslokaler för regeringskansliet till följd av riksdagens beslut vid 1975 års riksmöte om återflyttning till ombyggda lokaler på Helgeandsholmen (KU 1975: 13, rskr 1975: 207). Det planeringsarbete som nu pågår är — i syfte att åstadkomma en rationell lokallösning för regeringskansliet — inriktat på att successivt samla departementen i de s. k. Södra Klara-kvarteren i Stockholm. Regeringen har fastställt en preliminär omflyttningsplan, vilken omfattar kv:en Rosenbad, Lejonet, Vinstocken, Johannes större, Björnen, Loen och Tigern samt möjlighet att utnyttja kv. Beridarebanan 39.

Regeringen uppdrog den 29 december 1975 och 20 maj 1976 åt byggnadsstyrelsen att projektera ny- och ombyggnader i kvarteren Björnen, Loen och Tigern resp. Rosenbad och Johannes större, etapp I. Under program- och projekteringsarbetet har byggnadsstyrelsen bedömt det lämpligt att under ett särskilt projekt benämnt *Försörjningsåtgärder m. m.* samla åtgärder, som är gemensamma för flera eller samtliga kvarter i Södra Klara och som kostnadsmässigt inte bör belasta ett enstaka kvarter. I detta projekt ingår gatuunderbyggnader, kraftförsörjning, reservkraft, säkerhetsanläggningar, fastighetsövervakningsanläggningar, tillfälliga gator och gångbanor samt evakueringskostnader.

För att kunna samordna gatuunderbyggnadsarbeten med kommunens ledningsarbeten och trafikomläggningar är det nödvändigt att påbörja arbeten för kulvertar mellan kv:en Johannes och Vinstocken samt mellan kv:en Tigern och Loen redan under februari 1977. Byggnadsstyrelsen har kostnadsberäknat dessa arbeten till 2 350 000 kr. i prisläget den 1 april 1976.

Stockholm. Tillbyggnad för byggnadsstyrelsens byggnadsförvaltning i Stockholm. Regeringen har den 9 september 1976 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera en tillbyggnad inom konstfackskolans område i Stockholm. Inom området har lokaler friställts till följd av omlokaliseringen av statens institut för byggnadsforskning till Gävle sommaren 1976. Genom att utnyttja de från början förberedda möjligheterna till påbyggnad i tre våningsplan erhålls lokaler som är tillräckliga för byggnadsstyrelsens byggnadsförvaltning i Stockholm. Tillbyggnaden omfattar en rumsarea av ca 600 m² och rymmer ca 50 arbetsplatser. Arbetena — som har kostnadsberäknats till 3 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976 — beräknas kunna påbörjas i mars 1977.

Uppsala. Nybyggnad i kv. Blåsenhus för Sveriges geologiska undersökning. Sveriges geologiska undersökning (SGU) skall enligt beslut vid 1971 års riksdag (prop. 1971: 29, InU 1971: 15, rskr 1971: 196) omlokaliseras till Uppsala och Luleå. För verksamheten i Luleå — som inleds i januari 1978 — pågår arbeten med en nybyggnad i anslutning till högskolans nybyggnader inom Porsöområdet (jfr prop. 1975/76: 100 bil. 9 s. 144, FiU 1975/76: 24, rskr 1975/76: 225). Planeringen av omlokaliseringen till Uppsala skall enligt beslut av regeringen den 27 november 1975 inriktas på att flyttningen skall ske under december 1978.

Regeringen uppdrog den 24 april 1975 åt byggnadsstyrelsen att projektera en nybyggnad för SGU inom kv. Blåsenhus i Uppsala. Regeringen uppdrog därefter den 26 februari 1976 åt byggnadsstyrelsen att utföra en nybyggnad i Lövsta i Uppsala för det kallförråd som ingick i byggnadsprogrammet för huvudbyggnaden. Kostnaderna för förrådet — 1,4 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976 — har t. v. belastat den i investeringsplanen uppförda kostnadsramen. Övriga omlokaliseringsobjekt.

Byggnadsstyrelsen har nu redovisat systemhandlingar för nybyggnaden i kv. Blåsenhus. SGU:s verksamhet i Uppsala kommer att omfatta den kvartär- och hydrogeologiska enheten, mer än hälften av antalet anställda inom den administrativa enheten, något mindre än hälften av antalet anställda inom berggrundenheten och den geofysiska enheten samt en mindre del av antalet anställda inom den geokemiska enheten eller sammanlagt ca 230 anställda (jfr. prop. 1974: 60, NU 1974: 23, rskr 1974: 152). Enligt systemhandlingarna föreslås nybyggnaden omfatta en sammanlagd rumsarea av ca 10 100 m². Därav avser ca 2 300 m² vissa lokaler för SGU:s museum, bibliotek, garage och en för området gemensam restaurang. Kostnaderna för nybyggnaden, inkl. försörjningsåtgärder, beräknas enligt det redovisade förslaget till 51,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976. De egentliga byggnadsarbetena beräknas bli påbörjade i januari 1977. Vissa förberedande grundläggningsarbeten behöver dock påbörjas redan i december 1976.

Föredraganden

Jag avser att i annat sammanhang återkomma med en redovisning av de om- och nybyggnadsarbeten i *Södra Klara* i Stockholm som f. n. planeras för regeringens kansli. De försörjningsåtgärder m. m. som krävs för byggnaderna är till större delen oberoende av den slutliga utformningen och dispositionen av byggnaderna. För att åtgärderna skall kunna samordnas med kommunens gatuarbeten bör redan nu en särskild kostnadsram föras upp i investeringsplanen för de av byggnadsstyrelsen redovisade arbetena. Kostnadsramen bör även innefatta medel för evakueringskostnader i enlighet med vad byggnadsstyrelsen har redovisat.

Efter samråd med chefen för industridepartementet har jag funnit att vissa förenklingar bör kunna genomföras inom den redovisade *nybyggnaden i kv. Blåsenhus* i Uppsala för Sveriges geologiska undersökning utan att den av statsmakterna avsedda verksamheten påverkas. Jag avser att senare denna dag föreslå regeringen att lämna föreskrifter för den fortsatta projekteringen av denna innebörd. Jag ämnar samtidigt föreslå regeringen att bemyndiga byggnadsstyrelsen att med anlitan av medel inom kostnadsramen Övriga omlokaliseringsobjekt påbörja de förberedande arbeten som krävs för att den tidigare redovisade tidplanen för omlokaliseringen skall kunna hållas (jfr prop. 1975/76: 100 bil. 9 s. 145). I investeringsplanen bör föras upp en kostnadsram för nybyggnaden av 48,8 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976, inkl. kostnaderna för kallförråd i Lövsta och nyssnämnda förberedande arbeten.

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående bör följande nya kostnadsramar i 1 000-tal kr. föras upp i investeringsplanen.

Byggnads- objekt	Kostnadsram 76-04-01	Medelsförbrukning Beräknad för 1976/77	Byggstart år - mån.	Färdig- ställande år - mån.
<i>Stockholm</i>				
Försörjnings- åtgärder m. m. i Södra Klara	6 150	1 750	77-02	77-09
Tillbyggnad inom konstfack- skolans område	3 000	700	77-03	78-02
<i>Uppsala</i>				
Nybyggnad i kv. Blåsenhus m. m.	48 800	15 000	76-03	78-12

Jag förordar att de utgifter som hänger samman med de redovisade byggnadsarbetena får bestridas av tillgängliga medel under detta investeringsanslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för statlig förvaltning inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för vissa byggnadsarbeten för statlig förvaltning.

Bilaga 7

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Mogård

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde

---

DRIFTBUDGETEN**ATTONDE HUVUDTITELN****B. Kulturändamål**

[1] **B 10. Bidrag till Operan och Dramatiska teatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 86 011 000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1975/76 har till bidrag till Operan och Dramaten anvisats ett reservationsanslag av 13 515 000 kr. (prop. 1975/76: 125, KrU 1975/76: 39, rskr 1975/76: 305) med hänsyn till kostnadsökningar till följd av 1975 års löneavtal samt beslutade ökning av de sociala avgifterna den 1 januari 1976. Operan och Dramatiska teatern har gett in framställningar om ytterligare medel för budgetåret 1976/77 för täckande av kostnadsökningar innevarande budgetår till följd av nyss nämnda avtal samt ökade sociala avgifter.

Föredraganden

Då medelsbehovet under detta anslag anmäldes i prop. 1975/76: 100 anförde föredraganden att han hade för avsikt att återkomma i senare sammanhang beträffande behov till följd av ökade lönekostnader. Med hänvisning till det ökade medelsbehovet till följd av 1975 års löneavtal och till de redovisade kostnadsökningarna för sociala avgifter förordar jag att anslagen till Operan och Dramatiska teatern höjs med 8 730 000 kr. resp. 4 785 000 kr. varav för löner högst 5 767 000 kr. resp. 3 168 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare behov med anledning av 1976 års löneavtal.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till *Bidrag till Operan och Dramatiska teatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 13 515 000 kr.

[2] **B 11. Bidrag till Svenska riksteatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 44 724 000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1975/76 har till bidrag till Svenska riksteatern anvisats ett reservationsanslag av 6 858 000 kr. (prop. 1975/76: 125, KrU 1975/76: 39, rskr 1975/76: 305) med hänsyn till kostnadsökningar till följd av 1975 års löneavtal, beslutade ökning av de sociala avgifterna den 1 januari 1976 samt traktamentshöjningar fr. o. m. den 1 januari 1975. Svenska riksteatern har gjort framställning om ytterligare medel för budgetåret 1976/77 för täckande av de kostnadsökningar innevarande budgetår som följer av nyss nämnda avtal, ökade sociala avgifter samt ökade traktamentskostnader.

Föredraganden

Vid föredragandens anmälan av medelsbehovet under detta anslag i prop. 1975/76: 100 anförde föredraganden att han avsåg att återkomma senare angående behov till följd av ökade löne- och traktamentskostnader. Med hänvisning till de kostnadsökningar som redovisats i teaterns framställning förordar jag att anslaget till Svenska riksteatern höjs med 6 858 000 kr., varav för löner högst 3 262 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare behov med anledning av 1976 års löneavtal.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att till *Bidrag till Svenska riksteatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 6 858 000 kr.

[3] **B 12. Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.** Ur det under denna rubrik i statsbudgeten uppförda förslagsanslaget utgår fr. o. m. budgetåret 1974/75 bl. a. statligt stöd till vissa institutioner som yrkesmässigt bedriver musikverksamhet och som uppbär bidrag från kommun eller landstingskommun enligt förordningen (1974: 451) om statsbidrag till vissa teater-, dans- och musikinstitutioner (ändrad 1975: 212 och 1976: 271). I tilläggsbudget I för budgetåret 1975/76 anvisades ytterligare 1,3 milj. kr. för verksamheten vid Stockholms konserthusstiftelse i samband med omorganisationen av konsertorganisationen i Stockholm (prop. 1975/76: 25, KrU 1975/76: 24, rskr 1975/76: 88).

I prop. 1975/76: 100 föreslogs en höjning med 36 grundbelopp för

befintliga musikinstitutioner från 538 som gällde under budgetåret 1975/76. Riksdagen godtog detta förslag (KrU 1975/76: 29, rskr 1975/76: 190). Genom beslut den 23 juni 1976 bemyndigade regeringen statens kulturråd att besluta om fördelningen av 538 grundbelopp för musikinstitutioner. Beträffande fördelningen av den ökning av antalet grundbelopp som beslutats för musikinstitutioner för budgetåret 1976/77 uttalades att bemyndigande till statens kulturråd skulle lämnas senare.

Statens kulturråd har i skrivelse den 12 augusti 1976 begärt att under budgetåret 1976/77 få fördela ytterligare sju grundbelopp utöver de av riksdagen beslutade till regionala och lokala musikinstitutioner.

Föredraganden

Genom beslut av riksdagen anvisades 1,3 milj. kr. för verksamheten vid Stockholms konserthusstiftelse över tilläggsbudget för 1975/76. Detta ökade bidragsbehov uppstod i samband med omorganisationen av konsertverksamheten i Stockholm.

Vid fördelningen av antalet grundbelopp för musikinstitutionerna för budgetåret 1976/77 är det nödvändigt att vid Stockholms konserthusstiftelse bidra till täckande av det ökade bidragsbehov som orsakas av den genomförda omorganisationen. För att möjliggöra en viss expansion också vid de mindre musikinstitutionerna framför allt i Helsingborg, Gävle och Oskarshamn krävs ytterligare sju grundbelopp vilket motsvarar ca 315 000 kr. Härutöver har jag för Helsingborgs stadsteater beräknat ytterligare tre grundbelopp vilket motsvarar ett belopp av 109 000 kr. Sammanlagt bör ur anslaget Bidrag till regionala och lokala teater-, dans och musikinstitutioner utgå ytterligare 424 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 424 000 kr.

[4] **B 13. Rikskonsertverksamhet.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 21 640 000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1975/76 har till rikskonsertverksamhet anvisats ett reservationsanslag av 800 000 kr. (prop. 1975/76: 125, KrU 1975/76: 39, rskr 1975/76: 305) för täckande av oförutsedda lönekostnadsökningar. Institutet för rikskonserter har hemställt om motsvarande ökning för budgetåret 1976/77.

Vidare begär Institutet för rikskonserter ytterligare medel för täckande av kostnader som följer av dels ingångna avtal om löner innevarande budgetår, dels av beslutade ökade sociala avgifter fr. o. m. den 1 januari 1977.

Föredraganden

Då medelsbehovet under detta anslag anmäldes i prop. 1975/76: 100 anförde föredraganden att han hade för avsikt att återkomma i senare sammanhang beträffande behov till följd av ökade lönekostnader. Med hänvisning till det ökade medelsbehovet till följd av 1975 och 1976 års löneavtal samt till de redovisade kostnadsökningarna för sociala avgifter förordar jag att anslaget till Institutet för rikskonserter höjs med 2 228 000 kr. för innevarande budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rikskonserterverksamhet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 2 228 000 kr.

B. Kulturändamål

[5] **B 48. Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.** För innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag på 25 789 000 kronor. Ur detta anslag utgår bidrag dels enligt bestämmelserna i förordningen (1975: 466) om bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet (ändrad senast 1976: 382), dels i särskild ordning till ungdomsorganisationer som regeringen har förklarat berättigade till statsbidrag enligt nämnda förordning för vilka de generella bidragsreglerna inte är tillämpliga. Budgetåret 1975/76 erhöll Riksförbundet kyrkans ungdom ett bidrag i särskild ordning av 970 000 kr. I enlighet med riksdagens uttalande år 1975 (KrU 1975: 9, rskr 1975: 123) erhåller förbundet innevarande budgetår grundbidrag och rörligt bidrag enligt bestämmelserna i förordningen (prop. 1975/76: 100, bil. 10, KrU 1975/76: 37, rskr 1975/76: 322).

Riksförbundet kyrkans ungdom har i särskild skrivelse till utbildningsdepartementet hemställt om ändring av regeringens beslut rörande bidraget till förbundet så att det även under innevarande budgetår utgår i särskild ordning. Som motiv anförs bl. a. att den omorganisation som beslutats av organisationen inte har kunnat genomföras i den takt som ursprungligen avsågs. Av denna anledning kan inte förbundet göra den medlemsredovisning m. m. som är en förutsättning för statsbidrag enligt de generella bestämmelserna. Riksförbundet kyrkans ungdom hemställer i första hand om att den övergångsbestämmelse för statsbidraget som gällde för budgetåret 1975/76 skall tillämpas för förbundet budgetåret 1976/77. I andra hand hemställer förbundet om ett fast anslag för innevarande budgetår.

Statens ungdomsråd har den 7 september 1976 yttrat sig över framställningen och tillstyrker att en särskild beräkning sker av bidraget till riksförbundet för budgetåret 1976/77.

Föredraganden

Riksförbundet kyrkans ungdom bedriver en omfattande ungdomsverksamhet. Förbundets organisatoriska uppbyggnad är emellertid anorlunda än för flertalet andra ungdomsorganisationer. Detta oaktat har riksförbundet tidigare erhållit ett betydande statsbidrag i särskild ordning. I enlighet med riksdagens uttalande år 1975 vid behandling av regeringens förslag rörande stödet till ungdomsorganisationerna (prop. 1975: 14, KrU 1975: 9, rskr 1975: 123) har regeringen för innevarande år beslutat att organisationen skall erhålla bidrag enligt de generella bestämmelserna för statsbidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Med hänsyn till de särskilda omständigheter som Riksförbundet kyrkans ungdom åberopar i sin framställning och innehållet i statens ungdomsråds yttrande i ärendet finner jag det motiverat att regeringen med ändring av detta beslut beslutar att organisationen även innevarande budgetår skall erhålla bidrag i särskild ordning. Vad gäller bidragets storlek bör enligt min mening förbundet tillförsäkras samma relativa ökning som kommit övriga organisationer till del. Jag avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade ändringarna av principerna för bidrag till Riksförbundet kyrkans ungdom, budgetåret 1976/77.

D. Skolväsendet

[6] **D 10. Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet.** Ur detta förslagsanslag utgår ersättning för den kopiering av upphovsrättsligt skyddade litterära och konstnärliga verk som sker för undervisningsändamål inom bl. a. grundskolan, gymnasieskolan och lärarutbildningsanstalterna. Ersättningen avser också kopiering av skyddade fotografier. Den har hittills utgått på grund av ett 1973 träffat avtal om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande (prop. 1973: 70, LU 1973: 16, rskr 1973: 178).

Ersättningen betalas ut till en stiftelse kallad Bonus. Denna stiftelse företräder de författare, konstnärer, fotografer och andra rättsinnehavare som berörs av kopieringen. Anslaget har för innevarande budgetår förts upp med 920 000 kr. Av detta belopp avser 900 000 kr. ersättning för själva kopieringen medan återstoden avser arvoden till offentliga ledamöter i Bonus styrelse, m. m.

I prop. 1975/76: 100 (bil. 10 s. 224) anmälde statsrådet Hjelm-Wallén att 1973 års avtal hade sagts upp per den 1 juli 1976 samt att förhandlingar hade inletts om ett nytt avtal. Statsrådet Hjelm-Wallén var med hänsyn härtill inte beredd att beräkna några ytterligare medel under anslaget men angav att hon, om ett nytt avtal skulle slutas, skulle återkomma i frågan. Ett nytt avtal har nu träffats.

Det nya avtalet gäller från den 1 juli 1976 och kan, om det sägs upp, upphöra att gälla tidigast den 30 juni 1978. Avtalet avser samma läroanstalter som 1973 års avtal. I ersättning skall staten i regel betala 1,45 öre per kopiesida mot i regel ett öre per kopiesida enligt 1973 års avtal.

Den principiella utformningen av det nya avtalet är i allt väsentligt densamma som för 1973 års avtal. De ändringar som har förts in får ses mot bakgrund av de erfarenheter som har vunnits av det tidigare avtalet. Ändringarna avser framför allt bestämmelserna om redovisning samt bestämmelserna om kopiering av arbetshäften och av material som läraren själv helt eller delvis är upphovsman till, s. k. egenproducerad förlaga. De nya bestämmelserna om egenproducerad förlaga har till syfte att undvika tvister om innebörden av citaträtten. Vidare innehåller det nya avtalet särskilda bestämmelser om information till lärare m. fl.

Innan jag går närmare in på det nya avtalet vill jag med några ord beröra kopieringens omfattning. Den i 1973 års avtal föreskrivna redovisningen, som ägde rum under andra halvåret 1973, gav vid handen att den totala kopieringen då uppgick till cirka 230 milj. kopiesidor per läsår. Detta antal kopiesidor fördelade sig på de viktigaste kategorierna enligt följande, nämligen 2 % tidningar, 1,9 % tidskrifter, 0,6 % skönlitteratur, 2,4 % facklitteratur, 14 % arbetshäften, 6,6 % andra tryckta läromedel, 0,3 % fotografier och annat bildmaterial, 0,5 % noter och 66,2 % egenproducerad förlaga. Med egenproducerad förlaga förstods därvid läromedel som läraren själv hade framställt. Utöver eventuella citat och verk eller delar av verk vartill upphovsrätt inte förelåg fick läromedlet endast innehålla verk som läraren själv hade skapat. För kopior av sådan egenproducerad förlaga utgick enligt 1973 års avtal ingen ersättning. Till egenproducerad förlaga räknades inte böcker som den kopierande läraren själv hade givit ut.

Vid sidan om 1973 års redovisning finns material som tyder på att kopieringen kan vara betydligt större. Skolöverstyrelsen (SÖ), som i anledning av 1973 års avtal fick i uppdrag att utreda vissa frågor om kopiering, har i en rapport uppskattat den totala kopieringen till 750 milj. kopiesidor per läsår. I samma rapport anges att varje elev på grundskolans högstadium får närmare 500 kopiesidor per läsår. I gymnasieskolan skall motsvarande siffra vara 500—700.

Den ersättning som skall utgå enligt 1976 års avtal kommer emellertid inte att grundas på någon av de nu angivna redovisningarna. Som

jag senare återkommer till skall nämligen ersättningen enligt det nya avtalet utgå med hänsyn till resultatet av en redovisning som skall äga rum under första halvåret 1977. Storleken av statens ersättningskyldighet enligt det nya avtalet kan därför inte anges förrän under hösten 1977.

Det har anmärkts att lärarna vid 1973 års redovisning skulle ha gett begreppet egenproducerad förlaga en för vid tolkning. I egenproducerad förlaga skulle nämligen i stor utsträckning ha tagits in skyddade verk som hade skapats av annan än läraren utan att rätt till citat förelagat. Lärarna skulle alltså ha missbrukat citaträtten. Vad rätten till citat innebär i det enskilda fallet är ofta ytterst oklart. För att skingra denna oklarhet har parterna i det nya avtalet enats om vissa nya ersättningsregler. Det gäller när läraren kopierar egenproducerad förlaga vari ingår skyddade verk som har skapats av annan än läraren. Reglerna innebär följande. För bild utgår alltid ersättning. För noter utgår ersättning för varje sammanhängande avsnitt som omfattar mer än fyra takter. För text utgår ersättning för varje sammanhängande avsnitt som omfattar mer än en halv sida ur det återgivna verket eller mer än 1 000 typrum. Härvid räknas 16 rader av lyrik motsvara en halv sida. Varje bild eller ersättningsberättigat avsnitt räknas som minst en kopiesida. Dessa nya ersättningsregler gäller oavsett om det är fråga om citat eller ej. Om citaträtt inte föreligger måste läraren dock för att avtalet skall gälla ha rätt att kopiera avsnittet enligt övriga bestämmelser i avtalet.

I det nya avtalet har rätten att kopiera arbetshäften begränsats på två sätt. Med arbetshäften avses i avtalet verk som helt eller till övervägande del består av arbetsuppgifter eller laborations- och instruktionsanvisningar. De nya begränsningarna innebär dels att kopiering i princip inte får ske om häftet kostar läroanstalten högst sex kr. mot tidigare högst tre kr. Dels begränsas rätten att kopiera i normala fall till en tredjedel av häftet och tio sidor mot tidigare hälften och 20 sidor. Bakom dessa begränsningar ligger en misstanke från bokförlagens sida om att arbetshäften hittills har kopierats i strid mot avtalet. Beloppsgränsen sex kr. gäller också för övriga läromedel.

Erfarenheten av 1973 års avtal har visat att det behövs en god information om innebörden av avtalet för att det skall tillämpas korrekt. Mot denna bakgrund har i det nya avtalet tagits in särskilda föreskrifter om skyldighet för staten att sprida information om avtalet och om berörd upphovsrättslig lagstiftning. Det förutsätts i avtalet att informationen sprids fortlöpande och att särskilda åtgärder vidtages under höstterminen 1976. Regeringen har i anledning härav beslutat att viss information skall äga rum under början av höstterminen 1976. Därvid får undervisningen vid läroanstalterna inställas under två timmar.

Redovisningen enligt 1973 års avtal avsåg all kopiering vid tio procent av läroanstalterna under en sjättedel av avtalstiden. Den omfattar

således något över 1,5 procent av den beräknade totala kopieringsvolymen under avtalstiden. I redovisningen ingick att läraren på en blankett angav bl. a. vilken typ av verk som han hade kopierat och det antal sidor som kopieringen avsåg. Det har påståtts att lärarna inte alltid har angett rätt typ av verk. I syfte att få en säkrare bedömning härav har en annan redovisningsmetod föreskrivits i det nya avtalet. Enligt denna skall läraren sända in ett exemplar av det kopierade materialet till statistiska centralbyrån tillsammans med en mycket enkel blankett. Det är därefter statistiska centralbyrån som med hjälp av särskilt utbildad personal klassificerar materialet. Denna nya redovisningsmetod anses vara så mycket säkrare att redovisningen har kunnat begränsas till fem procent av läroanstalterna. Redovisningen skall omfatta första halvåret 1977.

Liksom enligt det tidigare avtalet skall ersättningen för kopieringen utges av staten. Det nya avtalet bör därför, liksom 1973 års avtal, underställas riksdagen för godkännande i vad det avser skyldigheten för staten att utge ersättning.

Jag vill i sammanhanget nämna att SÖ har fått i uppdrag att utreda frågan om när kopiering för undervisningsändamål bör ske av pedagogiska skäl. Resultatet därav skall enligt beslut av regeringen i juni 1976 redovisas snarast möjligt och senast under andra halvåret 1977.

Det nya avtalet bör fogas till detta protokoll som *bilaga 7.1*.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att, såvitt gäller skyldigheten för staten att utge ersättning för kopiering, godkänna avtalet om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande.

Bilaga 7.1

Avtal

om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande mellan staten och följande organisationer, nämligen Bildleverantörernas förening, Fackförbundspressens Samorganisation, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Föreningen Svenska Populärauktorer, Föreningen Svenska Tecknare, Föreningen Svenska Tonsättare, Föreningen Svensk Fackpress, Konstnärernas Riksorganisation, Läromedelsförfattarnas Förening, Pressfotografernas Klubb, Svenska Bokförläggareföreningen, Svenska Fotografernas Förbund, Svenska Journalistförbundet, Svenska Musikförläggareföreningen u. p. a., Svenska Tidningsutgivareföreningen, Sveriges Författarförbund och Tidningarnas Arbetsgivareförening.

Allmänna bestämmelser

1 §

I avtalet förstås med

skola läroanstalt eller utbildningslinje för vilken staten, kommun eller landstingskommun är huvudman och vilken, såvitt avser frågor som rör utbildningen, står under tillsyn av skolöverstyrelsen,

verk litterärt eller konstnärligt verk till vilket upphovsrätt gäller enligt upphovsrättslagen eller fotografisk bild till vilken rätt gäller enligt fotografilagen,

skrift bok, häfte, broschyr, notblad och liknande, innehållande ett eller flera verk, samt tidning, tidskrift eller annan periodisk skrift,

bild allt bildmaterial utom enkla grafiska framställningar av beskrivande art såsom schematiska kartor och diagram av icke konstnärligt slag,

diabild transparent bild för projektion,

arbetshäfte verk som helt eller till övervägande del består av arbetsuppgifter, övningsuppgifter, laborations- eller instruktionsanvisningar (även sådana innehållande noter),

rättsinnehavare den som i fråga om verk eller berörd del av verk har rätt att tillåta sådant mångfaldigande som avses i 2 §,

kopiesida en sådan kopia av verk eller del av verk som har ett format vilket ej överstiger format A 4 eller, i fråga om kopia av större format, varje påbörjad del motsvarande format A 4.

Med *undervisning* jämställs i detta avtal annan jämförbar pedagogisk verksamhet i skolan såsom handledning av fritt valt arbete, meddelande av studie- och yrkesorientering, ledning av timme till förfogande och skilda organisationers information till eleverna under skoltid. Som *lärare* anses i detta avtal varje person som leder undervisning eller sådan nyss angiven verksamhet.

Omfattar en *kopiesida* som framställts genom kopiering direkt ur en bok eller ur en tidskrift mer än en av bokens respektive tidskriftens sidor, skall sådan kopiesida i detta avtal räknas som det antal kopiesidor som motsvarar antalet boksidor respektive tidskriftssidor som helt eller delvis återges på kopiesidan. Kopieras en sålunda framställd kopiesida eller en sådan sida av en förlaga som sammanställts genom sammanklippning av flera kopiesidor omfattande tillsammans flera bok- eller tidskriftssidor,

skall på motsvarande sätt omräkning göras vid redovisning av de slutliga kopiorna, om ej annat följer av 10 § andra och tredje styckena.

Mångfaldigas en sådan sida av en förlaga till vilken överförts text genom maskinskrift eller motsvarande skall varje kopia av sidan i detta avtal räknas som två kopiesidor, om till sidan överförts mer än vad som med normala marginaler och radavstånd rymmes på en sida av format A 4 (ca 2 000 typrum), om ej annat följer av 10 § andra och tredje styckena.

Sådana enkla grafiska framställningar av beskrivande art såsom schematiska kartor och diagram av icke konstnärligt slag som avses i första stycket under begreppet bild räknas i detta avtal som text.

Med *egenproducerad* förlaga avses i detta avtal

1. läromedel som lärare framställer och som omfattar endast sådant verk till vilket läraren är upphovsman och vilket verk läraren ej utgivit,

2. läromedel som lärare framställer och som omfattar dels sådant verk till vilket läraren är upphovsman och verk vilket läraren ej utgivit, dels återgivande av verk eller del av verk som avses i 3 §.

2 §

Avtalet omfattar alla former av grafiskt, fotografiskt eller liknande mångfaldigande av verk eller del av verk som lärare företar eller låter företa för sin egen undervisning i skola om mångfaldigandet sker med skolans apparatur eller eljest på skolans bekostnad.

Från avtalet undantas framställning av upptagning, vars innehåll kan med tekniska medel visas i form av rörliga bilder med eller utan ljud (film eller videogram). Mångfaldigande av enstaka bild ur sådan upptagning omfattas dock av avtalet.

3 §

Under avtalet faller alla utgivna verk, till vilka part på organisationsidan äger upplåta rätt till sådant mångfaldigande som avses i 2 §. Med utgivna verk jämställs konstverk, av vilka upphovsmannen överlåtit exemplar, och offentliggjorda fotografiska bilder.

4 §

Organisationerna förutsätter att lärare för sin egen undervisning i skola ej — vid sidan av bestämmelserna i detta avtal — företar eller låter företa mångfaldigande med stöd av 11 § första stycket upphovsrättslagen eller 5 § fotografilagen.

Staten kommer att — i annan form än genom ändring av 11 § första stycket upphovsrättslagen och 5 § fotografilagen — verka för att nämnda förutsättningar uppfylles. Sker dock mångfaldigande med stöd av eller under åberopande av 11 § första stycket upphovsrättslagen eller 5 § fotografilagen utger staten ersättning därför såsom om fråga vore om mångfaldigande enligt detta avtal.

Avtalet berör ej den rätt till mångfaldigande som följer av annan bestämmelse i upphovsrättslagen eller fotografilagen än 11 § första stycket respektive 5 §.

5 §

Utan särskilt tillstånd av rättsinnehavaren får en lärare alltid för sin egen undervisning i skola framställa eller låta framställa upp till tre exemplar av verk eller del av verk.

6 §

En större upplaga än tre exemplar av verk eller del av verk får en lärare framställa eller låta framställa utan särskilt tillstånd av rättsinnehavaren, i den mån han behöver den under kalenderhalvåret för sin egen undervisning i skola till komplettering av vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel vid skolanläggningen. Om den närmare innebörden i denna bestämmelse stadgas i 7 och 8 §§.

7 §

Vad som sagts i 6 § innebär att en lärare under samma kalenderhalvår inte framställer eller låter framställa fler exemplar av verk eller del av verk än det antal som behövs för att var och en av hans elever skall få ett exemplar och han själv några exemplar.

8 §

Vad som sagts i 6 § innebär vidare i fråga om sådan icke-periodisk skrift som finns tillgänglig hos utgivaren eller hos sådan lokal eller central distributör, från vilken skolan normalt förvärvar läromedel som är avsedda för den utbildningslinje som berörs

1. att en lärare normalt ej framställer eller låter framställa kopiesida ur skrift för vilken skolan vid förvärv måste betala högst 6 kronor,

2. att en lärare under samma kalenderhalvår och för samma elever normalt ej framställer eller låter framställa kopiesidor av större del

a) av arbetshäften än som motsvarar en tredjedel av häftet, dock normalt ej mer än 10 sidor,

b) av annan skrift än som motsvarar hälften av skriften, dock normalt ej mer än 20 sidor ur skriften.

Vid tillämpning av första stycket jämställes med skrift sådan del av en skrift som också finns tillgänglig separat hos utgivaren eller hos distributör som anges i första stycket.

9 §

För mångfaldigande enligt 5 § utgår ingen ersättning, i den mån ej annat följer av 10 §.

10 §

Staten utger ersättning för mångfaldigande i följande fall, nämligen för

1. sådan framställning av smådiabilder som läraren med stöd av 5 § gör eller låter göra med skolans eller AV-centrals apparatur eller eljest på skolans bekostnad,

2. mångfaldigande enligt 6 §, utom i vad avser stordia.

Mångfaldigas egenproducerad förlaga i vilken enligt 1 § sista stycket 2 återgives verk eller del av verk som avses i 3 §, utgår ersättning enligt detta avtal för mångfaldigandet av det återgivna i vad det avser

1. bild,

2. varje sammanhängande avsnitt av noter som omfattar mer än fyra takter (motsvarande),

3. varje sammanhängande avsnitt av text som omfattar mer än en halv sida ur det återgivna verket eller mer än 1 000 typrum.

Vid tillämpning av andra stycket 3 anses 16 rader av lyrik utgöra en halv sida.

Varje kopia av ersättningsberättigat avsnitt som avses i andra stycket räknas som en kopiesida om ej annat följer av 1 § första, tredje eller fjärde stycket.

Vad som sägs i andra och tredje styckena gäller utan hinder av 14 § upphovsrättslagen.

11 §

Ersättning enligt 10 § utgår för varje avtalsår (tiden fr. o. m. den 1 juli t. o. m. den 30 juni nästföljande kalenderår) med 72 500 kronor för varje fullt antal om fem miljoner kopiesidor som under avtalsåret sammanlagt framställts vid skolorna i landet. Närmare bestämmelser om beräkningen av antalet kopiesidor finns i 12 §.

12 §

Antalet kopiesidor enligt 10 och 11 §§ beräknas på grundval av redovisning från skolorna till den myndighet som staten bestämmer. Redovisningen skall omfatta tiden den 1 januari—30 juni under det första och tredje avtalsåret samt därefter under vart tredje avtalsår. För avtalsår då redovisning ej sker skall antalet kopiesidor anses uppgå till samma antal som bestämts på grundval av närmast föregående redovisning.

Stordiabild skall redovisas trots att ersättning ej utgår.

Egenproducerad förlaga som mångfaldigats skall alltid redovisas.

Vid redovisningen räknas varje kopiesida med notskrift som fem och smådiabild som 150 kopiesidor. Vid redovisningen räknas varje kopiesida ur tidning som tre kopiesidor. Har text ur tidning överförts genom maskinskrift eller motsvarande till en förlaga och kopieras förlagan gäller dock endast 1 § fjärde stycket.

Vid tillämpning av denna paragraf avrundas antalet kopiesidor till närmast hela antal om fem miljoner kopiesidor. Antal kopiesidor under två och en halv miljoner avrundas härvid neråt och annat antal uppåt.

I fråga om redovisningen gäller närmare bestämmelser enligt bilaga A.

13 §

Den bearbetning av redovisningen som fordras för att bestämma dels antalet ersättningsberättigade kopiesidor enligt 10—12 §§, dels fördelningen på de olika kategorier som anges i bilaga A verkställs av den myndighet, som staten bestämmer. Bearbetning skall ske i nära kontakt med föreningen Bild, Ord, Not — Upphovsrättslig samorganisation (BONUS).

Avtalsslutande organisation har rätt att verkställa annan bearbetning av redovisningen.

14 §

Ersättning enligt 10 och 11 §§ betalas ut till BONUS.

Ersättning för det första avtalsåret betalas ut med 900 000 kronor i juli 1976 och med 405 000 kronor senast en månad efter det att riksdagen har godkänt avtalet. Eventuellt återstående belopp för första avtalsåret betalas ut inom tre månader efter det att resultatet av redovisningen föreligger.

Ersättning för det andra avtalsåret betalas ut med 1 305 000 kronor i juli 1977 och med eventuellt återstående belopp samtidigt som even-

tuellet återstående belopp för det första avtalsåret betalas ut.

Överstiger förskott det belopp som skall utgå i ersättning skall det överskjutande beloppet dras av vid utbetalningen av ersättningen för nästa avtalsår.

Ersättning för senare avtalsperiod betalas ut enligt motsvarande regler som gäller för den första avtalsperioden. Förskott för avtalsår, under vilket redovisning sker och året närmast därefter och som skall betalas i juli, skall dock alltid uppgå till 90 % av ersättningen för året närmast före redovisningsåret. Ersättning för det andra avtalsåret efter det under vilket redovisning sker betalas ut i juli under året.

Särskilda bestämmelser

15 §

Organisationerna förbinder sig att fortlöpande verka för att alla berörda rättsinnehavare själva eller genom organisation på organisationsidan medger rätt till mångfaldigande enligt detta avtal beträffande samtliga berörda verk. Detta åtagande gäller även i fråga om sådan rättsinnehavare som ej är medlem i organisation på organisationsidan.

16 §

Organisationerna skall, när staten begär det, inom en månad eller den längre tid varom parterna kan enas förete material av vilket kan slutas att mångfaldigande enligt detta avtal medges av

1. upphovsmännen till minst 95 % av de verk vilka är avsedda för undervisningsändamål vid skola, vilka utan hinder får användas där och vilkas senaste upplaga utkommit tidigast fem år före avtalsårets ingång,

2. minst 95 % av samtliga journalister anställda vid tidningar eller tidskrifter utgivna av medlemmarna i Svenska Tidningsutgivareförbundet,

3. bokförläggare som tillsammans utgivit minst 95 % av de verk som under föregående avtalsår eller, i fråga om första avtalsåret, närmast föregående tolv månadersperiod utgivits av medlemmarna i Svenska Bokförläggareförbundet och/eller Föreningen Svenska Läromedelsproducenter,

4. utgivare av dagstidningar som under närmast föregående ordinarie redovisningsperiod enligt Tidningsstatistik AB utgivit tidningsexemplar till ett antal som motsvarar minst 95 % av tidningarnas medelnetto-upplagor för vardagar.

Kan organisationerna under visst avtalsår ej förete sådant material som avses i första stycket, skall avtalet upphöra att gälla, en månad efter uppsägning, för återstoden av avtalsåret. Utgiven ersättning för avtalsåret som belöper på återstoden av avtalsåret skall återbetalas.

Uppsägning enligt andra stycket skall ske hos BONUS.

17 §

Organisationerna skall till den myndighet som staten bestämmer fortlöpande överlämna dels uppgift på namnen på medlemmarna i organisationerna, dels uppgift på sådant verk beträffande vilket rättsinnehavare som är medlem i organisation meddelat förbud mot mångfaldigande enligt detta avtal.

Organisation som får kännedom om förbud mot mångfaldigande, som rättsinnehavare vilken ej är medlem i någon av organisationerna meddelat, skall till myndighet som staten bestämmer lämna uppgift om förbudet.

18 §

Har ett verk som enligt 3 § ej omfattas av detta avtal eller avtalet den 5 mars 1973 om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande, mångfaldigats vid skola och kan ersättning därför anses ha utgått enligt något av avtalen, skall rättsinnehavaren, om han begär ersättning, få sådan av BONUS ur det belopp staten har betalt i anledning av avtalen. Bestämmelserna i 19 § avtalet den 5 mars 1973 gäller fortfarande.

19 §

Ändring i stadgarna för BONUS, som har fastställts av Kungl. Maj:t den 29 mars 1974, skall enligt 19 § underställas regeringen för prövning.

20 §

Staten åtar sig att i samarbete med organisationerna i erforderlig utsträckning informera berörda länskolnämnder, skolstyrelser, skolor och lärare om detta avtal, samt om berörda delar av lagen om upphovsrätt och fotografilagen. Informationen till lärarna och annan berörd personal i skolorna skall ske bl. a. genom att särskild tid under höstterminen 1976 avsätts vid studiedag eller vid annat lämpligt tillfälle för att bereda lärare och annan berörd skolpersonal tillfälle att studera hithörande frågor.

Avtalstid m. m.

21 §

Avtalet gäller från och med den 1 juli 1976 till och med den 30 juni 1978. Om avtalet ej uppsäges av part senast ett år före avtalstidens utgång, förlängs avtalet med fem år för varje gång.

Under varje avtalsperiod omfattar avtalet dels alla skolor som den 1 juli det första avtalsåret i perioden står under skolöverstyrelsens tillsyn, dels alla skolor som under avtalsperioden ställs under tillsyn av skolöverstyrelsen.

För giltig uppsägning från organisationssidan fordras att flertalet organisationer är eniga därom. Uppsägning gäller i sådant fall för samtliga organisationer.

Uppsägning från statens sida sker hos BONUS.

22 §

Om väsentligt ändrade förhållanden inträder, skall på begäran av part förhandlingar inledas om de justeringar av avtalet som de ändrade förhållandena bör föranleda.

Vad i detta avtal sägs skall dock gälla även om upphovsrättslagen eller fotografilagen ändras.

Vid förhandlingar enligt första stycket får en begränsning av mångfaldigandet vid skolorna inte åberopas som grund för en höjning av ersättningen per kopiesida.

För giltig framställning om förhandlingar från organisationernas sida

krävs att flertalet organisationer har begärt förhandlingar. Framställning skall i sådant fall anses gjord på samtliga organisationers vägnar.

23 §

Detta avtal gäller under förutsättning av regeringens godkännande.

24 §

Parterna har enats om vissa protokollsanteckningar. Dessa, som bilägges detta avtal som bilaga B, är avsedda att tjäna som vägledning vid tillämpningen av avtalet.

Stockholm den 23 juni 1976.

För staten:

Jöran Mueller

För

Bildleverantörernas Förening

Rune Borgström

Fackförbundspressens samorganisation

Age Jensen

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter

Olof Storm

Föreningen Svenska Populärauktorer

Henrik Stannow

Föreningen Svenska Tecknare

Peter Wolde

Föreningen Svenska Tonsättare

Henrik Stannow

FACTU Föreningen Svensk Fackpress

Bengt Persson

Konstnärernas Riksorganisation (KRO)

Dag Eson Malmberg

Läromedelsförfattarnas förening

Ingvar Körberg

Pressfotografernas Klubb

Per Kagrell

Svenska Bokförläggareföreningen

Jonas Modig

Svenska Fotografernas Förbund

Johan Pohl

Svenska Journalistförbundet

Lars Rabenius

Svenska Musikförläggareföreningen u. p. a.

Ketil Skarby

Svenska Tidningsutgivareföreningen
Karl-Henrik Ekberg

Sveriges Författarförbund
Jan Gehlin

Tidningarnas Arbetsgivareförening
Karl-Henrik Ekberg

*Bilaga A***Redovisningssystem**

Redovisning enligt 12 § avtalet om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande skall ske enligt redovisningssystem som anges i det följande. Skolöverstyrelsen (SÖ) har huvudansvaret för redovisningens genomförande.

UNDERSÖKNINGSPOPULATION OCH URVALSSTORLEK

Registrering av mångfaldigande skall ske vid ett urval av enheter inom berörda skolformer. Urvalet verkställs av statistiska centralbyrån (SCB) i samråd med SÖ och BONUS enligt följande principer.

Från följande skolformer dras ett urval på totalt 5 % av samtliga skolenheter. Fördelningen av urvalet på olika skolformer bestäms av SCB. Skolenhet utgör undersökningsenhet i samtliga skolformer, såvida inte undantag görs nedan.

Anm:

● Grundskolor	Rektorsområde utgör undersökningsenhet
● Gymnasieskolor	
● Kommunal vuxenutbildning, särskilda skolenheter	Mångfaldigande för vuxenutbildning vid de grund- och gymnasieskolor som ingår i urvalet registreras vid respektive skolenhet/rektorsområde
● Statlig vuxenutbildning	
● Folkhögskolor	
● AMU-centra	Filialerna medtages ej vid registrering av mångfaldigandet
● Länskolnämnder	Registreringen skall avse länskolnämndernas fortbildningsverksamhet
● Lärarutbildningsanstalter	

Nedanstående skolor och skolformer ingår i avtalsområdet men omfattas ej av urvalsundersökningen.

- Nomadskola
- Specialskola
- Särskola
- Ungdomsvårdsskola
- Sjuksköterskeskola
- Sjöbefälsskola
- Försvarets gymnasieskola
- Trädgårdsskolan i Norrköping
- Statens skogsinstitut
- Konstfackskolan

REGISTRERING VID URVALSENHETERNA

Registrering skall ske vid varje tillfälle då mångfaldigande sker i enlighet med detta avtal varvid följande skall gälla

a) Papperskopior

Ett exemplar av det kopierade materialet lämnas som underlag för ersättningsberäkningarna. Till det kopierade materialet skall fogas en särskild blankett med uppgifter om kopieringens art och omfattning.

b) Diabilder

Redovisning av diabilternas art skall lämnas på särskild blankett.

Vid redovisningen skall läraren ange vilket material i förlagan som han anser vara det väsentligaste för det ändamål för vilket mångfaldigandet sker eller om materialet innehåller noter. På blanketten skall han därför markera något av följande alternativ, nämligen a) texten är det väsentligaste, b) bilden är det väsentligaste (foto och annan bild skall särredovisas), c) text och bild är lika väsentliga eller d) noter.

Blanketterna tillhandahålles av SCB och skall finnas tillgängliga vid den utrustning som används för mångfaldigande.

Klassificering av materialet görs av SCB på följande kategorier:

- 1 Dagstidning
- 2 Tidskrift
- 3 Skönlitteratur
- 4 Facklitteratur i bokform
- 5 Tryckta läromedel utom arbetshäften
- 6 Arbetshäften
- 7 Noter
- 8 Fotografi, som ej tas ur dagstidning, tidskrift, bok eller nothäfte
- 9 Annan bild (än foto), som ej tas ur dagstidning, tidskrift, bok eller nothäfte
- 10 Skyddad allmän handling
- 11 Övrigt upphovsrättsligt skyddat material
- 12 Allmän handling eller annat verk till vilket upphovsrätt ej föreligger
- 13 Egenproducerad förlaga, som avses i 1 § sista stycket 1 eller 2.

Material som ej går att klassificera fördelas vid slutredovisningen över kategorierna 1—13 i samma proportion som det klassificerade materialet.

UPPRÄKNING

Det i urvalet erhållna resultatet skall uppräknas att representera alla skolformer inom avtalsområdet under mätperioden. Uppräkningsfaktorn skall baseras på antalet årselever i urvalsskolorna och antalet årselever inom hela avtalsområdet under samma period. Som årselev räknas person som deltagit i undervisningen under 40 veckor. För skolformer med kortare kurser än ett år får därför en omräkning av elevantal till helårselever ske enligt ovanstående definition.

Uppräkning till helt avtalsår skall ske genom att resultaten för mätperioden multipliceras med 2.

RESULTATREDOVISNING

Resultaten skall redovisas i tabellplan efter överenskommelse mellan SCB, SÖ och BONUS. Resultatens tillförlitlighet skall anges.

*Bilaga B***Protokollsanteckningar**

Till 3 §. Avtalet avser mångfaldigande av verk i fråga om vilket den person som äger upplåta rätt till mångfaldigande (rättsinnehavaren) via organisation på organisationssidan upplåtit rätt till mångfaldigande enligt avtalet. Det har upplysts att organisationerna genom särskilda beslut skaffat sig fullmakt att upplåta rätt till mångfaldigande för sina medlemmar. Denna rätt skall gälla i den mån medlem inte uttryckligen meddelat förbud mot kopiering. Det sagda innebär bl. a. att avtalet inte omfattar verk vars rättsinnehavare ej är medlem i organisation på organisationssidan och ej heller eljest givit någon av organisationerna fullmakt att upplåta rätt till mångfaldigande. Avtalet omfattar ej heller verk i fråga om vilket rättsinnehavaren — trots att han är medlem i någon av organisationerna — förbjudit organisationen att upplåta rätt till mångfaldigande. Begränsningarna av avtalets räckvidd motiveras av att organisationerna på organisationssidan saknar laglig möjlighet att upplåta rätt till mångfaldigande av andra verk.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts är parterna eniga om att det är ett oeftergivligt intresse för skolorna att organisationerna på organisationssidan vidtar effektiva åtgärder för att om möjligt alla berörda rättsinnehavare lämnar någon av organisationerna erforderliga fullmakter (15 §). Staten räknar därför med att nästan alla rättsinnehavare kommer att lämna fullmakter. Med hänsyn härtill bör det vara möjligt att vid mångfaldigande inom skolorna begränsa kontrollen till att avse frågan huruvida förbud mot mångfaldigande enligt detta avtal meddelats beträffande det verk som läraren i det enskilda fallet vill mångfaldiga. Skolorna kommer alltså att behöva uppgift på de verk i fråga om vilka medlem i organisation på organisationssidan förbjudit mångfaldigande (17 §).

Parterna är ense om, att kontrollen inom skolorna kan begränsas på sätt nu angetts. Om kontrollen begränsas på detta sätt kan det, enligt vad parterna gemensamt konstaterat, ej undvikas att mångfaldigande kommer att ske även av verk som ej omfattas av avtalet. Detta mångfaldigande vid sidan av avtalet — vilket mångfaldigande med hänsyn till organisationernas åtagande enligt 15 § torde bli av relativt begränsad omfattning — avser staten att behandla såsom fråga vore om mångfaldigande enligt avtalet. Självfallet skall lärarna respektera förbud mot mångfaldigande som avgetts av rättsinnehavare oavsett om han tillhör organisation på organisationssidan eller ej.

Lärarna skall också iakttaga att organisationerna ej företräder rättsinnehavare till verk som utgivits eller, i fråga om fotografi, offentliggjorts endast i utlandet.

Lärarna skall vidare iakttaga att Svenska Tidningsutgivareföreningen förklarar att föreningen f. n. icke företräder rättsinnehavare till signerad artikel i svensk tidning som författats av utländsk medborgare.

Paragrafen avser alla verk som utgivits, även verk till vilka läraren själv har upphovsrätten. Eftersom avtalet omfattar endast verk som utgivits, kommer det material som en lärare producerar direkt för sin un-

dervisning i allmänhet ej att falla in under avtalet. Vissa bestämmelser härom finns dock i 1 § sista stycket och 10 §.

Till 5 och 6 §§. Lärare som i sin undervisning använder exemplar av litterärt eller konstnärligt verk eller fotografi som framställts enligt detta avtal skall anses ha fullgjort sin skyldighet enligt 3 § första stycket upphovsrättslagen resp. 2 § första stycket fotografilagen om han därvid på kopian anger upphovsmannens resp. fotografens namn eller muntligen nämner detta. Om läraren inte känner till namnet, behöver han inte efterforska det.

Till 5 §. Paragrafen gäller endast i fråga om upplaga som omfattar högst tre exemplar. Omfattar upplagan mer än tre exemplar, gäller paragrafen däremot inte, inte ens i vad avser de första tre exemplaren. För hela den upplaga som omfattar minst fyra exemplar gäller i stället 6 § och följande.

För framställning av upplagor om högst tre exemplar gäller inga andra villkor än som anges i 5 §. Någon begränsning till ett visst antal sidor som högst får mångfaldigas ur varje verk gäller alltså ej. Ej heller behöver hänsyn tas till tillgången på läromedel vid skola på sätt som i 6 § stadgas för upplagor om mer än tre exemplar.

Till 6 §. Paragrafen gäller för allt mångfaldigande som avser upplagor om mer än tre exemplar. I fråga om sådana upplagor avser paragrafen hela upplagan, alltså även de tre första exemplaren. Paragrafen innehåller följande fyra begränsningar i lärares rätt att mångfaldiga. Enligt den första får lärare inte mångfaldiga eller låta mångfaldiga annat än för sin egen undervisning. Med låta mångfaldiga åsyftas att lärare uppdrager åt annan, exempelvis vaktmästare, elev eller lärare att verkställa själva mångfaldigandet. I övrigt får lärare däremot inte mångfaldiga för att tillgodose annan lärares behov. Som en andra begränsning gäller att upplagan endast får vara så stor som behövs för lärares undervisning. Behovet skall för det tredje vara aktuellt. Läraren skall nämligen behöva upplagan under det kalenderhalvår under vilket mångfaldigandet sker. För det fjärde fordras att behovet föreligger trots att det vid skolanläggningen finns en normal tillgång på läromedel. Vid bedömning av frågan huruvida en viss lärare behöver mångfaldiga till komplettering av en normal tillgång på läromedel skall hänsyn naturligtvis tas till läromedel i det aktuella ämnet och årskursen.

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra huruvida kravet på normal tillgång på läromedel är uppfyllt. Avgörande får bli pedagogiska hänsyn. Även tillgången på läromedel i allmänna handeln har stor betydelse. Följande exempel kan tjäna som vägledning. Finns för ett visst ämne i en viss årskurs flera godtagbara läroböcker, är kravet på normal tillgång på läromedel i detta ämne och i denna årskurs alltid uppfyllt så snart varje elev disponerar ett exemplar av en av de nämnda läroböckerna. Det sagda innebär inte att eleverna behöver disponera över läromedel som täcker hela lärokursen.

En lärobok kan vara godtagbar även om den inte täcker hela lärokursen.

Med formuleringen ”till komplettering av vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel vid skolanläggningen” har avsetts att markera att lärarna inte genom mångfaldigande får framställa sådana läromedel som avses med begreppet ”normal tillgång på läromedel vid skolanläggningen”. De får inte heller genom mångfaldigande av delar ur två eller flera verk framställa läromedel som avses med begreppet ”normal

tillgång på läromedel vid skolanläggningen” eller läromedel som ersätter läromedel som avses med nämnda begrepp. Det sagda innebär en viss begränsning av rätten att mångfaldiga ur läroböcker av skilda slag. Mångfaldigande ur andra böcker, ur tidningar och tidskrifter torde däremot så gott som aldrig begränsas av den aktuella föreskriften, då allt mångfaldigande ur sådana verk regelmässigt sker ”till komplettering av vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel vid skolanläggningen”.

Den närmare innebörden av 6 § preciseras i 7 och 8 §§ genom angivande av regler för vissa vanliga typfall.

Till 8 §. Enligt paragrafen skall rätten att mångfaldiga normalt begränsas i vissa hänseenden. Begränsningen gäller endast skrifter som finns tillgängliga hos utgivaren eller, i fråga om läromedel, hos den distributör från vilken skolan normalt förvärvar läromedel som är avsedda för den utbildningslinje som berörs. Kravet på tillgänglighet är uppfyllt endast om utgivaren eller distributören vid förfrågan förklarar sig omgående kunna leverera önskat antal exemplar av skriften.

Begränsningarna i rätten att mångfaldiga avser för det första att lärare normalt inte får mångfaldiga skrift som kostar högst sex kronor. Det pris som är avgörande är det som skolan faktiskt betalar. Parterna har förutsatt att lärare — i det fall då priset ej är utsatt på skrift — inte behöver efterforska priset; förbudet skall i sådant fall gälla endast om läraren har anledning att antaga att priset uppgår till högst sex kronor.

Som redan angetts gäller förbudet mot mångfaldigande av skrift för vilken skolan måste betala högst sex kronor endast i normalfallet. Undantag från förbudet har förutsatts gälla i första hand för skrift som tillhandahålles gratis exempelvis reklambroschyrer och informationsmaterial från organisationer och politiska partier.

Paragrafen innehåller för det andra en regel som begränsar rätten att mångfaldiga till att för samma elever normalt avse för arbetshäften högst en tredjedel, dock normalt ej över 10 sidor. För andra skrifter avser begränsningen normalt högst hälften och 20 sidor. Genom att inskjuta ordet normalt har parterna markerat att mångfaldigandet i vissa fall kan få avse mer än hälften eller en tredjedel av en skrift resp. mer än 20 eller 10 sidor. Detta förutsätts få ske i den mån det behövs för att mångfaldigande skall bli meningsfullt. Om exempelvis behov föreligger av att mångfaldiga ett visst avsnitt (kapitel eller liknande) ur en bok och detta omfattar någon eller några få sidor mer än hälften resp. 20 sidor får mångfaldigandet avse hela avsnittet.

Till 10 §. Den citaträtt som avses i 14 § upphovsrättslagen begränsas inte av bestämmelserna i detta avtal. I 10 § finns vissa regler om ersättning för återgivande av främmande verk som har tagits in i egenproducerad förlaga. Dessa ersättningsregler gäller oavsett om återgivandet kan anses utgöra citat eller ej. Avsikten med reglerna i 10 § är att införa i praktiken lätt tillämpbara regler om ersättning och inte att definiera innebörden i begreppet citat.

[7] **D 14. Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 2 333 000 kr. Från anslaget bekostas läromedel, utrustning och inventarier m. m. vid specialskolan samt framställning av läromedel till synskadade individualintegrerade elever i bl. a. grundskolan och gymnasieskolan. Sistnämnda verksamhet handhas av rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel åt synskadade (RPH-SYN) och är förlagd till Tomtebodaskolan. För tryckning och bindning av punktskriftsböcker har RPH-SYN anlitat LAN-Produkter, vars huvudman är länsarbetsnämnden i Västmanlands län.

Enligt riksdagsbeslut år 1969 (prop. 1969: 1 bil. 13, SU 1969: 58, rskr 1969: 189) skall för de tjänster som utförs av kontorsarbetscentralerna ersättning tas ut efter marknadsmässiga grunder. Länsarbetsnämnden har dock efter förhandlingar med RPH-SYN medgett subventionering av kostnaderna med ca 120 000 kr. per år. Nämnden har emellertid i skrivelse den 30 mars 1976 meddelat RPH-SYN att subventionering inte kommer att ske fr. o. m. den 1 juli 1976.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 maj 1976 hemställt att, för att täcka de merkostnader som härigenom uppkommer, ytterligare 120 000 kr. anvisas på specialskolans utrustningsanslag för innevarande budgetår.

Föredraganden

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 kr.

E. Högre utbildning och forskning

[8] **E 63. Framtidsstudier.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats 4 000 000 kr. Från anslaget bestrids vissa kostnader för dels sekretariatets för framtidsstudier verksamhet, dels samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning.

Regeringen beslöt den 13 maj 1976 att för en då ännu ej upprättad svensk medlemsorganisation ansöka om medlemskap i Internationella institutet för tillämpad systemanalys (International Institute for Applied Systems Analysis, IIASA). Institutet bildades 1972 av 12 länder, däribland såväl östeuropeiska stater som OECD-medlemmar och har till uppgift att vara ett forum för samarbete mellan forskare och institutioner i öst och väst. Vid institutet arbetar man med forskningsprojekt som rör globala och universiella frågor, t. ex. energisystemstudier och livsmedelsproduktion. Metoderna är utpräglat mångvetenskapliga.

Institutets styrelse beviljade i maj i år regeringens ansökan, i vilken förbehåll för möjligheterna att klara de ekonomiska förpliktelserna var intaget, med verkan från den 1 juli i år. Medlemsavgiften för andra halvåret 1976 är för den svenska medlemsorganisationen 90 000 US dollar jämte en inträdesavgift av samma storlek. Avgiften för 1977 är ännu inte fastställd men kan beräknas till ca 216 000 dollar. Någon expansion av verksamheten är inte planerad för de närmaste åren bortsett från vad som följer av en eventuell ökning av antalet medlemmar.

Hittills har de svenska kontakterna med institutet varit av provisorisk karaktär men regeringen har denna dag bemyndigat mig att tillkalla en kommitté för IIASA intill utgången av innevarande budgetår. Jag räknar med att medlemskapet fr. o. m. nästa budgetår skall kunna utövas av en särskild kommitté under forskningsrådsnämnden som då påbörjat sin verksamhet. De svenska kostnaderna för medlemskapet i IIASA bör sedermera anvisas över nämndens anslag.

I kommittén kommer att ingå företrädare för såväl myndigheter m. fl. med ansvar för sektoriell forskning och utveckling som forskningen vid universitet och högskolor.

Jag beräknar anslagsbehovet för medlemskapet innevarande budgetår till 1 628 000 kr., varvid jag tagit hänsyn till kostnaderna för nationalkommitténs egen verksamhet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Framtidsstudier* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 628 000 kr.

[9] **E 67 a. Bidrag till EISCAT Scientific Association.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för innevarande budgetår.

Chefen för utbildningsdepartementet anmälde i budgetproposition 1976 (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 421) EISCAT-projektet. Projektet i vilket ingår anläggningar i Sverige, Norge och Finland, genomförs genom EISCAT Scientific Association som är en stiftelse med säte i Kiruna. Stiftelsen har forskningsråd (motsv) i sex länder som bildare och huvudmän, vilka också finansierar projektet. I projektet ingår investeringar i vetenskaplig utrustning i storleksordningen 75 milj. kr. exklusive tull och mervärdeskatt. Därav kan utrustning för ca 11 milj. kr. förväntas bli placerad i Sverige. All denna utrustning kommer att importeras.

Den valda associationsformen innebär att stiftelsen skatterättsligt är jämställd med övriga juridiska personer i landet, vilket innebär att stiftelsen har att betala arbetsgivaravgift m. m. för sina anställda i Sverige, mervärdeskatt på inköp m. m.

Enligt gällande bestämmelser kan befrielse från tull redan nu åtnjutas för den övervägande delen av den vetenskapliga utrustning som kan komma att importeras av stiftelsen. I förberedelsearbetet för projektet utgick man från att stiftelsen skulle bli befriad från eventuell tullavgift och från mervärdeskatt på vetenskaplig utrustning. Norska staten har beslutat om frihet från skyldighet att betala tull och mervärdeskatt för till Norge importerad utrustning. Jag anser att EISCAT-stiftelsen bör åtnjuta motsvarande förmåner i Sverige. Efter samråd med statsrådet Mundebo finner jag att detta med hänsyn till svensk skattelagsstiftning lämpligast tillgodoses genom att stiftelsen i efterhand kompenseras för erlagd tull och mervärdeskatt på importerad vetenskaplig utrustning från ett särskilt anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till EISCAT Scientific Association* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

F. Lärarutbildning

[10] **F 1. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under ifrågavarande anslag anvisats ett förslagsanslag av 180 596 000 kr. (prop. 1975/76: 89, UbU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 268).

I avvaktan på att utredningen om sjöpersonalens utbildning (UTSJÖ) skulle avsluta sitt arbete hemställde skolöverstyrelsen (SÖ) i sin anslagsframställning för innevarande budgetår om medel för anordnande av en provisorisk navigationslärarutbildning. Framställningen föranledde inget förslag i propositionen (1975/76: 89) om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m.

I skrivelse den 4 maj 1976 har SÖ anmält att UTSJÖ nu avlämnat sin utredning samt att SÖ, i avvaktan på remissbehandling av utredningens förslag, inte kommer att kunna ta upp frågan om reguljär navigationslärarutbildning i samband med anslagsframställning för budgetåret 1977/78. SÖ har vidare redovisat lärsituationen vid sjöbefälskolorna samt framhållit att behovet av lärare i nautiska ämnen är så stort att sådan utbildning bör komma till stånd utan dröjsmål.

Den provisoriska utbildningen föreslås omfatta fyra terminer, varav en ämnestoretisk del om tre terminer och en avslutande praktisk-pedagogisk del om en termin. Antalet deltagare föreslås till tolv, däri inräknat några lärare för marinens behov. Kostnaderna för utbildningen beräknas för vårterminen 1977 under förevarande anslag uppgå till 83 000 kr.

Föredraganden

Vid 1975/76 års riksmöte beslöt riksdagen (prop. 1975/76: 100 bil. 10 s. 276, UbU 1975/76: 22, rskr 1975/76: 251) om en utökning av antalet kurser i tankfartygsoperativ vidareutbildning för innevarande budgetår. Utökningen betingades av förslag om lagstiftning i syfte att förstärka behörigheten hos befattningshavare på fartyg som befordrar farligt gods. Förslagen avsåg främst oljetankfartyg och kemikaliefartyg.

Regeringen utfärdade tidigare denna dag förordning om ändring i kungörelsen (1965: 908) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 19 november 1965 (nr 719) om säkerheten på fartyg. Enligt förordningen skall sådan behörig befattningshavare finnas även på torrlastfartyg i vissa fall.

För genomförandet av de tankfartygsoperativa kurserna krävs medverkan av lärare vid sjöbefällsskolorna, vilket medför att behovet av lärare där ytterligare ökar. Jag förordar därför att en provisorisk utbildning av lärare i nautiska ämnen kommer till stånd redan vårterminen 1977 för tolv deltagare och beräknar medel i enlighet med SÖ:s förslag. Intill utgången av budgetåret 1976/77 ankommer det på regeringen att fastställa timplaner för lärarutbildning. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att inkomma med förslag till timplan och eventuella övriga bestämmelser. Det ankommer vidare på UHÄ att efter samråd med SÖ och chefen för marinen fastställa studieplanerna för tiden fram till den 30 juni 1977.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lärahögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 83 000 kr.

[11] **F 2. Lärahögskolorna: Driftkostnader.** För budgetåret 1976/77 har under förevarande anslag anvisats 41 209 000 kr. Mot bakgrund av vad jag förordat under anslaget *Lärahögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* beräknar jag ett ökat medelsbehov av 10 000 kr. för utbildning av lärare i nautiska ämnen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lärahögskolorna: Driftkostnader* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kr.

[12] **F 11. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.** Enligt prop. 1975/76: 89 (UbU 1975/76: 26, rskr 1975/76: 268) om lärarutbildningens dimensionering och lokalisering m. m. har under anslaget

F 11 Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor beräknats medel för bl. a. 13 lärarkurser om tre terminer.

Genom beslut den 10 juni 1976 uppdrog regeringen åt skolöverstyrelsen (SÖ) att i samråd med statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) och Örebro läns landstingskommun överväga förutsättningarna för att anordna en extra lärarkurs om tre terminer vid institutet med förläggning till Örebro och med början vårterminen 1977.

SÖ har med skrivelse den 14 september 1976 redovisat uppdraget och därvid bl. a. föreslagit att nyssnämnda utbildning anordnas i Örebro med start vårterminen 1977. Av handlingarna i ärendet framgår att Örebro läns landstingskommun avser att bestrida de extra kostnader som kan uppstå i samband med kursens förläggning till Örebro. Styrelsen för SIHUS har avgivit yttrande i ärendet.

Föredraganden

Jag beräknar under detta anslag 182 000 kr. för anordnande av en extra lärarkurs om tre terminer med start vårterminen 1977 i Örebro. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att meddela beslut i frågan sedan överläggningar med Örebro läns landstingskommun angående landstingskommunens åtaganden har slutförts.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

bemyndiga regeringen att besluta om anordnandet av en extra lärarkurs vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor med förläggning till Örebro.

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

[13] **15. Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 140 milj. kr. (prop. 1975/76: 117, UbU 1975/76: 24, rskr 1975/76: 252). Under anslaget är uppförda två investeringsplaner, nämligen en plan för utbildning och forskning och en plan för kulturändamål m. m. Behållningen vid budgetårets början uppgick till 68,4 milj. kr. Någon medelsanvisning på tilläggsbudget beräknas f. n. inte bli erforderlig. Däremot bör följande objekt redovisas i detta sammanhang. Kostnaderna redovisas i det följande i prisläget den 1 april 1976.

Stockholm

Försörjningsåtgärder inom karolinska institutets område. För översiktlig planläggning och för anslutningsavgifter får 690 000 kr. resp. 700 000 kr. tas i anspråk.

I gällande investeringsplan för utbildning och forskning är för övriga åtgärder uppförd en kostnadsram av 6,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1975. Byggnadsstyrelsen har slutredovisat objekt till en sammanlagd kostnad av 4,6 milj. kr. Rambeloppet för tidigare beslutade men ej slutredovisade delobjekt uppgår sålunda till 1,9 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen har redovisat byggnadsprogram och systemhandlingar som avser försörjningsåtgärder i anslutning till den planerade nybyggnaden för restaurang inom området som jag kommer att redogöra för närmare i det följande. Kostnaderna för åtgärderna har beräknats till 2,1 milj. kr. Byggnadsstyrelsen föreslår att en kostnadsram av (1,9 + 2,1 =) 4 milj. kr. för övriga åtgärder förs upp i investeringsplanen.

Nybyggnad för vårdskola inom karolinska institutets område. I beslut den 30 juni 1971 godkände Kungl. Maj:t en överenskommelse mellan staten och Stockholms läns landstingskommun om upplåtelse av mark m. m. för en vårdskola i anslutning till karolinska sjukhuset eller karolinska institutet. Enligt överenskommelsen förbinder sig staten att svara för finansiering och uppförande av den planerade skolan. Samtidigt förutsätts att landstingskommunen, som enligt gällande bestämmelser skulle vara berättigad till investeringsbidrag för skollokalerna om dessa hade utförts av landstingskommunen, skall ersätta staten för de kapitalkostnader för byggnaden för vilka investeringsbidrag inte skulle ha utgått.

I beslut den 28 juni 1974 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att bl. a. projektera nybyggnad för vårdskola m. m. inom karolinska institutets område. Byggnadsstyrelsen har nu redovisat systemhandlingar för nybyggnaden för vårdskola och beräknar kostnaderna, inkl. försörjningsåtgärder, till 24,4 milj. kr. Lokalsituationen för vårdutbildningen gör det angeläget med en snar byggstart. Byggnadsstyrelsen räknar med att kunna påbörja byggnadsarbetena i februari 1977. Inflyttning beräknas då kunna ske till höstterminen 1978.

Nybyggnad för restaurang m. m. inom karolinska institutets område. Byggnadsstyrelsen har redovisat systemhandlingar för nybyggnad för restaurang och skrivsal inom karolinska institutets område. Byggnaden är avsedd för såväl karolinska institutet som den blivande vårdskolans behov och planeras omfatta en rumsarea av drygt 2 000 m². Restauranglokalerna beräknas rymma 500 platser. Byggstarten planeras till februari 1977 och byggnadskostnaden har beräknats till 11 650 000 kr. Statens förhandlingsnämnd har fått i uppdrag att föra förhandlingar med Stockholm läns landstingskommun om ersättning för den service som kommer att tillhandahållas vårdskolan inom området, bl. a. genom den nu redovisade anläggningen.

Om- och tillbyggnad av lokaler för musikhögskolan m. m. I investeringsplanen för utbildning och forskning är uppförd en kostnadsram av 7 milj. kr. för förvärv av lokaler för högre musikutbildning m. m. (prop.

1975: 33 s. 4). Beloppet utgör köpeskilling för f. d. statens normalskola. Regeringen föreskrev i beslut den 27 februari 1975 bl. a. att den fortsatta planeringen av lokaler för högre musikutbildning i Stockholm borde ske inom en ytram av 5 900 m², exkl. kapprum m. m., och avse lokaler för 425 närvarande elever, samt att i normalskolan skulle anordnas lokaler även för den musikvetenskapliga institutionen vid universitetet i Stockholm och för gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm.

Byggnadsstyrelsen har nu redovisat byggnadsprogram för om- och tillbyggnad av normalskolans lokaler för musikhögskolan och den musikvetenskapliga institutionen vid universitetet i Stockholm. Förslaget omfattar även ombyggnad av den närbelägna s. k. musikhögskolebyggnaden. Styrelsen, som uppskattar kostnaderna för byggnadsåtgärderna till 17,9 milj. kr., har hemställt om uppdrag att utföra en första etapp av ombyggnaden av f. d. statens normalskola inom en kostnadsram av 4 milj. kr.

Etappen I av ombyggnaden av normalskolan omfattar lokaler för den musikvetenskapliga institutionen, lokaler gemensamma för den musikvetenskapliga institutionen och musikhögskolan samt vissa lokaler för musikhögskolan. Enligt byggnadsstyrelsen bör denna etapp utföras redan innevarande budgetår för att den musikvetenskapliga institutionen skall kunna flyttas från sina nuvarande lokaler i kv. Vega vid den tidpunkt då dessa behöver tas i anspråk för universitets- och högskoleämbetet.

Luleå

Försörjningsåtgärder. För översiktlig planläggning får 400 000 kr. tas i anspråk. För anslutningsavgifter och övriga åtgärder t. o. m. etapp IX av nybyggnaderna för högskolan i Luleå finns i investeringsplanen för utbildning och forskning en kostnadsram av 14 850 000 kr. i prisläget den 1 april 1975, vilket motsvaras av 15 750 000 kr. i prisläget den 1 april 1976.

I det följande kommer jag att redogöra för en nybyggnad för bibliotek, administration m. m. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna för försörjningsåtgärder inkl. anslutningsavgifter för detta objekt till 1,7 milj. kr., varav 1 450 000 kr. avser etapp X.

Nybyggnad för högskolan. Redogörelse för etapperna I—IX av detta byggnadsobjekt lämnades senast i prop. 1975: 33 (s. 7). I investeringsplanen för utbildning och forskning är för dessa etapper uppförd en kostnadsram av 114,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1975, vilket motsvaras av 120 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976 (prop. 1975/76: 117 s. 14).

Byggnadsstyrelsen har redovisat systemhandlingar för en nybyggnad

för bibliotek, administration m. m. vid högskolan i Luleå. I projektet ingår även en restaurang som skall vara gemensam för högskolan och Sveriges geologiska undersökning. Regeringen har den 21 oktober 1976 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att fortsätta projekteringen t. o. m. bygghandlingar. Den första etappen, etapp X, omfattar lokaler för bibliotek och restaurang. Den andra etappen av nybyggnaden, etapp XI, omfattar hörsal, lokaler för administration samt studentkårlokaler. Projekteringen skall följa en tidsplan som medger byggstart för etapp X senast i februari 1977. Kostnaderna för denna etapp har byggnadsstyrelsen beräknat till 11 milj. kr. Projekteringen av etapp XI bör enligt nämnda beslut den 21 oktober 1976 bedrivas med sikte på att byggstart skall kunna ske inom fyra månader från det att regeringen har fattat beslut om att arbetena skall utföras. Kostnaderna för etappen XI har beräknats till 5 750 000 kr.

Föredraganden

Jag avser att senare denna dag föreslå regeringen att uppdra åt byggnadsstyrelsen att fortsätta projekteringen av *nybyggnad för vårdskola inom karolinska institutets område* t. o. m. bygghandlingar. Byggnadsarbetena beräknas kunna påbörjas i februari 1977. Prövningen av de redovisade systemhandlingarna för *nybyggnad för restaurang m. m.* inom samma område pågår f. n. Eftersom det är angeläget att de båda anläggningarna står färdiga i sådan tid att vårdskolan kan ta lokalerna i bruk till höstterminen 1978 har jag i mitt förslag till investeringsplan fört upp preliminärt beräknade kostnadsramar för restaurangbyggnaden och tillhörande försörjningsåtgärder i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag. Jag avser att återkomma med slutligt förslag till kostnadsramar för sistnämnda arbeten i annat sammanhang.

Som jag har redovisat i det föregående omfattar den första etappen av *ombyggnad av lokaler för musikhögskolan m. m. i Stockholm* bl. a. lokaler för den musikvetenskapliga institutionen vid universitetet i Stockholm. Institutionens nuvarande lokaler skall enligt regeringens beslut den 1 april 1976 tas i anspråk för universitets- och högskoleämbetet, vilket bör ske så snabbt som möjligt, bl. a. med hänsyn till behovet av att evakuera ämbetets nuvarande lokaler i Södra Klara. Regeringen har mot denna bakgrund den 21 oktober 1976 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att påbörja ombyggnadsarbetena med anlitande — förskottsvis — av medel inom den i investeringsplanen uppförda kostnadsramen Diverse objekt. Jag vill härvid erinra om vad som har anförts om utnyttjandet av denna ram i prop. 1975/76: 117 (s. 15) och prop. 1975/76: 100 (bil. 9 s. 147 och 148).

Med hänvisning till vad jag har anført i det föregående bör i gällande investeringsplan föras upp följande kostnadsramar i 1 000-tal kr.

Byggnads- objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Bygg- start år- mån.	Färdig- stäl- lande år- mån.
	75-04-01	76-04-01	Faktisk t.o.m. 76-06-30	Beräk- nad för 1976/77		
Utbildning och forskning						
<i>Stockholm</i>						
Nybyggnad för vårdskola inom karolinska insti- tutets område		24 400		6 000	77-02	78-03
Nybyggnad för restaurang m.m. inom karolinska institutets område		11 650		3 000	77-02	78-03
Försörjnings- inom karolinska institutets område: Övriga åtgärder	6 500	4 000	1 500	1 000	successivt	
Ombyggnad av lokaler för musik- högskolan m.m., etapp I		4 000		3 000	76-11	77-05
<i>Luleå</i>						
Försörjnings- åtgärder:						
Anslutnings- avgifter	} 14 850 }	} 17 150 }	3 666	} 2 000	successivt	
Övriga åtgärder			6 109			
Nybyggnad för högskolan	114 500	131 000	92 117	23 000	72-08	78-02

Jag förordar att de kostnader som hänger samman med de nu redovisade objekten får bestridas av tillgängliga medel under förevarande anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för vissa byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

IV. STATENS UTLÄNINGSFONDER

[14] 5. **Studiemedelsfonden.** I statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna anslagsrubrik anvisats ett investeringsanslag för 1976/77 av 455 milj. kr. Fondmedlen disponeras till återbetalningspliktiga studiemedel enligt 3 och 4 kap. studiestödslagen (1973: 349).

Medel till återbetalningspliktiga studiemedel enligt 3 och 4 kap. studiestödslagen utbetalas till postverket och de penninginrättningar, med vilka särskild överenskommelse om utbetalning av studiemedel slutits, med belopp motsvarande de medel som av postverket och ifrågasvarande penninginrättningar utbetalas i form av återbetalningspliktiga studiemedel.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 har centrala studiestödsnämnden (CSN) beräknat medelsåtgången 1976/77 till 1 032 milj. kr. och disponibla medel till 865 milj. kr. Det beräknade underskottet uppgår till 167 milj. kr. För att täcka medelsbehoven för budgetåret 1976/77 och få en reservation inför budgetåret 1977/78 behöver studiemedelsfonden tillföras ett tilläggsanslag på 250 milj. kr.

Orsaken till det beräknade underskottet är ej förutsedda förändringar i studerandetillströmningen och stora basbeloppsförändringar. Enligt CSN behöver fonden tillföras medel utöver underskottet för att inte ett nytt underskott skall uppstå under första hälften av budgetåret 1977/78 beroende på periodiceringen i inflödet av avgifter.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Studiemedelsfonden* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 250 000 000 kr.

VI. FONDEN FÖR STATENS AKTIER

[15] a **Teckning av aktier i ett norskt aktiebolag för förvaltning av Svenskhemmet Voksenåsen.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1976/77.

Svenskhemmet Voksenåsen i Oslo tillkom som en nationalgåva från Norge till Sverige och var ett tack för Sveriges hjälp till Norge under andra världskriget. Gåvan fick formen av en anläggning som var avsedd att tjäna förståelsen och samarbetet mellan länderna. Anläggningen stod klar hösten 1960.

Förslag om verksamheten vid Voksenåsen och formerna för dess förvaltning lades fram för riksdagen år 1960 (prop. 1960: 88). Enligt förslagen i propositionen, som antogs av riksdagen (SU 1960: 78, rskr 1960: 205), skulle Voksenåsen främja svensk-norsk förståelse genom att ta emot såväl enskilda svenskar som kurser, möten och konferenser. Verksamheten avsågs bli självbärande. Anläggningen skulle, som svensk statsegendom, invärderas på byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond, varigenom underhållskostnaderna skulle belasta fastighetsfonden. Den lokalhyra som enligt bestämmelser för fonden debiterats Voksenåsen har anvisats över statsbudgeten.

I enlighet med förslagen har verksamheten vid Voksenåsen drivits av

Svensk-norska samarbetsfonden genom en av fonden tillsatt särskild direktion. I direktionen har också ingått norska ledamöter, utsedda efter förslag av Fondet for norsk-svensk samarbeid.

I samband med att verksamheten inleddes anvisades ett lån till Svensk-norska samarbetsfonden under fonden för låneunderstöd om 55 000 kr. Alltsedan tillkomsten har också årligen anvisats särskilda stipendie-medel som fördelats av samarbetsfonden för vistelse på Voksenåsen.

År 1964 föreslog Svensk-norska samarbetsfonden att Voksenåsen skulle byggas ut. Som skäl anfördes att det var brist på samlingsutrymmen för kurser och konferenser och att kapaciteten över huvud taget var för låg.

En utbyggnad har genomförts under åren 1974—1975. Efter utbyggnaden har anläggningen 60 gästrum jämte tillfredsställande konferensutrymmen m. m.

Under 1960-talet gick verksamheten vid Voksenåsen med vinst. Överskottet användes i sin helhet till dels förbättringar av anläggningen, dels verksamhet i anslutning till Voksenåsen. Fr. o. m. räkenskapsåret 1970/71 har underskott förelegat. Per den 31 januari 1976 utgjorde det balanserade underskottet ca 750 000 norska kr. Svenska staten beviljade år 1972 ett räntefritt lån om 90 000 svenska kr. År 1975 beviljades ytterligare lån om sammanlagt 360 000 kr.

Voksenåsenkommittén

Mot bakgrund av dels verksamhetens ekonomiska utveckling och en framställning från Svensk-norska samarbetsfonden den 10 oktober 1974, dels de ökade krav på förvaltningen som den utbyggda anläggningen kunde väntas ställa beslöt regeringen den 23 oktober 1975 att tillkalla särskilda sakkunniga för att se över formerna för förvaltning av Voksenåsen. De sakkunniga¹ (Voksenåsenkommittén, U 1975: 18) skulle, mot bakgrund av en inom utbildningsdepartementet utarbetad promemoria, utarbeta förslag rörande dels den framtida förvaltningen, dels de övergångsåtgärder som kunde bli nödvändiga.

Med skrivelse den 26 januari 1976 har Voksenåsenkommittén redovisat vissa principiella bedömningar och övergångsåtgärder i avvaktan på ett slutligt förslag. Kommittén förordar, i anslutning till resonemang i den nämnda promemorian, att förvaltningsformerna för Voksenåsen ändras. Enligt kommittén bör man välja en förvaltningsform där verksamheten förvaltas av en särskild juridisk person med staten som huvudman. Kommittén avsåg att senare återkomma med fullständigt förslag.

Som åtgärder för att underlätta en övergång till nya permanenta för-

¹ Departementsrådet Håkan Berg (ordförande), departementssekreteraren Birgitta Böhlén, direktören Ivar Hasselknippe (fr. o. m. den 2 februari 1976) och departementssekreteraren Björn Thomasson.

valtningsformer redovisade kommittén vidare två avtal, med förbehåll för regeringens godkännande slutna av kommittén med dels Svensk-norska samarbetsfonden, dels Sveriges Allmänna Restaurang AB (SARA). Avtalen innebär att kommittén fr. o. m. den 1 februari 1976 under samarbetsfonden har fungerat som direktion för Voksenåsen och att den löpande driften har skötts av SARA på uppdragsbasis. Avtalen har godkänts av regeringen.

I skrivelse den 18 oktober 1976 har Voksenåsenkommittén framlagt förslag om Voksenåsens framtida förvaltning. Kommittén förutsätter att den skall kvarstå som interimistisk direktion intill dess en permanent förvaltningsorganisation börjar arbeta, enligt kommitténs förslag fr. o. m. den 1 januari 1977.

Förslag till framtida förvaltningsform m. m.

Kommitténs utgångspunkter för förslagen till ny förvaltningsform är att de mål för verksamheten som fastställdes genom statsmakternas beslut år 1960 skall vara oförändrade,

att staten har det yttersta ekonomiska ansvaret för verksamheten och bör ha ett däremot svarande inflytande.

att de rättsliga förhållandena skall ordnas på tillfredsställande sätt,

att fastigheten även fortsättningsvis skall förvaltas av byggnadsstyrelsen och vara invärderad på statens allmänna fastighetsfond.

Kommitténs bedömning är att det ideella målet uppfyllts på tillfredsställande sätt.

Vad gäller organisatorisk uppbyggnad m. m. har kommittén funnit det mest ändamålsenligt att verksamheten drivs av en norsk juridisk person. Två alternativ har övervägts, nämligen stiftelseform och aktiebolagsform. Kommittén har valt aktiebolagsform. Därigenom skulle staten tillförsäkras inflytande över verksamheten och förvaltningen skulle drivas enligt ett känt regelsystem. Den rättsliga regleringen av aktiebolagsformen är i allt väsentligt lika i Sverige och Norge.

Kommittén föreslår alltså att ett norskt aktiebolag bildas per den 1 januari 1977 med svenska staten som ensam ägare. Aktiekapitalet bör sättas till 100 000 norska kr. Aktierna bör tecknas med en överkurs motsvarande ca 125 000 norska kr. Aktierna bör invärderas på statens fond för aktier.

Bolaget skall ledas av bolagsstämma, styrelse och ett förvaltningsråd eller representantskap. Genom bolagsstämman kan staten utöva sitt inflytande över bolaget, medan styrelsen bör ha expertkaraktär. I styrelsen bör även ingå norska ledamöter. Förvaltningsrådet/representantskapet, som kan inrättas enligt norsk aktiebolagslag, är ett rådgivande organ. Det bör främst behandla frågor med anknytning till det ideella målet. I det bör ingå bl. a. företrädare för folkrörelser och för det icke-statliga svensk-norska samarbetet.

Fastigheten bör fortsatt vara invärderad på fastighetsfonden och upplåtas till aktiebolaget genom hyresavtal. Kommittén utgår från att bolaget kan komma att uppdra åt annan att sköta den löpande driften, så som också sker f. n.

Kommittén utgår när det gäller Voksenåsens ekonomi från att verksamheten skall vara självbärande. F. n. belastas Voksenåsen av skulder till främst Svensk-norska samarbetsfonden och svenska staten om ca 750 000 norska kr. Det nya bolaget bör överta alla tillgångar och skulder som belöper sig på Voksenåsen. Kommittén har, med förbehåll för regeringens godkännande, slutit avtal med Svensk-norska samarbetsfonden om reglering av dess fordringar och föreslår därutöver viss reglering av skulderna till staten.

Viss hyra för fastigheten erläggs till statens allmänna fastighetsfond för att täcka underhåll samt ränte- och avskrivningskostnader. Denna hyra har hittills tillskjutits över statsbudgeten. Kommittén föreslår att i ett längre tidsperspektiv skall gälla att verksamheten skall kunna täcka förvaltnings- och underhållskostnader m. m. jämte erforderliga avskrivningar. Ränta på investerat kapital bör även framgent täckas via statsbidrag. Med hänsyn till nuvarande situation bör dock t. v. hela hyran täckas av statsbidrag.

Kommittén föreslår slutligen att staten ställer en kreditgaranti om 400 000 norska kr. till bolagets disposition.

Föredraganden

Verksamheten vid Svenskhemmet Voksenåsen inleddes år 1960. Genom verksamheten har ett viktigt bidrag givits till att utveckla kontakterna mellan Sverige och Norge. Det är enligt min mening väsentligt att en omorganisation genomförs som säkerställer att vid Voksenåsen även framgent kan drivas en verksamhet som ansluter till de ursprungligen fastlagda riktlinjerna.

Mot bakgrund härav finner jag den av Voksenåsenkommittén föreslagna nya förvaltningsformen ändamålsenlig och vill därför förorda att ett bolag bildas i enlighet med kommitténs förslag. Aktiebolagsformen ger ett klart regelsystem som bl. a. bör underlätta kontakter med andra organ, leverantörer m. m. Jag vill härvid understryka att syftet skall vara att bolaget skall driva en verksamhet som är ekonomiskt självbärande och som, i ett längre tidsperspektiv, inom sina ramar tillåter åtgärder för att ytterligare främja den ideella inriktningen. Vad jag härvid tänker på är sådant som särskild betoning inom marknadsföringen på speciella grupper, rabattmöjligheter för sådana grupper m. m. I detta sammanhang vill jag också hänvisa till de möjligheter att främja det ideella syftet som de av Svensk-norska samarbetsfonden administrerade stipendierna ger. Chefen för utbildningsdepartementet

avser ta upp frågan om dessa stipendier i sina förslag för budgetåret 1977/78. Bolaget bör också söka att kontinuerligt bredda verksamheten och ge begreppet svenskt-norskt samarbete ett vidgat innehåll.

Vad gäller de närmare detaljerna i bolagsbildningen, sammansättning av de styrande organen m. m. ankommer det på regeringen att besluta härom. Jag vill dock konstatera att förslaget om ett rådgivande förvaltningsråd/representantskap synes väl ägnat att ge de ideella intressena inblick i och möjlighet att påverka verksamheten. I representantskapet bör bl. a. de ideella intressen som tidigare knutits till Voksenåsen kunna finnas med.

De ekonomiska förslag som kommittén lägger fram vill jag tillstyrka. Jag beräknar aktiekapitalet i bolaget till 100 000 norska kr. För att ge bolaget ett reservkapital bör aktierna emitteras till en kurs av ca 125 %. Härför bör till teckning av aktier i ett norskt aktiebolag för förvaltning av Svenskhemmet Voksenåsen anvisas 100 000 kr. i statsbudgeten för innevarande budgetår under Fonden för statens aktier.

Vad gäller regleringen av Voksenåsens skulder förordar jag att det år 1960 anvisade lånet under fonden för låneunderstöd efterges.

Jag tillstyrker också kommitténs förslag om en kreditgaranti för bolaget om 400 000 kr.

Även de av kommittén anförda riktlinjerna för beräkning av hyra till fastighetsfonden tillstyrker jag. I samband med regeringens förslag till statsbudget torde varje år ställning få tas till frågan om Voksenåsens drift kan belastas med del av hyran så som kommittén föreslår.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för verksamheten vid Svenskhemmet Voksenåsen,
2. till *Teckning av aktier i ett norskt aktiebolag för förvaltning av Svenskhemmet Voksenåsen* under Fonden för statens aktier på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att ställa garanti för lån till aktiebolaget intill ett belopp av 400 000 kr. jämte ränta,
4. bemyndiga regeringen att efterge det år 1960 under fonden för låneunderstöd beviljade lånet till Svenskhemmet Voksenåsen om 55 000 kr.

Bilaga 8

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde

DRIFTBUDGETEN

NIONDE HUVUDTITELN

D. Skogsbruk

[1] **D 3. Bidrag till skogsförbättringar.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 7 milj. kr. Under anslaget har tagits upp en ram av 4,5 milj. kr. för skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark och en ram av 3 milj. kr. för med anslaget i övrigt avsedda åtgärder. Våren 1976 beslöt riksdagen om statsbidrag till viss omplantering av skogskulturer som skadats av snytbagge och till vissa skogsplantor (prop. 1975/76: 125, JoU 1975/76: 42, rskr 1975/76: 271). Vidare medgav riksdagen att under budgetåret 1975/76 statsbidrag beviljades med sammanlagt högst 9,5 milj. kr. till skogsodling på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål. Av denna ram beräknades högst 2 milj. kr. för statsbidrag till nyss nämnda omplanteringar m. m. Genom beslut den 23 juni 1976 medgav regeringen att under budgetåret 1976/77 får högst 3 milj. kr. av rambeloppet för skogsodlingsåtgärder på nedlagd jordbruksmark användas för de nämnda omplanteringarna m. m. Genom beslutet skapades möjligheter för omplanteringar även under sensommaren och hösten 1976. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1948: 239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder (omtryckt 1960: 324, ändrad senast 1976: 413), i regleringsbrev för budgetåret 1976/77 och i beslut den 22 april 1976.

Skogsstyrelsen

Trots den korta tid som stod till förfogande under budgetåret 1975/76 har ca 4 000 ha skadade skogskulturer kunnat planteras om med

stöd av bidrag. Detta har kunnat ske tack vare en förenklad administration genom att bidraget har begränsats till fria plantor och fri planering. Detta bidrag motsvarar ca 30 % mot möjliga högst 75 %. Rambeloppet, 2 milj. kr., har helt tagits i anspråk.

Enligt bidragsbestämmelserna kan bidrag till omplantering utgå endast för kulturer som har skadats under år 1975. Vidare är bidragsmöjligheterna begränsade till föregående och innevarande budgetår. Endast en del av de kulturer som skadades under år 1975 har hittills kunnat planteras om. Eftersom omfattande skador har uppkommit även under år 1976 är det svårt att utan detaljerade utredningar fastställa när skadorna har inträffat. Enligt styrelsens uppfattning är det skäligt att bidrag till omplanteringar utgår tills att det finns metoder som fyller skäliga krav på säkerhet mot skador av snytbagge. Bidragsformen behövs även för att skogsvårdsstyrelserna skall kunna hävda skogsvårdslagens krav på återväxtåtgärder inom kort tid efter avverkning. Styrelsen föreslår därför att bidragsbestämmelserna ändras så att bidrag kan utgå för omplantering av kulturer som har skadats under år 1975 eller senare.

Behovet av omplanteringar är väsentligt större än vad som är praktiskt möjligt att utföra med hänsyn till planttillgång och andra resurser. Under budgetåret 1976/77 är det praktiskt möjligt att plantera om ca 10 000 ha. Mot bakgrund härav och med hänsyn till att bidraget enligt styrelsens uppfattning bör höjas till 50—60 % behövs för innevarande budgetår ett rambelopp av 9 milj. kr. för ifrågavarande ändamål. Eftersom det är angeläget att skogsodlingen av definitivt nedlagd jordbruksmark inte minskar i omfattning bör rambeloppet härför bibehållas vid den ursprungligt fastställda nivån. Sammanlagt bör således ramen för statsbidrag från ifrågavarande anslag tas upp med 16,5 milj. kr. under budgetåret 1976/77.

Föredraganden

Sedan år 1975 är det inte längre tillåtet att skyddsbehandla skogsplantor med DDT. Till följd av de omfattande skador som på grund härav uppkom på 1975 års planteringar beslutade riksdagen i april i år att statsbidrag skall kunna utgå under budgetåren 1975/76 och 1976/77 till omplantering av sådana skogskulturer som hade skadats av snytbagge i större omfattning år 1975. Skogsstyrelsen har föreslagit att bestämmelserna skall ändras så att bidrag skall kunna utgå även för skador som inträffar efter år 1975 och tills det finns metoder som fyller skäliga krav på säkerhet mot skador.

I prop. 1975/76: 125 (s. 32) betonade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att det är nödvändigt med en allmänt ökad insats på en intensifierad skogsvård från skogsägarnas sida. Han fann det emellertid

rimligt att staten under en övergångstid lämnar bidrag för att underlätta restaureringen av de skogskulturer som har spolierats genom angrepp av snytbagge. En förutsättning för bidrag som angavs var att det i samband med omplanteringen tas tillvara alla möjligheter till förebyggande åtgärder, bl. a. markberedning. Enligt vad jag har erfarit har markberedningen rent allmänt ökat i omfattning under år 1976. Markberedning är i dessa sammanhang viktig eftersom den har visat sig kunna minska skadorna med hälften. För att komma tillrätta med problemen kring snytbaggen har skogsstyrelsen tillsatt en särskild arbetsgrupp som skall kartlägga och sammanställa tillgängliga fakta om skydd mot insekten samt låta genomföra ytterligare kompletterande undersökningar. För detta ändamål har regeringen anvisat särskilda medel från anslaget Främjande av skogsvård m. m.

Enligt skogsstyrelsen har det inte varit möjligt att under den gångna sommaren restaurera mer än en del av de skogskulturer som skadades av snytbagge under år 1975. Samtidigt är det inte möjligt att utan noggrannare och kostnadskrävande undersökningar skilja dessa skador från skador som uppkommer under åren därefter.

Mot bakgrund av vad skogsstyrelsen har anfört föreslår jag att bidrag får utgå under budgetåret 1976/77 till omplantering också av skogskulturer där skador har registrerats under år 1976 även om skadornas uppkomst inte med säkerhet kan hänföras till år 1975. I övrigt bör för bidrag gälla de bestämmelser som hittills har tillämpats. Jag förutsätter således bl. a. att förebyggande åtgärder vidtas i all den utsträckning som är möjlig. Det ankommer på regeringen eller efter regeringens bemyndigande skogsstyrelsen att meddela de särskilda föreskrifter som föranleds av bifall till vad jag nu har förordat.

Kostnaderna för de av mig i det föregående förordade åtgärderna beräknar jag för innevarande budgetår till 9 milj. kr. Jag föreslår därför att det totala rambeloppet för ifrågavarande anslag ökas med 9 milj. kr. till 16,5 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om statsbidrag till viss omplantering av skogskulturer som har skadats av snytbagge,
2. medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljas med sammanlagt högst 16 500 000 kr. till skogsodling på nedlagd jordbruksmark och med anslaget i övrigt avsedda ändamål.

[2] **D 4. Vägbyggnader på skogar i enskild ägo.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 16,5 milj. kr. Under anslaget har tagits upp dels en ram av 10,5 milj. kr. för skogsvägbyggnadsföretag i det inre stödområdet, dels en ram av 8 milj. kr. för skogsvägbyggnadsföretag utanför det

inre stödområdet, dels också en ram av 500 000 kr. för förhöjning av statsbidrag till skogshuvudvägar av särskild betydelse från fritidssynpunkt. Bidragsbestämmelserna finns i kungörelsen (1943: 530) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. (omtryckt 1957: 142, ändrad senast 1976: 412).

Skogsstyrelsen

Utbyggnad av skogsvägnätet är ett viktigt och grundläggande led i skogsbruket. I nuvarande virkesbalansläge är det synnerligen angeläget att man kan nå avlägset belägna skogsmarker för slutavverkning av överåriga och glesa bestånd, skogsvårdande gallringar och andra angelägna skogsvårdsarbeten. Med utgångspunkt i den långtidsplan som upprättades för några år sedan beräknar styrelsen att det fram till år 1985 behöver byggas minst 800 km väg per år i det inre stödområdet.

Markägarnas intresse för att bygga skogsvägar i det inre stödområdet har ökat starkt sedan bidragsreglerna förbättrades fr. o. m. budgetåret 1974/75. Från samhällets synpunkt är det angeläget att skogsbruket intensifieras i avlägset belägna och f. n. lågproducerande områden. Under budgetåret 1975/76 anvisades medel för detta ändamål förutom från ifrågavarande anslag även av arbetsmarknadsmedel. Beloppen uppgick till 10,5 milj. kr. resp. 20 milj. kr. Genom den särskilda satsningen av arbetsmarknadsmedel kunde verksamheten i det inre stödområdet hållas på en oförändrad nivå jämfört med föregående budgetår. Den bidragsram som för innevarande budgetår har anvisats på ifrågavarande anslag medger emellertid endast hälften så stor byggnadsverksamhet som tidigare.

Efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen föreslår skogsstyrelsen att ett önskvärt skogsvägbyggnadsprogram under innevarande budgetår realiserar genom att rambeloppet för det inre stödområdet ökas i stället för att arbetsmarknadsmedel anvisas. För detta talar främst att sysselsättningseffekten av skogsvägbyggnad till allra största delen är indirekt genom att skapa möjligheter för sysselsättning i avverkning, skogsvård och skogsindustri. Själva skogsvägbyggnadsarbetet utförs i regel maskinellt och det är ofta inte lämpligt att använda arbetslösa för detta. Beredskapsarbetena kräver mer administration, är hårdare styrda av myndigheterna och dessutom dyrare än sedvanliga arbeten eftersom de måste utföras under en kort period under vintern. Den samlade sysselsättningseffekten torde sålunda bli större om medel för skogsvägbyggnadsverksamheten i sin helhet anvisas över ifrågavarande anslag.

Mot bakgrund av det sagda föreslår styrelsen att rambeloppet för skogsvägbyggnadsföretag i det inre stödområdet för innevarande budgetår ökas med 11 milj. kr. till 21,5 milj. kr. Detta möjliggör en i förhållande till föregående budgetår oförändrad verksamhet inom området.

Föredraganden

Ett väl utbyggt nät av skogsbilvägar är numera en grundläggande förutsättning för ett rationellt skogsbruk. Ett sådant vägnät bidrar även till ett meningsfullt friluftsliv för allmänheten. I syfte att stimulera till ett intensivare skogsbruk och en ökad sysselsättning infördes år 1972 på försök i det inre stödområdet ett högre bidrag till skogsvägbyggnadsföretag som utfördes som kommunala eller enskilda beredskapsarbeten. Fr. o. m. budgetåret 1974/75 permanentades detta högre bidrag inom ramen för ifrågavarande anslag.

De förmånliga bidragsmöjligheterna i det inre stödområdet har kraftigt stimulerat skogsägarnas intresse för att bygga skogsvägar. Detta är angeläget inte bara från sysselsättningssynpunkt utan också en viktig förutsättning i den allmänna strävan att öka skogsproduktionen på kort och lång sikt.

Skogsstyrelsen har efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit att statens satsning på skogsvägbyggnadsföretag i det inre stödområdet i fortsättningen sker helt över ifrågavarande anslag i stället för som hittills även över anslag till allmänna beredskapsarbeten. Som motiv för detta förslag anger skogsstyrelsen bl. a. att de resurser som ställs till förfogande därmed skulle utnyttjas effektivare och ge ett bättre resultat.

För egen del anser jag att strävan bör vara att bedriva skogsvägbyggnadsverksamheten i ungefär den takt som skisseras i skogsstyrelsens långtidsplan. Bidragsramen för det inre stödområdet som har anvisats för innevarande budgetår beräknas emellertid inte räcka för mer än hälften av den planerade verksamheten. Jag föreslår därför att detta rambelopp räknas upp med 11 milj. kr. till 21,5 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att medge att under budgetåret 1976/77 statsbidrag beviljas med sammanlagt högst 30 000 000 kr. till skogsvägbyggnadsföretag.

H. Miljövård

[3] **16. Bidrag till kalkning av sjöar och vattendrag.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget på statsbudgeten för innevarande budgetår.

I regeringens proposition 1976/77: 3 om åtgärder för att motverka negativa effekter av svavelutsläpp har föreslagits åtgärder för att kraftigt begränsa dessa utsläpp. För att pröva möjligheterna att återställa försurade vattenområden och begränsa ytterligare försurning har i propositionen vidare lagts fram förslag till grunder för statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag.

Enligt propositionen är det i hög grad angeläget att genom en försöksverksamhet med kalkning snarast pröva möjligheterna att återställa vatten som är särskilt hårt drabbade av försurningen och som är värdefulla från fiske- och naturvårdssynpunkt. En sådan verksamhet skulle ge betydelsefulla erfarenheter om lämpliga metoder för kalkning och om de effekter som kalkningen har på vattenmiljön. Bidrag borde enligt propositionen kunna utgå med högst 75 % av godkänd kostnad för kalkningsföretaget. Om särskilda skäl föreligger skulle dock bidrag i enskilda fall kunna utgå med högre bidragsprocent. Vid beräkning av bidrag borde hänsyn tas till den betydelse kalkningen har för allmänhetens fritidsfiske eller för bevarandet av ett växt- eller djurbestand som framstår som värdefullt från vetenskaplig eller annan allmän synpunkt.

Jag tar nu upp frågorna om den närmare utformningen av bidragsreglerna och om anslagsbehovet för innevarande budgetår.

Som framhållits i propositionen bör ett viktigt syfte med försöksverksamheten vara att öka kunskaperna om de ekologiska effekterna av kalkning. Det är därför angeläget att varje kalkningsföretag planeras omsorgsfullt liksom att en noggrann utvärdering av resultaten kommer till stånd. Kostnaderna för sådant planerings- och utvärderingsarbete bör få inräknas i det kostnadsunderlag som ligger till grund för statsbidraget. Vidare bör medel beräknas för den centrala planeringen och uppföljningen av försöksverksamheten.

Vid bidragsgivningen bör såsom anförts i propositionen hänsyn tas till den betydelse vattenområdet i fråga har såväl för fisket som från naturvårds- och rekreationssynpunkter. Jag vill i detta sammanhang framhålla att i de fall då kalkning av jordbruksmark kan motverka försurning av visst vattensystem bidrag bör kunna utgå också för sådan kalkning.

Ansökningar om bidrag till kalkning bör prövas av fiskeristyrelsen efter samråd med bl. a. statens naturvårdsverk. Styrelsen bör kunna bevilja bidrag med högst 75 % av godkänd kostnad för kalkningsföretaget. Anser styrelsen att bidrag bör utgå med högre bidragsprocent, t. ex. när det gäller kalkning av sjöar eller vattendrag av riksintresse, bör ärendet överlämnas till regeringen för avgörande. Det ankommer på regeringen eller efter regeringens bemyndigande fiskeristyrelsen att meddela närmare föreskrifter för bidragsgivningen.

Utredningen om åtgärder för att motverka de negativa effekterna av svavelutsläpp bedömde, bl. a. efter kontakter med länsstyrelserna i de av försurning drabbade länen, att anslagsbehovet för en försöksverksamhet med kalkning under en femårsperiod kunde beräknas till 50 milj. kr. Enligt min bedömning är det angeläget att försöksverksamheten kan få ungefär den omfattning som utredningen föreslagit. Jag anser det också viktigt att verksamheten kan påbörjas så snart som möjligt. Jag

förordar därför att för ändamålet 10 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget I för innevarande budgetår.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kalkning av sjöar och vattendrag* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETSFOND

[4] **16. Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett investeringsanslag av 95 milj. kr. Anslaget disponeras i enlighet med en investeringsplan, som upptar av riksdagen godkända kostnadsramar för de i planen ingående objekten.

Byggnadsstyrelsen hemställer att följande kostnadsram tas upp i investeringsplanen.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Centralblock, nybyggnad

Regeringen föreskrev den 8 april 1976 att den fortsatta projektering-
en av nybyggnad av centralblock för statens veterinärmedicinska anstalt
inkl. lokaler för institutionen för livsmedelshygien vid veterinärhög-
skolan skall ske inom en kostnadsram av högst 85 milj. kr. i prisläget
den 1 april 1975 inkl. kostnader för erforderliga försörjningsåtgär-
der. Föreslagna åtgärder för värmeåtervinning skall genomföras. Kost-
naderna motsvarar 95,2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976. Med
hänsyn till att fullständigt utrustningsprogram ännu ej föreligger kan
enligt byggnadsstyrelsen ytterligare kostnader tillkomma för byggnads-
åtgärder föranledda av utrustningen. Enligt fastställd tidplan skall cen-
tralblocket tas i bruk sommaren 1979. För att klara detta måste enligt
styrelsen vissa förberedande åtgärder påbörjas redan i november 1976
med egentlig byggstart kring årsskiftet 1976/77.

Föredraganden

Byggnadsstyrelsen har redovisat kostnadsberäkning för nybyggnad av
centralblock för statens veterinärmedicinska anstalt inkl. lokaler för
institutionen för livsmedelshygien vid veterinärhögskolan. Byggnads-
kostnaderna beräknas till 95,2 milj. kr. i prisläget den 1 april 1976
inkl. kostnaden för försörjningsåtgärder och värmeåtervinning. Mot
denna kostnadsberäkning har jag ingen erinran. En kostnadsram för

objektet bör således föras upp i investeringsplanen med detta belopp.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1976-04-01	Beräknad medelsför- brukning för 1976/77	Byggstart år/mån.	Färdig- ställande år/mån.
Statens veterinär- medicinska anstalt				
<i>Ultuna</i>				
Centralblock, nybyggnad	95 200	15 000	76-11	79-06

Kostnadsramen för objektet bör få bestridas av tillgängliga medel under anslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m. inom i investeringsplanen uppförd kostnadsram i enlighet med vad jag har förordat i det föregående,
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för vissa byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.

IV. STATENS UTLÄNINGSFONDER

[5] **9 a. Lånefonden för insamling av skogsfrö.** Vid 1949 års riksdag beslutades att en statlig lånefond, benämnd lånefonden för insamling av skogsfrö, skulle inrättas (prop. 1949: 2, JoU 1949: 2, rskr 1949: 21). Som kapital till fonden har på tilläggsstat till riksstaterna för budgetåren 1948/49, 1953/54, 1955/56, 1958/59, 1959/60 och 1973/74 anvisats investeringsanslag av sammanlagt 5 milj. kr. Lån ur fonden får beviljas skogsvårdsstyrelse.

För utlåning från fonden beräknas knappt 1,2 milj. kr. vara tillgängliga under innevarande budgetår.

Skogsstyrelsen

Lagren av tallfrö för södra och mellersta Sverige är inte tillräckliga för att täcka 1977 års behov. Detta beror bl. a. på de frostsador som har drabbat tallfröplantagerna. Mot bakgrund härav måste insamling av frö ske i skogsbestånden. Goda fröår inträffar inte varje år. Därför bör under den kommande säsongen samlas in tallfrö som tillgodoser behoven t. o. m. år 1979. Kostnaderna för denna insamling beräknas till ca 4 milj. kr. De medel som är tillgängliga för utlåning från ifrågavarande fond under innevarande budgetår beräknas bli ianspråktaga för gran-

fröinsamling. Till fonden bör därför anvisas ett investeringsanslag av 4 milj. kr.

Föredraganden

Riktlinjerna för skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantverksamhet fastställdes av 1960 års riksdag (prop. 1960: 106, BeJoU 1960: 1, rskr 1960: 326). Enligt dessa skall verksamheten drivas affärsmässigt och i form av en från den övriga verksamheten skild rörelse. Rörelsen skapar emellertid inte ekonomiskt utrymme för omedelbar finansiering av större fröinsamlingar vid de få tillfällen sådana är möjliga. Skogsstyrelsen har regeringens uppdrag att utarbeta förslag till åtgärder i syfte att ge skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantverksamhet en tillfredsställande ekonomisk bärkraft. Jag räknar emellertid inte med att skogsstyrelsens förslag kan leda till åtgärder med verkan under innevarande budgetår.

En förutsättning för en nödvändig intensifiering av skogsvården är bl. a. att tillräcklig mängd skogsfrö av hög kvalitet finns tillgänglig. Möjligheter måste därför skapas för insamling av frö under sådana år då tillgången är god.

Skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov för fröinsamling har sedan budgetåret 1948/49 tillgodosetts genom lån från ifrågavarande lånefond. De under innevarande budgetår disponibla medlen i fonden beräknas till knappt 1,2 milj. kr. medan lånebehovet uppgår till 5,2 milj. kr. Jag föreslår därför att fonden tillförs ytterligare 4 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lånefonden för insamling av skogsfrö* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kr.

Bilaga 9

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Ahlmark

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde**

DRIFTBUDGETEN

ELFTE HUVUDTITELN

B. Arbetsmarknad m. m.

[1] B 3. Sysselsättningsskapande åtgärder.

Föredraganden

Med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1975/76: 125 bil. 10, InU 1975:76: 38, rskr 1975/76: 314) har regeringen den 13 maj 1976 beslutat att AMS från reservationsanslaget Sysselsättningsskapande åtgärder får — utöver vad regeringen i annat sammanhang har föreskrivit — bestrida utgifter för projektering av bostadshus. Detaljplaneringsbidrag får således utgå till kommunal, allmännyttig, kooperativ eller enskild byggherre som fram till färdiga bygghandlingar projekterar nybyggnad av bostadshus, som är avsedda att upplåtas med hyres- eller bostadsrätt. Bidrag får utgå för projektering av hus i område med flerfamiljshus och i område med blandad bebyggelse.

Stödet, som skall avse själva husbyggnadsprojekteringen, får utgå med högst 50 % av projekteringskostnaderna. Som villkor gäller att bidrag skall sökas innan projekteringen påbörjats och att denna skall ha avslutats senast den 30 juni 1977. Utbetalas bidrag till projektering av bostadshus, skall om det planerade byggnadsföretaget sedermera beviljas lån enligt bostadsfinansieringsförordningen (1974: 946), ett mot bidraget svarande belopp dras av från låneunderlaget.

Enligt vad som inhämtats från AMS har bidragsgivningen haft relativt ringa omfattning. Det främsta skälet härtill synes vara att den tid inom vilken projekteringen skall vara avslutad är alltför kort. Större byggnadsprojekt har därför inte kunnat komma i fråga.

Enligt min mening är det angeläget att kommunernas bostadsbyggnadsprogram har en tillfredsställande omfattning och hög aktualitet från bostadspolitisk synpunkt. Endast härigenom kan en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap erhållas inom bostadsbyggnadssektorn. Med hänsyn härtill är det rimligt att samhället under ytterligare en tid stödjer de huvudmän som projekterar nybyggnad av flerfamiljshus och hus i blandad bebyggelse. Projekteringsarbetet har också en direkt betydelse för sysselsättningen inom arkitekternas och byggnadsteknikernas arbetsmarknad.

Stödet bör därför förlängas och avse sådan projektering av bostadshus som avslutas senast den 30 juni 1978.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna den ändring i grunderna för bidrag till projektering av bostadshus som jag har förordat.

[2] **B 7. Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett reservationsanslag av 7 milj. kr.

AMS

AMS har i skrivelse den 7 september 1976 begärt ytterligare medel för anskaffning av utrustning. De begärda medlen är avsedda att användas för investeringar i industriella beredskapsarbeten.

AMS anser att de tilldelade anslagen under de senaste budgetåren inte medgivit tillräckliga investeringar i maskiner och utrustning för de industriella beredskapsarbetena. En förutsättning för att dessa arbeten skall kunna drivas till lägsta möjliga nettokostnad är att maskinutrustningen motsvarar dagens krav. Detta är också viktigt ur träningssynpunkt för att underlätta utplacering av den anvisade arbetskraften i normalt arbete. Ett annat skäl är att en upprustning av arbetsplatserna skulle kunna underlätta en eventuell försäljning av verkstäderna.

Medelsbehovet avser

- 650 000 kr. till miljöförbättrande åtgärder (bullerskydd och ventilation) i mekaniska och träbearbetningsverkstäder
- 1 220 000 kr. för åtgärder för förbättrat arbetarskydd
- 1 835 000 kr. för ersättningsanskaffningar för förslitna maskiner, samt
- 1 295 000 kr. för kompletterande investeringar vid Pajala- och Övertorneåprojekten.

Föredraganden

De industriella beredskapsarbetena har behandlats i det av Organisationskommittén för skyddat arbete avgivna betänkandet Organisation för skyddat arbete (SOU 1975: 82) vari bl. a. konstateras att åtskilliga in-

dustriella beredskapsarbeten fått samma syfte och inriktning som verkstäder för skyddat arbete. Detta gäller såväl arbetsmarknadspolitiskt som produktionsmässigt. Utredningens betänkande jämte däröver avgivna remissyttranden är f. n. föremål för beredning inom departementet. I avvaktan på ett definitivt ställningstagande till framtida organisation och huvudmannaskap för verksamheten bör återhållsamhet iakttas i fråga om nyinvesteringar vid de industriella beredskapsarbetena.

Enligt min bedömning är det emellertid nödvändigt att viss upprustning av befintliga lokaler och utrustning görs, i första hand för att tillgodose berättigade krav i fråga om arbetsmiljö och arbetarskydd. Det av AMS redovisade behovet av ytterligare medel för investeringar under innevarande budgetår avser i första hand förbättringar av bullerskydd och av ventilation samt direkta skyddsåtgärder i produktionen. Jag biträder således AMS förslag såvitt gäller investeringar av det slag som jag här har nämnt samt viss ersättningsanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning* på tilläggsbudget I för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.

C. Arbetsmiljö

[3] **C 5. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett reservationsanslag av 1 083 000 000 kr. Härav har för delprogrammet Arkivarbete beräknats 562 500 000 kr.

AMS

AMS har i skrivelse den 6 september 1976 begärt ytterligare medel på anslagsposten Arkivarbete under ifrågavarande anslag. Det ökade medelsbehovet hänför sig till kostnadsökningar under innevarande budgetår till följd av träffade avtal, dels om löner för år 1976 (22 milj. kr.), dels om avtalsgruppsjukförsäkring (AGS), försäkring för särskild trygghetspension (STP) samt trygghetsförsäkring för yrkesskada (TFY) för arbetstagare i statligt arkivarbete (28 milj. kr.). Behovet av ytterligare medel uppgår därmed till 50 milj. kr.

Föredraganden

Anvisade medel för arkivarbetslöner för budgetåret 1976/77 är beräknade i 1976 års löneläge före kontrollstationsförhandlingar. Till följd av de träffade avtalen beräknas utbetalningarna under budgetåret komma att överstiga för arkivarbete beräknade medel med 50 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.

Bilaga 10

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Åsling såvitt avser frågorna under punkterna 1, 2, 5, 6 och 7;
statsrådet Johansson såvitt avser frågorna under punkterna 3, 4, 8 och 9

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser industridepartementets verksamhetsområde

---

DRIFTBUDGETEN

TRETTONDE HUVUDTITELN

A. Industridepartementet m. m.

[1] **A 3. Kommittéer m. m.** På statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 7,5 milj. kr.

Delegationen för informationssystemet företag — samhälle, som inrättades den 1 juli 1976 enligt statsmakternas beslut (prop. 1975/76: 166, NU 1975/76: 68, rskr 1975/76: 402), skall under de två närmaste budgetåren leda, samordna och utveckla det informationsutbyte mellan företag och samhällsorgan som avses med lagen (1976: 349) om uppgiftsskyldighet i planeringsfrågor. I nämnda proposition (s. 126) angavs att kostnaderna för delegationens verksamhet borde bestridas från detta anslag. Kostnaderna för innevarande budgetår beräknades därvid till 2 milj. kr., vilket belopp nu bör tillföras anslaget.

I prop. 1975/76: 152 (s. 135, FöU 1975/76: 35, rskr 1975/76: 298) med förslag till åtgärder för försörjningsberedskapen har föredraganden anfört bl. a. att en del av arbetsuppgifterna på beredskapsplaneringens område för vissa myndigheter är av sådan omfattning och karaktär att de motiverar att ökade resurser övergångsvis ställs till myndigheternas förfogande. Med anledning härav bör statens industriverk från detta anslag tillföras 150 000 kr. för arbete med en s. k. input-output modell på energiområdet.

Från detta anslag bestrids även kostnaderna för de undersökningar som skall ligga till grund för näringspolitiska program för skogsindustrin

och byggsektorn, samt statens andel av kostnaderna för olika undersökningar rörande stålbranschen.

En genomgång av det beräknade medelsbehovet för dessa undersökningar och kostnaderna för byggbranschrådet, skogsbranschrådet och stålbranschrådet, för vissa undersökningar rörande bl. a. dataindustrin samt för vissa uppdrag, som regeringen lämnat till bl. a. statens industriverk, visar att behov föreligger för innevarande budgetår av ytterligare medel i förhållande till vad som har beräknats i budgetpropositionen (prop. 1975/76: 100 bil. 15 s. 23). Jag beräknar detta medelsbehov till 4,9 milj. kr. för budgetåret 1976/77.

Energisparkkommittén (I 1974: 05) tillkallades hösten 1974 med uppdrag att handha bl. a. energisparkkampanjen 1974—1975. Kommitténs uppdrag har senare genom tilläggsdirektiv förlängts och utvidgats till att omfatta bl. a. samordning och stöd av myndigheternas informationsinsatser samt egna informationsåtgärder i första hand under vintern 1975—1976. Kommittén har vidare i uppdrag att i samråd med industriverket fortlöpande följa konsumtionsutvecklingen och att undersöka förutsättningarna för att under icke krisförhållanden på vissa områden införa direkta restriktioner eller förbud mot vissa slag av energi-användning.

Kommittén har i augusti 1976 lämnat en rapport om energikonsumtionsutvecklingen t. o. m. juni 1976. När det gäller förutsättningarna att införa restriktioner m. m. lämnade kommittén i februari 1976 en lägesrapport där kommittén anmäler dels vissa preliminära överväganden som gjorts, inkl. förslag om obligatorisk startklocka vid användande av motor- och kupévärmare, dels sin avsikt att mer principiellt utreda vilken typ av åtgärder som kan komma i fråga inom det begränsade utrymmet mellan krisåtgärder å ena sidan och stimulansåtgärder för frivilligt sparande å andra sidan. Denna utredning pågår f. n., liksom också en bredare genomgång av konkreta uppslag till åtgärder som kan varaktigt dämpa energiförbrukningen.

Kommittén har hemställt att 7 milj. kr. ställs till förfogande för kommitténs verksamhet under detta budgetår för fortsatta informationsinsatser, bl. a. inriktade på olika grupper som särskilt kan påverka energisparandet.

Mot bakgrund av energikonsumtionsutvecklingen bedömer jag efter samråd med statsrådet Johansson det som mycket angeläget att energisparkkommittén även under innevarande budgetår fortsätter sitt arbete med informationsinsatser m. m. i energisparande syfte. Kostnaderna för verksamheten bör liksom hittills bestridas från detta anslag. Jag beräknar kostnaderna för energisparkkommitténs verksamhet i enlighet med kommitténs förslag till 7 milj. kr. Detta belopp ryms inte inom ramen för vad som tidigare har beräknats för anslaget.

Förberedelsearbete för energisparkkommitténs informationsåtgärder

har redan inletts, vilket innebär att kostnader kan uppkomma innan riksdagens beslut i medelsfrågan föreligger. Utgifter med anledning härav bör få bestridas från tillgängliga medel under anslaget.

Med hänvisning till vad jag har anfört bör anslaget på tilläggsbudget tillföras ytterligare $(2\,000\,000 + 150\,000 + 4\,900\,000 + 7\,000\,000 =)$ 14 050 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 14 050 000 kr.

B. Industri m. m.

[2] **B 7. Företags- och branschfrämjande åtgärder.** På statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 35 490 000 kr.

Riksdagen beslutade vid riksmötet 1975/76 om ytterligare åtgärder för beklädnadsindustrin (prop. 1975/76: 206, NU 1975/76: 70, rskr 1975/76: 415). Beträffande de åtgärder som faller under anslaget Företags- och branschfrämjande åtgärder anfördes i prop. 1975/76: 206 (s. 17) att frågan om medelsanvisning av budgettekniska skäl fick tas upp i samband med tilläggsbudget I för nästa budgetår. De av riksdagen antagna riktlinjerna för åtgärder under budgetåret 1976/77 innebär vad gäller detta anslag förstärkta omställningsfrämjande och exportfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna till en kostnad av resp. 5 och 2 milj. kr.

I enlighet med de av riksdagen antagna riktlinjerna beräknar jag alltså ytterligare 7 milj. kr. under detta anslag för innevarande budgetår.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Företags- och branschfrämjande åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

D. Energihushållning

[3] **D 5. Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m.** Under denna rubrik har för innevarande budgetår på statsbudgeten anvisats ett reservationsanslag av 80 milj. kr.

Våren 1974 beslöt riksdagen (prop. 1974: 69, CU 1974: 21, rskr 1974: 180) att på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 anvisa sammanlagt 248 milj. kr. till energibesparande åtgärder i vissa bygg-

nader. Av beloppet avsåg 2 milj. kr. åtgärder i trädgårdsnäringens byggnader. Sedan stödet infördes har anvisats sammanlagt 6 milj. kr. för bidrag till sådana åtgärder, varav 2 milj. kr. avser budgetåret 1976/77.

Bidrag till energibesparande åtgärder i trädgårdsnäringen utgår enligt kungörelsen (1974: 250) om statsbidrag till energibesparande åtgärder inom trädgårdsföretag (ändrad 1975: 546).

Bidrag lämnas för sådana åtgärder som möjliggör användning av andra bränslen än olja eller har bränslebesparande effekt vid befintliga anläggningar inom trädgårdsföretag. Bidrag utgår med högst 35 % av godkända kostnader för åtgärden i fråga dock med högst 50 000 kr. per projekt.

Bidragsverksamheten administreras av lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna.

Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 27 september 1976 anfört i huvudsak följande.

Oljekrisen inverkade dämpande på investeringsbenägenheten i trädgårdsföretagen. Efterhand som denna inverkan har minskat, har intresset för energibesparande åtgärder ökat. För budgetåret 1975/76 hade sålunda praktiskt taget hela bidragsramen disponerats genom beslut om bidrag redan i februari 1976. Vid budgetårets utgång fanns vidare inneliggande ansökningar om bidrag på sammanlagt drygt 1,1 milj. kr.

Vid tidpunkten för skrivelsen hade ca 1,1 milj. kr. av tillgängliga bidragsmedel disponerats genom beslut om bidrag och ansökningar om ytterligare bidrag på sammanlagt 400 000 kr. hade kommit in.

På grundval härav förutser lantbruksstyrelsen att de medel som har anvisats för bidrag till energibesparande åtgärder i trädgårdsföretag för innevarande budgetår, inte kommer att motsvara efterfrågan. Styrelsen framhåller att behovet av investeringar för att spara bränsle fortfarande är stort inom trädgårdsföretagen och att effekterna av åtgärderna är väsentliga både för de enskilda företagen och det allmänna.

Styrelsen anser det angeläget att den stimulans som bidragen utgör kommer de intresserade företagen till del utan att ansökningarna om bidrag behöver bordläggas under längre tid på grund av brist på medel.

Styrelsen anhåller därför om att få disponera sammanlagt 3 milj. kr. till bidrag för energibesparande åtgärder i trädgårdsföretag under budgetåret 1976/77.

Föredraganden

Sedan tillkomsten av stödet till energibesparande åtgärder har sammanlagt 6 milj. kr. anvisats för bidrag till energibesparande åtgärder i trädgårdsföretag. Av beloppet avser 2 milj. kr. innevarande budgetår.

Redan i september 1976 hade lantbruksstyrelsen genom fattade beslut om bidrag disponerat drygt 1 milj. kr. av de medel som anvisats för innevarande budgetår. Vidare fanns inneliggande ansökningar om bidrag på sammanlagt ca 400 000 kr.

Tillgängliga uppgifter tyder på att efterfrågan på bidrag till energibesparande åtgärder i trädgårdsnäringen kommer att väsentligt överstiga de 2 milj. kr. som beräknats för ändamålet.

Behovet av investeringar för att spara bränsle är enligt min mening fortfarande stort. De åtgärder som bidragen gör möjliga har visat sig ha positiva effekter såväl för energihushållningen som för de enskilda trädgårdsföretagen.

Med hänsyn till det nu anförda bör enligt min mening ytterligare medel anvisas för ändamålet innevarande budgetår. Jag förordar därför att ytterligare 1 milj. kr. anvisas under anslaget Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m. avsett för bidrag till energibesparande åtgärder i trädgårdsnäringens byggnader.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

E. Teknisk utveckling m. m.

[4] E 10. **Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning.** På riksstaten för budgetåret 1974/75 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 12 350 000 kr., varav 12 milj. kr. avsåg utrustning för ett manöver- och våglaboratorium. För budgetåret 1975/76 anvisades på samma sätt 1 milj. kr., varav 400 000 kr. för projekteringsarbete avseende utrustning till nämnda laboratorium.

Statens skeppsprovninganstalt

Skeppsprovninganstalten har i anslagsframställningarna för budgetåren 1976/77 och 1977/78 anmält att kostnaderna för utrustning till manöver- och våglaboratoriet kommer att bli högre än tidigare beräknat och att anstalten avser att senare äska erforderligt tilläggsanslag (jfr prop. 1975/76: 100 bil. 15 s. 221). Projekteringen av utrustningen har nu kommit så långt att anbud från tillverkare har kunnat infordras. En sammanställning av anbuden visar att utrustningen av laboratoriet kommer att kosta totalt 27 milj. kr., inkl. en reserv på 10 % för oförutsedda kostnader.

De ökade kostnaderna förklaras enligt skeppsprovninganstalten främst av den snabba ökningen av material- och arbetskostnaderna som har skett sedan den förra kostnadsuppskattningen gjordes hösten 1972.

Vidare har vissa förbättringar gjorts i vågbildarnas drivsystem för att sänka bullernivån till en från arbetarskyddssynpunkt acceptabel nivå. Slutligen har en driftkostnadsjämförelse lett till att man valt att utföra vågbildarnas undervattensdelar i rostfritt stål. Därmed sänks underhållskostnader och driftavbrottskostnader så mycket att det kompenserar för ökade material- och arbetskostnader. Samtidigt uppnås en mer störningsfri drift.

Med stöd av vad som nu har nämnts hemställer skeppsprovninganstalten om ett tilläggsanslag av 15 milj. kr. för utrustning till manöver- och våglaboratoriet.

Föredraganden

Uppförandet av ett manöver- och våglaboratorium vid skeppsprovninganstalten är enligt min mening en angelägen åtgärd. God kännedom om stora tankfartygs manöveregenskaper i trånga farvatten är en nödvändighet för att upprätthålla och förbättra sjösäkerheten. Snabba fartygs sjöegenskaper är väsentliga för både ekonomi och säkerhet men går inte att teoretiskt beräkna utan måste härledas ur modellförsök. För båda dessa typer av försök är det väsentligt att laboratoriet får en god utrustning.

De kostnadsökningar som har uppkommit på utrustningen är beklagliga. Jag anser emellertid att de till övervägande del förklaras av de kostnadsökningar som skett under tiden från den förra kostnadsuppskattningen för utrustning av ifrågavarande slag. De ambitionshöjningar i vad avser vågbildarnas drivsystem och undervattensdelar som anstalten redovisar finner jag vara välmotiverade.

Skeppsprovninganstalten har i sin beräkning av utrustningskostnaderna tagit upp ett belopp för oförutsedda kostnader. Sedan ett definitivt anbud på viss del av utrustningen har erhållits är det enligt min mening motiverat med en reduktion av detta belopp. Vidare kan en reservation på utrustningsanslaget utnyttjas för manöver- och våglaboratoriet. Jag beräknar, sedan dessa reduktioner har gjorts, att det kvarstående medelsbehovet uppgår till 12 milj. kr. Jag anser att ett tilläggsanslag av denna storlek gör det möjligt för skeppsprovninganstalten att utrusta laboratoriet.

De jämfört med den ursprungliga beräkningen höjda hyres- och kapitalkostnaderna för laboratoriet gör det nödvändigt att öka uppdragsintäkterna. Stora ansträngningar bör göras för att främja uppdragsverksamheten vid laboratoriet. Den egna forskning som bedrivs vid laboratoriet bör ha till syfte att ge ett bättre underlag för uppdragsverksamheten. Även styrelsen för teknisk utveckling bör bidra till att upprätthålla skeppsprovninganstaltens kompetens i detta avseende genom att lägga angelägna forsknings- och utvecklingsprojekt vid laboratoriet. Därigenom kan också en jämnare sysselsättning för personalen

uppnås. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om detta, liksom i fråga om anstaltens personalutveckling. Skulle uppdragsverksamheten och den därav motiverade forskningen inte medföra att laboratoriet utnyttjas till fullo, bör dock skeppsprovningensanstalten överväga om det är ekonomiskt fördelaktigt att under resterande tid inte utnyttja laboratoriet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens skeppsprovningensanstalt: Utrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

E. Förenade fabriksverken

[5] **1. Byggnader och utrustning.** För detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 65 milj. kr. (prop. 1975/76: 122, NU 1975/76: 62, rskr 1975/76: 420).

Förenade fabriksverken

Förenade fabriksverken (FFV) har i skrivelse den 31 augusti 1976 och i därefter insänt kompletterande material anfört i huvudsak följande.

I FFV:s anslagsäskande för budgetåret 1976/77 anmäldes bl. a. behovet av en godsterminal vid Zakridalsverken, kostnadsberäknad till 12 milj. kr. Regeringen fann ej skäl att föreslå riksdagen att anvisa medel för godsterminalen (prop. 1975/76: 122).

Med hänvisning till det stora behov som föreligger vid Zakridalsverken att komma tillrätta med de planerings- och lagringsproblem som finns och som kommer att förvärras i takt med de ökade utleveranser som enbart nuvarande orderstock innebär har FFV sökt finna en lösning på godsterminalproblemet. Något acceptabelt alternativ till byggande av godsterminal vid Zakridalsverken har inte kunnat åstadkommas. FFV måste därför få uppföra den för en rationell verksamhet nödvändiga godsterminalen.

Godsterminalen beräknas ersätta de 17 förråd som f. n. används vid Zakridalsverken. Den direkta kostnadsbesparingen av investeringen kan uppskattas till 2,3 milj. kr. per år. Dessutom medför en ny godsterminal andra vinster såsom bättre materielhantering och minskad risk för produktionsstörningar.

Kostnaden för godsterminalen beräknas nu med hänsyn till indexmässig uppräknings uppgå till 13,3 milj. kr., varav 9,9 milj. kr. utgör

byggnadsinvesteringar och 3,4 milj. kr. utrustning. Betalningsutfallet är beräknat till 6 milj. kr. budgetåret 1976/77 och till 7,3 milj. kr. budgetåret 1977/78.

Föredraganden

Zakrisdalsverken inom FFV tillverkar pansarvärnsvapen och -ammunition såväl för det svenska försvaret som för export. Orderingången har under senare år ökat och antalet anställda uppgår f. n. till ca 800 personer. I prop. 1975/76: 122 om omorganisation av förenade fabriksverken, m. m. framhålls att en central uppgift för FFV är att bidra till den svenska försvarssektorns behov av försvarsmateriel. För att kunna lösa denna uppgift är det en förutsättning att FFV har ändamålsenliga produktionsresurser. Den ökande produktionsvolymen vid Zakrisdalsverken har fört med sig ett större och alltmer komplicerat materielflöde, vilket ställer stora krav på godshanteringen. Då de 17 förråd som f. n. används inte kan anses fylla kravet på en rationell materielhantering behövs en ny godsterminal. Uppförandet av en sådan är kostnadsberäknad till 13,3 milj. kr., varav 6 milj. kr. behövs under budgetåret 1976/77. Godsterminalen beräknas innebära stora kostnadsbesparingar och anses minska riskerna för produktionsstörningar. Jag finner det därför motiverat att godsterminalen nu kommer till stånd. För att arbetet skall kunna inledas under innevarande budgetår bör 6 milj. kr. nu anvisas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggnader och utrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kr.

[6] **2. Inlösen av aktier i Telub AB.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1976/77.

AB Teleunderhåll (numera Telub AB) bildades år 1963 enligt beslut av riksdagen (prop. 1963: 114, SU 1963: 135, rskr 1963: 319) för att svara för underhållet av viss del av försvarets telemateriel. Bolaget ägs till 51 % (A-aktier) av staten, företrädd av förenade fabriksverken (FFV), och till 49 % (B-aktier) av åtta företag inom svensk industri. Det sammanlagda nominella värdet av aktierna är 12 milj. kr.

Mellan staten (FFV) och B-aktieägarna träffades den 7 oktober 1963 ett konsortialavtal som reglerar förhållandet mellan de båda parterna. Avtalets § 6 har följande lydelse: "Skulle sådana förändringar anses ha inträffat i fråga om detta avtals allmänna förutsättningar och syftemål, att fortsatt samarbete icke framstår som möjligt, skola A-aktieägarna, dock tidigast fyra år efter detta avtals ingående, äga rätt inlösa samtliga B-aktier. Såvitt förslag därom biträdades av minst tre fjärdedelar av samtliga B-aktier, skola B-aktieägarna äga påfordra inlösen av samtliga

B-aktier, dels under de förutsättningar som nämnas i föregående punkt, dels — oavsett om den däri nämnda tid om fyra år icke förflutit — därest staten väckt fråga om utvidgning av AB Teleunderhålls rörelse och de förhandlingar som B-aktieägarna med anledning därav påkallat beträffande fortsatt samarbete icke skulle ha lett till resultat." Enligt § 7 i avtalet skall inlösen ske till aktiernas verkliga värde.

Förenade fabriksverken

FFV har i skrivelse till regeringen den 14 september 1976 framhållit i huvudsak följande.

Verksamheten vid Telub började, efter de första årens uppbyggnad av resurser för huvudändamålet att bedriva centraliserat underhåll av försvarets telemateriel, gradvis att diversifieras. Anledningen härtill var en strävan att använda befintliga resurser på ett effektivt sätt. Efter hand har efterfrågan på bolagets tjänster och varor liksom bolagets strävan att skapa nya sysselsättningstillfällen motiverat en medveten utbyggnad av företagets resurser för civil produktion. Gemensamt för nya aktiviteter har varit att elektronik skall ingå till betydande del i de objekt som bolaget engagerat sig i.

Underhållet av civila elektronikutrustningar utförs nu från servicekontor på 14 platser i landet. Omsättningen därav beräknas i år uppgå till 17 milj. kr. Bolaget utför också legotillverkning och tillverkning av vissa egna produkter. Omsättningen härav beräknas under innevarande år uppgå till ca 14 milj. kr.

Den ursprungliga verksamheten inom bolaget, underhåll av teleteknisk materiel, beräknas under innevarande år omsluta 73 milj. kr., medan nya aktiviteter omsluter ca 50 milj. kr.

I skrivelse till FFV den 24 maj 1976 har B-aktieägarna begärt inlösen av sina aktier i bolaget under åberopande av den rätt som tillkommer dem enligt § 6 konsortialavtalet.

Efter en av parterna gemensamt utförd värdering av aktierna har parterna den 3 september 1976 träffat avtal om inlösen av B-aktierna i Telub AB. Enligt avtalet överlåter B-aktieägarna samtliga sina 5 880 aktier till FFV för en köpeskilling av 16 170 000 kr. att erläggas senast den 2 januari 1977. Avtalet förutsätter regeringens godkännande.

FFV hemställer att beloppet för inlösen av aktierna måtte anvisas.

Föredraganden

Enligt statsmakternas beslut år 1963 (prop. 1963: 114, SU 1963: 135, rskr 1963: 319) bildades nuvarande Telub AB för att svara för underhållet av viss del av försvarets telemateriel. Aktiekapitalet av nominellt 12 milj. kr. är fördelat med 51 % på svenska staten (FFV) och med 49 % på företag inom svensk teleindustri, vilkas aktier i Telub benämns B-aktier.

Det konsortialavtal som finns mellan staten (FFV) och B-aktieägarna ger bl. a. dessa rätt att påfordra att staten löser in B-aktierna till deras verkliga värde om staten väckt fråga om utvidgning av bolagets rörelse och de förhandlingar som B-aktieägarna med anledning därav påkallat beträffande fortsatt samarbete inte skulle ha lett till resultat. B-aktieägarna har med återopande härv nu begärt att staten löser in deras aktier i Telub.

Jag finner att begärd aktieinlösen måste ske i enlighet med bestämmelserna i konsortialavtalet. På grundval av en värdering av bolaget, som utförts av auktoriserade revisorer, har avtal träffats om ett inlösenbelopp av 16 170 000 kr. att betalas senast den 2 januari 1977. Jag har ingen erinran mot det avtalade beloppet.

FFV förvaltar statens nuvarande aktieinnehav (A-aktierna) i Telub. När B-aktierna har lösts in bör även dessa aktier förvaltas av FFV, in- till dess frågan kan bli aktuell om annan placering av bolagets aktier.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inlösen av aktier i Telub AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 16 170 000 kr.

[7] **3. Finansiering av Stirlingprojektet.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1976/77.

I prop. 1972: 85 (s. 47), 1972: 130 (s. 59), 1973: 170 (s. 49), 1974: 170 (s. 71) och prop. 1975/76: 25 (s. 77) har redogörelser lämnats för för- enade fabriksverkens (FFV) medverkan i utvecklingen av stirlingsmotorn.

Hittills har FFV för budgetåren 1971/72—1975/76 beviljats investeringsanslag med sammanlagt 22,8 milj. kr. för finansiering av stirlingsprojektet. FFV har samtidigt för nämnda ändamål medgivits rätt att solidariskt med Kockums Mekaniska Verkstads AB (Kockum) teckna borgen för sammanlagt 56,3 milj. kr. (prop. 1972: 85 bil. 10, NU 1972: 35, rskr 1972: 198, prop. 1972: 130 bil. 10, NU 1972: 67, rskr 1972: 320, prop. 1973: 170 bil. 11, NU 1973: 71, rskr 1973: 384, prop. 1974: 170 bil. 11, NU 1974: 56, rskr 1974: 396 och prop. 1975/76: 25 bil. 11, NU 1975/76: 18, rskr 1975/76: 135).

Förenade fabriksverken

FFV har i skrivelse den 17 september 1976 hemställt om anslag för att bestrida statens andel av KB United Stirling (Sweden) AB & Co:s (United Stirling) utvecklingskostnader under budgetåret 1976/77.

Vidare har FFV hemställt om rätt att tillsammans med Kockum teckna solidarisk borgen för ytterligare upplåning av United Stirling i Sveriges investeringsbank AB under budgetåret 1976/77.

Av FFV:s skrivelse framgår i huvudsak följande.

United Stirling har efter omfattande marknadsundersökningar valt att

i första hand utveckla dels en motor på 75 kW (P-75-motorn), dels en på 150 kW (P-150-motorn). P-150-motorn byggs upp av två P-75-enheter. Systemspecifikationerna som ligger till grund för utvecklingsarbetet har utformats med syfte att de två motorvarianterna skall vara konkurrenskraftiga i förhållande till den modifierade dieselmotorn. Denna motor bedöms vara de två motorvarianternas huvudkonkurrent.

Utvecklingsarbetet har delats upp i två delmål som skall uppnås åren 1977 och 1979. Vid dessa tidpunkter skall beslut fattas om den fortsatta verksamheten.

För den första etappen är målet att en metallisk motor i installerat skick skall ge en bästa verkningsgrad av ca 35 %. Denna motor är avsedd för introduktionsmarknader såsom gruvmaskiner och stadsbussar. Stirlingmotorns goda miljöegenskaper fyller på dessa marknader ett stort behov och ett visst merpris kan påräknas.

För den andra etappen är målet att utveckla en motor med förhöjda prestanda som kan konkurrera på volymmarknader. Målet bedöms kunna uppnås med hjälp av keramiska material (keramer) i vissa av motorns komponenter. Utvecklingsarbetet för dessa komponenter har påbörjats, delvis med bidrag från styrelsen för teknisk utveckling. Dessutom pågår ett intensifierat samarbete med Ford Motor Co i Förenta staterna (Ford) med utnyttjande av deras erfarenheter från keramutveckling. Sannolikheten för att keramer skall komma till användning i vissa varmhållfasta komponenter till stirlingmotorn bedöms som hög. Sådana komponenter förutses ge möjligheter till ökad temperatur i dessa komponenter och därmed väsentligt minska bränsleförbrukningen. Vidare uppnås ett lägre vikt/effektförhållande samt lägre tillverkningskostnader än för motsvarande metalliska komponenter.

FFV bedömer det möjligt att kring årsskiftet 1976—1977 demonstrera en motor som fyller de för år 1977 uppställda prestandakraven.

Av skrivelsen framgår vidare att stirlingmotorns utsikter att bli en allmän motor synes oförändrat goda. Motorns konstruktion och arbetssätt medför egenskaper som låg halt av skadliga ämnen i avgaserna, låg ljud- och vibrationsnivå, låg sot- och röknivå, låg bränsleförbrukning och flerbränsleegenskaper, dvs. förmåga att utnyttja ett antal olika bränslen eller värmealstrare.

Lagstiftningen, främst i industriländerna, avseende emissionsbestämmelser kan successivt komma att skärpas även om en viss återhållsamhet jämfört med de ursprungliga planerna kan skönjas. Vidare kommer bestämmelser om dämpad bullernivå för tyngre fordon och arbetsmaskiner att skärpas. Partikelemissioner kommer även att bli föremål för lagstiftning.

Alternativa bränslen och nya bränslekvaliteter kan bli aktuella. Bensin och dieselolja torde därför inte bli självklara såsom enhetsbränsle i alla länder i framtiden.

Prisstegringarna på bränsle bedöms fortsätta och betydelsen av hög-effektiva motorer ökar därmed.

En positiv bedömning av stirlingmotorns potential återkommer i flera studier av alternativa motorers framtid.

Det nationella stirlingengagemanget i Förenta staterna fortsätter. Sålunda har Ford och N.V. Philips Gloeilampenfabrieken under året framgångsrikt demonstrerat en Ford Torino personbil med en installerad 125 kW (170 hk) stirlingmotor. Ford har vidare till United States Energy Research and Development Administration (ERDA) lämnat förslag till ett drygt sexårigt utvecklingsprogram för en personbilmotor. Totalkostnaden, beräknad till 146 milj. dollar, föreslås delad mellan Ford och ERDA. För United Stirling innebär ett förverkligande av detta förslag medverkan som underleverantör.

Diskussioner pågår med ett flertal företag om försäljning av teknologi i form av licensförsäljning och utvecklingsuppdrag. Detta kan i sin tur medföra tillverkning och försäljning av stirlingspecifika komponenter samt tillverkning och försäljning av kompletta motorer för specialändamål.

FFV:s utveckling av det s. k. Stirling Power Pack-projektet — som regleras enligt ett licensavtal med United Stirling — torde medföra en kommersiell inbrytning under slutet av 1970-talet och härigenom på sikt bana väg för en bredare introduktion av stirlingmotorn.

Utvecklingsmålet för P-75-motorn och P-150-motorn prövas förlöpande med hänsyn till den förväntade konkurrenssituationen. Hittills har dock inga skäl att modifiera målet framkommit. Motiv att ändra United Stirlings affärsidé finns inte heller. Det är därför United Stirlings huvudstrategi att på ett tidigt stadium engagera den befintliga motorindustrin i stirlingmotorutvecklingen i avsikt att denna ekonomiskt och tekniskt skall stödja utvecklingsarbetet. När en motor har utvecklats så att den är klar för produktion skall United Stirling svara för vidare utveckling och underleveranser av stirlingspecifika komponenter. Motorindustrin svarar för övriga funktioner såsom motorproduktion, distribution och service. Därutöver kan det dock bli aktuellt att United Stirling i egen regi svarar för tillverkning av mindre serier kompletta etapp I-motorer för speciella ändamål.

Under hösten 1976 pågår en översyn och revision av gällande långsiktplan för United Stirling. Särskild vikt kommer därvid att läggas vid analys och utvärdering av såväl gällande som alternativa och kompletterande mål och strategier. Arbetet med den reviderade långsiktplanen skall genomföras så att förslag beträffande den fortsatta verksamheten kan föreläggas chefen för industridepartementet under januari 1977.

Finansieringen av verksamheten vid United Stirling förutsätts t. v. ske enligt samma principer som f. n. Det innebär att hälften av erforder-

ligt kapitalbehov täcks genom långsiktiga lån i Sveriges Investeringsbank AB, för vilka Kockums och FFV solidariskt tecknar borgen, och att andra hälften täcks genom lika stora bidrag från de båda delägarna.

I prop. 1975/76: 25 (bil. 11) har United Stirlings finansieringsbehov fr. o. m. den 1 juli 1975 fram till beslutstidpunkten i början av år 1977 beräknats till 36 milj. kr. Av FFV:s skrivelse framgår att denna beräkning kvarstår oförändrad. FFV finner det emellertid redan nu nödvändigt att finansieringsbehovet täcks fram till den 1 juli 1977 för att projektet skall kunna drivas vidare utan tidsförlust enligt tidigare uppjord plan.

För budgetåret 1976/77 hemställer FFV sålunda att regeringen föreslår riksdagen att

- anvisa ett anslag på 6 milj. kr. för att bestrida FFV:s direkta utvecklingskostnader för stirlingsprojektet genom sin andel i United Stirling samt
- medge FFV rätt att tillsammans med Kockum teckna borgen för ytterligare lån på 12 milj. kr. jämte ränta intill ett belopp av totalt 68,3 milj. kr. Upplåningen avses ske i Investeringsbanken.

Föredraganden

Utvecklingsarbetet på stirlingsmotorn synes fortsätta i stort sett plan enligt. FFV bedömer sålunda att de mål som enligt gällande långsiktplan skall uppnås i början av år 1977 också kommer att nås. Parallellt med utvecklingsarbetet pågår överläggningar med ett flertal företag om försäljning av teknologi. Projektets framgång är avhängig både av att motorn uppfyller vissa prestandakrav och av att ett samarbete med motortillverkare med internationell anknytning kan etableras. Ett sådant samarbete kan leda till att den nuvarande ägarsituationen förändras. En tidig marknadsintroduktion på sådana delmarknader där motorn har speciella konkurrensfördelar underlättar möjligheterna att motorn senare kan utvecklas till att bli en allmän motor. Det förefaller därför önskvärt att pågående överläggningar kan fullföljas.

De faktorer som påverkar stirlingsmotorns utsikter att bli en allmän motor — den förväntade framtida bränslesituationen, utvecklingen av miljölagstiftningen och den framtida motormarknaden — synes i allt väsentligt utvecklas på ett ur projektets synvinkel gynnsamt sätt. Flera internationella studier pekar också ut stirlingsmotorn som en motor med goda utvecklingsmöjligheter.

Någon anledning att ompröva projektet före den i prop. 1974: 170 angivna beslutstidpunkten i början av år 1977 finns inte. Jag förordar således att FFV bereds möjligheter att fortsätta utvecklingsarbetet.

United Stirlings utvecklingsarbete har hittills finansierats dels med lån i Sveriges Investeringsbank AB, dels med bidrag från FFV och Kockum. FFV har för lånefinansieringen erhållit medgivande att tillsammans med Kockum teckna solidarisk borgen till ett belopp av 56,3

milj. kr. Vidare har FFV erhållit investeringsanslag under budgetåren 1971/72—1975/76 om sammanlagt 22,8 milj. kr.

Finansieringsbehovet under budgetåret 1976/77 bör täckas efter samma principer som hittills har tillämpats, dvs. till hälften genom långfristiga lån för vilka Kockum och FFV solidariskt tecknar borgen samt till hälften genom lika stora bidrag från de båda delägarna.

För att täcka United Stirlings finansieringsbehov samt möjliggöra ett fortsatt utvecklingsarbete under tiden projektet utvärderas behöver FFV ett investeringsanslag om 6 milj. kr. Vidare fordras att FFV medges rätt att tillsammans med Kockum teckna solidarisk borgen med ytterligare 12 milj. kr. intill ett belopp av 68,3 milj. kr. Investeringsanslaget bör anvisas t. v. utan krav på avskrivning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge förenade fabriksverken att solidariskt med Kockums Mekaniska Verkstads AB teckna borgen för lån till KB United Stirling (Sweden) AB & Co intill 12 000 000 kr. jämte ränta,
2. till *Finansiering av stirlingprojektet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kr.

F. Statens vattenfallsverk

[8] **1. Kraftstationer m. m.** I statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna anslagsrubrik anvisats ett investeringsanslag av 1 986 milj. kr. (prop. 1975/76: 100 bil. 15 s. 261, NU 1975/76: 42, rskr 1975/76: 260).

Statens vattenfallsverks investeringsram för innevarande budgetår uppgår till 1 989,8 milj. kr. inkl. medel vilka genom särskilt beslut har ställts till verkets förfogande för arbeten som satts igång av sysselsättnings-skäl.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån till bolag, i vilka verket förvaltar statens aktier, intill sammanlagt 2 588 milj. kr., varav högst 90 milj. kr. för lån till distributionsbolag (prop. 1975/76: 125 s. 50, NU 1975/76: 65, rskr 1975/76: 399).

I enlighet med riksdagens bemyndigande har regeringen godkänt ett mellan vattenfallsverket och Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) träffat konsortialavtal om samarbete på oljeområdet inom ramen för Svenska Petroleum AB (prop. 1975/76: 124, NU 1975/76: 44, rskr 1975/76: 262). Verkets andel i bolaget är 50 %. Bl. a. med hänsyn till de stora ekonomiska åtaganden som är förenade med råoljeköp har förutsatts att Svenska Petroleum skall ges en betydande finansiell styrka.

Ett eget kapital av 50 milj. kr. har bedömts nödvändigt för att bolaget skall kunna lösa sina uppgifter. Ägarna skall därjämte kunna ställa borgen för lån intill 50 milj. kr.

Uppbyggnaden av Svenska Petroleum's kapital skall ske etappvis under budgetåren 1976/77 och 1977/78. LKAB:s andel av aktieteckningen finansieras genom särskilda lån under fonden för låneunderstöd. Lånen lämnas på villkor som är anpassade till att normal förräntning inte förväntas under Svenska Petroleum's uppbyggnadsskede.

Vattenfallsverkets andel av aktieteckningen skall finansieras med medel från investeringsanslaget Kraftstationer m. m.

I anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 har vattenfallsverket hemställt dels om 345 milj. kr. på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår, dels att ramen för verkets borgensåtaganden utökas till 3 473 milj. kr., varav högst 110 milj. kr. för lån till distributionsbolag, dels att 12,5 milj. kr. anvisas som avskrivningsanslag för aktieteckning i Svenska Petroleum AB.

I skrivelse den 18 maj 1976 har vattenfallsverket hemställt bl. a. om godkännande av ett till skrivelsen fogat konsortialavtal mellan verket och bl. a. Östhammars kommun om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom Östhammars kommuns område.

Statens vattenfallsverk

Den internationella ekonomin har under de senaste två åren upplevt den hittills djupaste konjunktnerdgången under efterkrigstiden. Samtidigt har prisstegringarna varit betydande. Konsumentpriserna inom OECD-området har stigit med i genomsnitt 9,1 % — i Sverige med 10,9 % — under tolv månadersperioden t. o. m. januari 1976. I de flesta industriländer dämpades prisstegringarna under första halvåret 1976, men inflationstakten är trots detta snabbare än vid någon tidigare konjunkturuppgång under efterkrigstiden.

Av vissa svenska indexserier, som i stort återspeglar kostnadsförändringar i vattenfallsverkets anläggningsverksamhet, kan utläsas följande beträffande prisutvecklingen under perioden januari 1970—januari 1976 och senare.

	Årlig genomsnittlig ökning jan. 1970—jan. 1976 %	Förändring 1975 (jan.—jan.) %	Senast kända 12-månadersförändring (maj—maj) %
Mellanprodukter av järn	9,0	—12,5	—0,6
Arbetskostnadsindex	14,4	19,1	17,0
Cement	13,4	18,5	22,6
Sprängmedel	17,0	7,4	7,4
Konsumentprisindex	8,3	10,9	10,9

Ca en tredjedel av kostnaderna i vattenfallsverkets byggnadsverksamhet är arbetskostnader. Kostnaderna för material m. m. belyses främst av indexserien för mellanprodukter av järn, men även av serierna för cement och sprängmedel. Som framgår av tabellen har kostnaderna stigit kraftigt under senare år. Under år 1975 har index för mellanprodukter av järn sjunkit relativt kraftigt. Under år 1976 bedömer verket dock en prisökning på ca 10 % som trolig.

Pris- och lönehöjningarna återverkar även på kostnaderna för utrustning och komponenter till verkets anläggningar.

Vattenfallsverket har tagit fram ett vägt index för byggnadsarbeten vid värmekraftanläggningar. I viss utsträckning ger denna indexserie även information om kostnadsutvecklingen för byggnadsarbeten vid anläggningsdelar för vattenkraft ovan jord. Denna särskilda indexserie har utvecklats enligt följande.

Årlig genomsnittlig ökning jan. 1970—jan. 1976	Förändring 1975 (jan.—jan.)	Senast kända 12-månadersförändring (maj—maj)
%	%	%
12,4	13,6	20,7

Kostnaderna för vissa större distributionsanläggningar har mellan åren 1975 och 1976 stigit med 10 à 16 %.

Priserna för natururan, anrikning och upparbetning har stigit snabbt sedan år 1973. För upparbetning är priserna i dag 2 à 3 gånger så höga som för ett år sedan. Bl. a. på grund av den kraftiga ökningen av efterfrågan är det svårt att förutsäga hur priserna på natururan kommer att utvecklas i framtiden. Kostnaderna för kärnbränsle påverkas starkt även av utvecklingen av dollarkursen.

Den här redovisade pris- och löneutvecklingen har medfört att kostnaderna för vattenfallsverkets investeringsprogram har ökat väsentligt. Det är inte möjligt att kompensera så kraftiga kostnadsstegringar som det här är fråga om med rationaliseringar. Som en följd härav har verket gjort en ny beräkning av *medelsbehovet* för innevarande budgetår. För verkets vattenkraft- och värmekraftanläggningar samt distributionsanläggningar ökar medelsbehovet med drygt 195 milj. kr. på grund av höjda priser och löner. Förlängda byggtider, betingade av hänsyn bl. a. till sysselsättningsförhållanden, skärpta miljökrav och krav på förbättrade arbetsförhållanden samt vissa tillkommande arbeten, ökar medelsbehovet med tillsammans 154 milj. kr. Sammanlagt 153 milj. kr. av de nämnda beloppen avser Ringhals kraftstation. Bland tillkommande arbeten för distributionsanläggningar har verket tagit upp 1,8 milj. kr. för en 800 kV ledning Odensala—Grantorp—Hall. Behovet av kapi-

taltillskott till Söderfors Kraft AB har ökat med totalt ca 16 milj. kr. främst till följd av den högre pris- och lönenivån.

Medelsbehovet för anskaffning av kärnbränsle till Ringhals kraftstation har minskat med 45 milj. kr. jämfört med vad som beräknades för ett år sedan. Det beror på att en väntad prisstegring för uran har inträffat senare än som tidigare förutsågs och på att behovet av medel har förskjutits i tiden. I stället behövs 86 milj. kr. för utlåning till Svensk Kärnbränsleförsörjning AB. Medlen skall användas för att finansiera inköp av reservkvantiteter av natururan. Till följd av ökade kostnader för anskaffning av kärnbränsle till de tre kärnkraftblocken i Forsmarks kraftstation behöver kapitaltillskottet till Forsmarks Kraftgrupp AB räknas upp med 66 milj. kr.

Vattenfallsverket begär vidare 18 milj. kr. för förvärv och finansiering av eldistributionsföretag samt inemot 13 milj. kr. för kapitaltillskott till vissa bolag, varav 12,5 milj. kr. till Svenska Petroleum AB. Verket hemställer om medel för omedelbar avskrivning av sistnämnda belopp.

Sammantaget innebär vattenfallsverkets beräkningar att medelsbehovet under budgetåret 1976/77 har ökat med 503 milj. kr. Genom senareläggning av vissa utbyggnader, förskjutning av likvider m. m. har emellertid medelsbehovet samtidigt kunnat nedbringas med 158 milj. kr. Vattenfallsverket hemställer således att investeringsramen för budgetåret 1976/77 höjs med 345 milj. kr. från 1 989,8 milj. kr. till 2 334,8 milj. kr.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån till bolag, i vilka verket förvaltar statens aktier, intill sammanlagt 2 588 milj. kr. Av denna ram hänför sig 2 160 milj. kr. till borgensteckning för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp på den allmänna kapitalmarknaden för att finansiera utbyggnaden av de två första kärnkraftblocken i Forsmark och 90 milj. kr. till borgensteckning för eldistributionsbolags upplåning.

Vattenfallsverkets borgensteckning för Forsmarksbolagets upplåning uppgick den 30 juni 1976 till 960 milj. kr. Drygt en tredjedel härav avser lån i utländsk valuta för vilka verket tecknat borgen i sin helhet mot efterborgen av övriga delägare i bolaget. Utrymmet för bolagets ytterligare upplåning uppgår till 1 200 milj. kr. Verkets behov under budgetåren 1976/77 och 1977/78 av borgensteckning för bolagets upplåning kommer enligt verkets bedömning att uppgå till 1 400 milj. kr. vid upplåning i Sverige. Det motsvarar verkets andel — 74,5 % — av bolagets totala upplåning för den pågående kärnkraftutbyggnaden i Forsmark, vilken numera omfattar ett tredje block. Vid eventuell upplåning utomlands ökar borgensbehovet för verkets del ytterligare. Verket anser att en ny ram för verkets borgensteckning bör beräknas så, att tillfredsställande utrymme finns för sådan borgensteckning som kan bli aktuell

t. o. m. budgetåret 1977/78 för Forsmarksbolagets upplåning. Verket föreslår att borgensramen med hänsyn härtill räknas upp med 840 milj. kr. Ramen bör utvidgas med ytterligare 25 milj. kr. för att verket skall kunna teckna borgen för lån som Svenska Petroleum AB tar upp på den allmänna kapitalmarknaden.

Av nuvarande borgensram för eldistributionsbolagens upplåning hade 75,9 milj. kr. utnyttjats den 30 juni 1976. Under budgetåret 1976/77 beräknas behovet av borgensteckning från verkets sida öka med minst 11 milj. kr. Utrymmet för borgensteckning därutöver, som kan föranledas av nu inte kända lånemöjligheter för befintliga eldistributionsbolag och av lånebehov för eventuellt tillkommande bolag blir därmed mycket begränsat. Verket föreslår att nuvarande borgensram för eldistributionsbolagens upplåning höjs från 90 milj. kr. till 110 milj. kr.

Inom Östhammarsområdet handhas distributionen av elektrisk energi av Östhammars Elverk AB, Öregrunds Elverk AB, Frösåkers Elektriska Distributionsförening, Östhammarortens Elektriska Distributionsförening och Gräsö Elektriska AB samt av vattenfallsverket, som har övertagit den distributionsrörelse som tidigare tillhörde Hargs Bruk. De två förstnämnda företagen ägs i sin helhet av Östhammars kommun. Kommunen äger också två tredjedelar av aktierna i Gräsö Elektriska AB.

De sex företagens distributionsrörelser ligger helt inom Östhammars kommun och omfattar ca två tredjedelar av kommunens område. Vattenfallsverket och Björklinge Elverks Ekonomiska Förening handhar distributionen av elektrisk energi inom övriga delar av kommunen.

Antalet abonnenter och energiomsättning hos de sex aktuella företagen framgår av följande sammanställning.

	Antal abbonenter	Inköpt kraft (i MWh) ¹
Östhammars Elverk AB	1 700	20 000
Öregrunds Elverk AB	1 700	12 000
Frösåkers Elektriska Distributions- förening	2 400	20 000
Östhammarortens Elektriska Distribu- tionsförening	1 150	6 500
Gräsö Elektriska AB	900	5 500
Statens vattenfallsverk (Hargs Bruk)	250	1 300
	8 100	65 300

¹ 1 MWh (megawattimme) = 1 000 kilowattimmar.

Överläggningar om ett samgående har pågått mellan företagen sedan flera år tillbaka. Parterna har nu enats om att bilda ett gemensamt aktieföretag, med uppgift att försälja, distribuera och producera energi inom i huvudsak det område där parterna f. n. bedriver distribution av elektrisk energi. Innebörden av överenskommelsen framgår av ett mellan parterna ingånget konsortialavtal och ett till avtalet fogat förslag till bolags-

ordning. Avtalet har träffats med förbehåll från verkets sida för regeringens godkännande och från övriga parter sida för godkännande av kommunfullmäktige samt berörda förenings- och bolagsstämmor.

Av avtalet framgår i huvudsak följande. Beträffande avtalets närmare innebörd hänvisas till handlingarna i ärendet.

Det gemensamma bolaget skall i första hand anskaffa och distribuera elektrisk energi. Verksamheten skall emellertid också omfatta annan energiförsörjning, t. ex. produktion och distribution av värme. Valet mellan olika former för energiförsörjningen skall ske med sikte på bästa möjliga totalekonomi.

Östhammars kommun har förbundit sig att teckna avtal med bolaget om rätt för bolaget att dra fram ledningar och distribuera energi inom kommunen utan andra avgifter och ersättningar till kommunen än ersättning för verkligt uppkomna kostnader för intrång och skada i samband med verksamhetens drift och underhåll samt utbyggnad av anläggningar.

Bolagets taxor skall utformas så, att skälig förräntning av nedlagt kapital erhålls. Något överskott därutöver skall inte behöva uppkomma.

Bolagets verksamhet skall finansieras med inkomster av försåld energi och genom upplåning. Bolagets styrelse skall besluta hur upplåning skall ske. Östhammars kommun skall vara skyldig att ikläda sig ansvar för bolagets upplåning. Kommunen äger emellertid rätt att i stället skjuta till lånemedel på villkor som inte är ogynnsammare än de villkor som bolaget skulle kunna erhålla genom annan upplåning.

Bolagets aktiekapital skall vara 3 milj. kr. Aktierna, som är likvärdiga utom i fråga om val av styrelseledamöter, skall fördelas med 51 % på Östhammars kommun, 22,8 % på Frösåkers Elektriska Distributionsförening, 12,8 % på Östhammarortens Elektriska Distributionsförening, 8,4 % på Gräsö Elektriska AB och 5 % på vattenfallsverket. Aktierna erhålls mot att de avtalsslutande parterna till bolaget överlåter berörd eldistributionsverksamhet med tillhörande anläggningar, övriga tillgångar och skulder. Några lån eller skuldförbindelser avseende den överlåtna egendomen skall inte lämnas.

Fördelningen av aktierna har skett med utgångspunkt i en värdering av den tillskjutna egendomen. Det totala värdet av apportegendomen har beräknats till ca 15 milj. kr. Värdet av den apportegendom som vattenfallsverket avses tillskjuta — en 20/10 kV transformatorstation i Öregrund med tillhörande fast och lös egendom samt Hargs Bruks eldistributionsnät — har beräknats till 750 000 kr.

Till skydd för parterna har i den föreslagna bolagsordningen föreskrivits att aktie som har övergått till annan ägare med vissa undantag skall hembjudas aktieägarna till inlösen. Östhammars kommun skall därvid ha företrädesrätt framför övriga aktieägare.

Utan hinder av nämnda bestämmelse om hembud skall part äga rätt att överlåta sina aktier till eget bolag i vilket han har aktiemajoritet. Be-

stämmelsen i bolagsordningen om hembud skall emellertid träda i kraft om aktiemajoriteten i sådant bolag senare övergår till annan än parten. Rätt att överlåta aktie utan hembudsskyldighet tillkommer även part vid ombildning eller övergång till annan företagsform eller samfällighet under förutsättning att den nybildade enheten övertar partens samtliga rättigheter och skyldigheter enligt föreliggande konsortialavtal eller därav följande rättsförhållanden samt inträder i avtalet i stället för parten.

Den som övertar aktie skall överta även så stor del av de övriga parternas eventuella lån och borgensförbindelser till bolaget liksom ansvar i övrigt för bolagets förbindelser att föreskriven fördelning i proportion till aktieinnehav upprätthålls.

Bolagets styrelse skall bestå av elva ledamöter med en personlig suppleant för varje ledamot. Sex ledamöter och sex suppleanter skall utses av Östhammars kommun, två ledamöter och två suppleanter av Frösåkers Elektriska Distributionsförening samt en ledamot och en suppleant av vardera Östhammars Elektriska Distributionsförening, Gräsö Elektriska AB och vattenfallsverket. Ordförande och vice ordförande utses genom internt val inom styrelsen.

Enligt vattenfallsverket är det av stort värde för verket att få del av och insyn i eldistributionen inom Östhammars kommun, där verket genom sitt delägarskap i Forsmarks Kraftgrupp AB har mycket stora intressen. Verket hemställer därför om medgivande att få inträda som delägare i det blivande bolaget på de villkor som har angetts i det föregående.

Statens industriverk har yttrat sig i ärendet och har därvid tillstyrkt bifall till vattenfallsverkets framställning.

Föredraganden

I sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78 har statens vattenfallsverk anmält behov av medel på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår. Verket hänvisar i första hand till de pris- och löneökningar som har inträffat sedan föregående beräkningstillfälle och till ökade kostnader till följd av bl. a. tillkommande, tidigare inte förutsedda arbeten, skärpta miljökrav och krav på bättre arbetsförhållanden vid pågående utbyggnader. Vidare behöver verket ytterligare medel för anskaffning av natururan och kärnbränsle, för förvärv av aktier eller andelar i vissa företag och för utlåning till eldistributionsföretag i vilka statens aktier eller andelar förvaltas av verket. Verket har vidare begärt att ramen för verkets borgensåtaganden för lån skall ökas. Slutligen har verket hemställt om godkännande av ett konsortialavtal. Det avser bildandet av ett aktiebolag för i första hand distribution av elektrisk energi inom Östhammars kommun.

För investeringar i kraftproduktions- och eldistributionsanläggningar m. m. disponerar vattenfallsverket 1 989,8 milj. kr. under innevarande

budgetår. Härav avser 1 000,9 milj. kr. kärnkraftanläggningar och kärnbränsle. Enligt verkets beräkningar har *medelsbehovet* stigit med sammanlagt 503 milj. kr., varav ca 260 milj. kr. för kärnkraftanläggningar och kärnbränsle och ca 2 milj. kr. för en 800 kV ledning på sträckan Odensala—Grantorp—Hall. Verket har emellertid funnit det möjligt att genom omdisponeringar i arbets- och betalningsplaner skjuta upp vissa utbetalningar till efter den 30 juni 1977. Medelsbehovet under budgetåret 1976/77 har därigenom kunnat begränsas till 2 334,8 milj. kr. Detta överstiger den av regeringen medgivna investeringsramen med 345 milj. kr. Det ökade medelsbehovet fördelar sig på följande sätt (i milj. kr.). Beloppen är avrundade.

Uppräkning till aktuell pris- och lönenivå inkl. uppräkning av kapitaltillskott till Söderfors Kraft AB	+ 207
Tillkommande arbeten och ökade kostnader för pågående vattenkraft- och värmekraftutbyggnader inkl. uppräkning av kapitaltillskott till Söderfors Kraft AB	+ 158
Kapitaltillskott till Forsmarks Kraftgrupp AB för anskaffning av kärnbränsle till Forsmarks kraftstation block 1—3	+ 66
Kapitaltillskott till Svensk Kärnbränsleförsörjning AB för anskaffning av reservkvantiteter av natururan	+ 86
Förvärv och finansiering av företag, vilkas verksamhet avser distribution av elektrisk energi	+ 18
Förvärv av aktier i Svenska Petroleum AB	+ 13
Senareläggningar, likvidförskjutningar m. m.	- 203
Summa ökat medelsbehov	+ 345

Innan jag redovisar mina ställningstaganden till vattenfallsverkets behov av medel, borgensåtaganden m. m. under innevarande budgetår vill jag framhålla följande.

Kärnkraften är förenad med stora problem och risker. Det gäller främst hanteringen av det använda bränslet och det högaktiva avfallet. Satsning på kärnkraft kan inte ske om inte dessa risker bemästras på ett betryggande sätt. I nuvarande läge måste ställas som villkor att kärnkraftblock som f. n. är under byggnad inte får tas i drift om inte det berörda kraftföretaget dels kan förete godtagbart avtal om upparbetning av använt kärnbränsle, dels kan visa hur och var en helt säker slutlig förvaring av det högaktiva avfallet kan ske. Lagstiftning i detta avseende övervägs f. n. inom regeringskansliet.

Bedömningarna av möjligheterna att uppfylla sådana villkor som jag här har nämnt kan påverka viljan till fortsatta investeringar i kärnkraftverk som är under uppförande och investeringar i kärnbränsle och anläggningar med anknytning till kärnkraftverken. Det är kärnkraftföretagen själva som i första hand har att ta ansvaret för dessa bedömningar. I vilken mån villkoren är uppfyllda prövas i sista hand av regeringen. Det är troligt att de nya villkoren påverkar kraftföretagens möjligheter att erhålla erforderliga krediter. Under den tid som behövs

för i första hand kraftföretagens bedömningar kan garantier från staten bli nödvändiga för att krediterna skall klaras. Detta är mest påtagligt i fråga om de kärnkraftblock som befinner sig i ett intensivt utbyggnadsskede. Därför bör de borgens- och anslagsbelopp som hänför sig till finansieringen av investeringar på kärnkraftområdet ställas till vattenfallsverkets förfogande. Medlen bör emellertid ställas till verkets disposition först efter särskild framställning från verket. Regeringen har då att pröva grunderna för framställningen, eventuellt efter överläggningar med verket och andra intressenter. Det ankommer på regeringen att föreskriva behövliga regler för vattenfallsverkets disposition av borgensramar och anslagsmedel.

Jag har mot bakgrund av vad jag nu har sagt i huvudsak inte något att erinra mot vattenfallsverkets beräkning av kostnaderna för det pågående investeringsprogrammet. Jag förordar att investeringsanslaget Kraftstationer m. m. räknas upp med 160,6 milj. kr. som kompensation för kostnadsökningar på grund av pris- och lönestegringar, tillkommande arbeten m. m. Jag har härvid beaktat minskningen av medelsbehovet till följd av senareläggningar, likvidförskjutningar m. m.

Vattenfallsverkets planerade utbyggnad av stamnätet för 800 kV systemspänning behöver övervägas ytterligare. Jag har därför inte beräknat några medel för detta ändamål.

Behovet av ytterligare kapitaltillskott till Forsmarks Kraftgrupp AB för anskaffning av kärnbränsle till kärnkraftblocken i Forsmark har jag beräknat till 66 milj. kr.

Vattenfallsverkets förslag om medel för kapitaltillskott till Svensk Kärnbränsleförsörjning AB kan jag inte biträda. Bolagets behov av kapital kan finansieras genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden med utnyttjande av den statliga garanti om 800 milj. kr. som riksdagen har bemyndigat fullmäktige i riksgäldskontoret att ställa för bolagets betalningsförpliktelser gentemot långivare och leverantörer i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln.

Vattenfallsverkets behov av ytterligare medel för förvärv och finansiering av företag, vilkas verksamhet avser distribution av elektrisk energi, beräknar jag till 4,5 milj. kr.

I överensstämmelse med riksdagens beslut (prop. 1975/76: 124, NU 1975/76: 44, rskr 1975/76: 262) har vattenfallsverket gått in som hälftendelägare i Svenska Petroleum AB. I den mån medel för aktieteckningen inte skulle rymmas inom verkets investeringsram avsåg föredragande departementschefen att återkomma härtill vid sin anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 (prop. 1975/76: 124 s. 47). Detsamma gällde frågan om en utökning av ramen för verkets borgensåtaganden till följd av Svenska Petroleums upplåning.

Uppbyggnaden av Svenska Petroleums kapital har förutsatts ske i två etapper så att bolagets egna kapital under innevarande budgetår kom-

mer att uppgå till 25 milj. kr. och under budgetåret 1977/78 höjas med ytterligare 25 milj. kr. till 50 milj. kr. Vattenfallsverkets andel av kapitaltillskottet uppgår till 12,5 milj. kr. under vart och ett av de nämnda budgetåren. Verkets investeringsram för innevarande budgetår bör med hänsyn härtill räknas upp med 12,5 milj. kr.

Svenska Petroleumers verksamhet kan under uppbyggnadsskedet inte förväntas ge normal avkastning på insatt kapital. Vattenfallsverkets förräntningspliktiga kapital bör därför t. v. skrivas ned med ett belopp motsvarande nämnda kapitaltillskott om 12,5 milj. kr. Särskilda avskrivningsmedel behöver emellertid inte anvisas eftersom riksdagen för innevarande budgetår till Avskrivning av nya kapitalinvesteringar i statens vattenfallsverks fond redan har anvisat ett förslagsvis beräknat anslag till Kraftstationer m. m.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat förordar jag att vattenfallsverkets investeringsram för budgetåret 1976/77 räknas upp med sammanlagt (160,6 + 66 + 4,5 + 12,5) 243,6 milj. kr. och att medel här för anvisas från investeringsanslaget Kraftstationer m. m.

Regeringen har bemyndigande att medge vattenfallsverket att teckna *borgen* intill sammanlagt 2 588 milj. kr. för lån som företag i vilka verket förvaltar statens aktier eller andelar tar upp på den allmänna kapitalmarknaden. Högst 90 milj. kr. härav får användas för borgensåtaganden gentemot företag som bedriver eldistributionsverksamhet (prop. 1975/76: 125 s. 50, NU 1975/76: 65, rskr 1975/76: 399). Större delen — 2 160 milj. kr. — av den totala borgenssumman har beräknats bli tagen i anspråk vid finansieringen av de två första kärnkraftblocken i Forsmark.

Intill den 30 juni 1976 hade 960 milj. kr. av borgensramen utnyttjats för Forsmarks Kraftgrupp AB:s upplåning. Under innevarande och nästa budgetår räknar vattenfallsverket med att för egen del behöva ställa *borgen* för minst 1 400 milj. kr. för lån till bolaget. Detta överstiger verkets andel av den för bolagets upplåning hittills beräknade borgenssumman med 200 milj. kr. Det ökade upplåningsbehovet beror dels på att anläggningskostnaderna för de två första kärnkraftblocken har ökat kraftigt, dels på att utbyggnaden i Forsmark numera omfattar också ett tredje block. Med hänvisning härtill föreslår verket att verkets borgensram ökas med t. v. 840 milj. kr. Den del av ramen som hänförs till Forsmarks Kraftgrupp AB:s upplåning kommer därmed att uppgå till 3 000 milj. kr. Ramen bör enligt verket räknas upp med ytterligare 25 milj. kr. för lån som Svenska Petroleum AB tar upp på den allmänna kapitalmarknaden.

Enligt gällande ordning (prop. 1972: 1 bil. 15 s. 126, NU 1972: 15 rskr 1972: 90) skall borgensåtaganden som vattenfallsverket behöver göra för lån som eldistributionsföretagen tar upp på den allmänna kapitalmarknaden räknas av mot en för verkets samtliga hel- eller delägda

eldistributionsföretag gemensam borgensram. Ramen utgör f. n. 90 milj. kr. Intill den 30 juni 1976 hade vattenfallsverket utnyttjat 75,9 milj. kr. härav. Med nu förutsebara behov av borgensteckning — det rör sig om ca 11 milj. kr. — kommer utrymmet för ytterligare åtaganden att bli mycket litet. Verket föreslår därför att borgensramen för eldistributionsföretagens upplåning ökas till 110 milj. kr.

Som jag nyss har framhållit måste särskilda villkor i fråga om uppbyggnad av använt kärnbränsle och slutlig förvaring av högaktivt avfall vara uppfyllda för att nya kärnkraftblock skall få tas i drift. Detta skapar givetvis osäkerhet på kapitalmarknaden beträffande de kärnkraftbyggande företagens kreditvärdighet. Det gäller f. n. i första hand Forsmarks Kraftgrupp AB. Med hänsyn härtill bör enligt min mening statens garantiåtaganden för lån som Forsmarksbolaget i fortsättningen kan behöva ta upp på den allmänna kapitalmarknaden utvidgas.

Enligt de principer som hittills har tillämpats tecknar Forsmarksbolagets ägare borgen såsom för egen skuld för så stor andel av lånen som svarar mot deras aktieinnehav. I vissa fall — det gäller lån som bolaget har tagit upp i utlandet — har vattenfallsverket ställt säkerhet för hela lånesumman. De övriga delägarna har därvid ställt garantier för sin andel av säkerheten genom efterborgen. Ett sådant förfarande bör enligt min mening kunna tillämpas även för lån som bolaget tar upp på den svenska kapitalmarknaden.

Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB kan behöva ta upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gäller för verkets borgensåtaganden. En förutsättning härför bör vara att övriga delägare lämnar efterborgen för sina andelar av säkerheten.

Jag är däremot inte beredd att tillstyrka att vattenfallsverkets borgensram räknas upp på grund av Forsmarks Kraftgrupp AB:s fortsatta upplåning. Det utrymme som har beräknats härför inom nuvarande ram har ännu inte utnyttjats på långt när och torde heller inte bli utnyttjat till fullo under det här budgetåret trots den utvidgning av borgensansvaret som jag nu har förordat. Den ökade upplåning som kan komma att avse det tredje kärnkraftblocket i Forsmark anser jag liksom också bör rymmas inom den befintliga ramen.

Med hänsyn till Svenska Petroleum AB:s upplåning under innevarande budgetår bör borgensramen utökas med 12 milj. kr.

Behovet av borgensteckning för de båda bolagens upplåning under nästa budgetår liksom frågan om en utökning av den särskilda borgensramen för lån till eldistributionsföretag avser jag att återkomma till vid min anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1977/78.

Jag förordar således att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigan-

de att medge vattenfallsverket att teckna borgen för lån intill sammanlagt (2 588+12) 2 600 milj. kr., varav högst 90 milj. kr. för lån till el-distributionsföretag.

Vattenfallsverket har med förbehåll för regeringens godkännande träffat överenskommelse med *Östhammars* kommun och tre andra företag om samarbete i bolagsform i första hand för gemensam anskaffning och distribution av elektrisk energi inom större delen av *Östhammars* kommun. Verksamheten skall kunna omfatta även kommunens försörjning med annan energi, t. ex. produktion och distribution av värme.

Det nya bolaget skall ha ett aktiekapital av 3 milj. kr. Vattenfallsverkets andel härav skall vara 5 % motsvarande det proportionella värdet av de eldistributionsanläggningar som verket i likhet med övriga berörda företag enligt avtalet skall överlåta till bolaget som likvid för aktierna.

Verksamheten skall finansieras med inkomster av försåld energi och genom upplåning. *Östhammars* kommun skall ensam stå som garant för bolagets lån, alternativt svara för behövt tillskott av lånemedel.

Vattenfallsverket får ett betydligt mindre inflytande i bolaget än vad som är normalt för samarbetsprojekt av liknande slag. Verket har emellertid genom sitt engagemang i Forsmark intresse av insyn i eldistributionen i nordöstra Uppland. Jag har med hänsyn härtill inte något att erinra mot det föreslagna samarbetet beträffande energiförsörjningen i *Östhammars* kommun.

Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna det mellan berörda parter villkorligt träffade avtalet och att medge vattenfallsverket att träffa överenskommelse om de smärre ändringar i avtalet som kan visa sig nödvändiga i framtiden.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att *dels* godkänna konsortialavtalet mellan statens vattenfallsverk och *Östhammars* kommun m. fl. om bildande av ett aktiebolag för energiförsörjning inom *Östhammars* kommun, *dels* medge statens vattenfallsverk att träffa överenskommelse om smärre ändringar i avtalet,
2. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån som Forsmarks Kraftgrupp AB tar upp på den allmänna kapitalmarknaden utan den begränsning till vattenfallsverkets andel av aktiekapitalet som normalt gäller för verkets borgensåtaganden,
3. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån — inkl. lån för finansieringen av det tredje kärnkraftblocket i Forsmark — intill sammanlagt 2 600 000 000 kr., varav högst 90 000 000 kr. för lån till el-distributionsföretag,
4. till *Kraftstationer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 243 600 000 kr.

II. STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

[9] 17. **Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.** I statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under denna rubrik anvisats ett investeringsanslag av 1,7 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen

I anslagsframställning för budgetåret 1977/78 har byggnadsstyrelsen anmält att för nybyggnad av manöver- och våglaboratorium vid statens skeppsprovsningsanstalt avsevärda kostnadsökningar uppstått på grund av extraordinära grundläggnings- och bergförstärkningsarbeten. Dessa tillkommande arbeten, som har visat sig vara mer omfattande och kostsamma än vad styrelsen tidigare kunnat förutse, har medfört att kostnadsramen behöver höjas med 355 000 kr. utöver index. Styrelsen har därför i förslaget till investeringsplan fört upp ramen 10 625 000 kr. i prisläget den 1 april 1976. Med hänsyn till den beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår hemställer byggnadsstyrelsen att anslaget tillförs 1 milj. kr. på tilläggsbudget I för budgetåret 1976/77.

Föredraganden

Som tidigare har redovisats (punkt 4) bedömer jag uppförandet av manöver- och våglaboratoriet vid statens skeppsprovsningsanstalt som en angelägen åtgärd. Jag har inget att erinra mot den av byggnadsstyrelsen nu föreslagna ändringen av kostnadsramen för laboratoriet.

Jag förordar — i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag — att 1 milj. kr. utöver tidigare anvisat belopp anvisas på tilläggsbudget I för innevarande budgetår.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. inom den kostnadsram som jag har förordat,
2. till *Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1967/77 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.

Bilaga 11

KOMMUNDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-10-28

Föredragande: statsrådet Antonsson

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77
såvitt avser kommundepartementets verksamhetsområde**

DRIFTBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

A. Kommundepartementet m. m.

[1] **A 2. Kommittéer m. m.** På statsbudgeten för budgetåret 1976/77 har under ifrågavarande anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 2,5 milj. kr. Med beaktande av en disponibel reservation på anslaget vid ingången av budgetåret av 195 000 kr. finns totalt 2 695 000 kr. att tillgå. Detta belopp bedöms bli otillräckligt med hänsyn dels till merkostnader för utredningar, som tillkommit före innevarande budgetår, dels till utredningar tillsatta under budgetåret. Belastningen på anslaget för budgetåret 1976/77 beräknas uppgå till 4 345 000 kr. Ett ytterligare medelsbehov om 1 650 000 kr. föreligger således.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kommittéer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

Bilaga 12

Förteckning

över av regeringen hos riksdagen i prop. 1976/77: 25 begärda anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77

DRIFTBUDGETEN

A. Egentliga statsutgifter

IV. Försvarsdepartementet

H 9	FN-styrkors verksamhet utomlands, <i>reservationsanslag</i>	62 000 000
H 10	Övervakningskontingenten i Korea, <i>reservationsanslag</i>	1 160 000

V. Socialdepartementet

D 2 a	Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem, <i>reservationsanslag</i>	175 000 000
E 10	Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	680 000

VII. Finansdepartementet

B 22	Statens förhandlingsråd, <i>förslagsanslag</i>	1 070 000
------	--	-----------

VIII. Utbildningsdepartementet

B 10	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern, <i>reservationsanslag</i>	13 515 000
B 11	Bidrag till Svenska riksteatern, <i>reservationsanslag</i>	6 858 000
B 12	Bidrag till regionala och lokala teater-, dans och musikinstitutioner, <i>förslagsanslag</i>	424 000
B 13	Rikskonsertverksamhet, <i>reservationsanslag</i>	2 228 000
D 14	Specialskolan m. m.: Utrustning m. m., <i>reservationsanslag</i>	120 000
E 63	Framtidsstudier, <i>reservationsanslag</i>	1 628 000
E 67 a	Ersättning till EISCAT Scientific Association, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000
F 1	Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m., <i>förslagsanslag</i>	83 000
F 2	Lärarhögskolorna: Driftkostnader, <i>reservationsanslag</i>	10 000

IX. Jordbruksdepartementet

H 16	Bidrag till kalkning av sjöar och vattendrag, <i>reservationsanslag</i>	10 000 000
------	---	------------

XI. Arbetsmarknadsdepartementet

B 7	Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning, <i>reservationsanslag</i>	3 000 000
C 5	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning, <i>reservationsanslag</i>	50 000 000

XIII. Industridepartementet

A 3	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	14 050 000
B 7	Företags- och branschfrämjande åtgärder, <i>reservationsanslag</i>	7 000 000
D 5	Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 000 000
E 10	Statens skeppsprovsningsanstalt: Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	12 000 000

XIV. Kommundepartementet

A 2	Kommittéer m. m., <i>reservationsanslag</i>	1 650 000
	Summa för driftbudgeten	364 476 000

KAPITALBUDGETEN**Kapitalinvestering****I. Statens affärsverksfonder****D. Luftfartsverket**

1	Flygplatser m. m.	4 100 000
---	-------------------	-----------

E. Förenade fabriksverken

1	Byggnader och utrustning	6 000 000
2	Inlösen av aktier i Telub AB	16 170 000
3	Finansiering av stirlingsprojektet	6 000 000

F. Statens vattenfallsverk

1	Kraftstationer m. m.	243 600 000
---	----------------------	-------------

II. Statens allmänna fastighetsfond**Socialdepartementet**

10	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	2 900 000
----	---	-----------

Industridepartementet

17	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	1 000 000
----	--	-----------

III. Försvarets fastighetsfond**Försvarsdepartementet**

2	Marinförband: Anskaffning av anläggningar	6 000 000
---	---	-----------

IV. Statens utlåningsfonder**Utrikesdepartementet**

1 Utrikesförvaltningens lånefond 500 000

Utbildningsdepartementet

5 Studiemedelsfonden 250 000 000

Jordbruksdepartementet

9 a Lånefonden för insamling av skogsfrö 4 000 000

VI. Fonden för statens aktier**Utbildningsdepartementet**

a Teckning av aktier i ett norskt aktiebolag för
förvaltning av Svenskhemmet Voksenåsen 100 000

Summa för kapitalbudgeten **540 370 000**

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	1
<i>Justitiedepartementet Bil. 1</i>	3
Byggnadsarbeten för domstolsväsendet	3
<i>Utrikesdepartementet Bil. 2</i>	5
Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen	5
Utrikesförvaltningens lånefond	6
<i>Försvarsdepartementet Bil. 3</i>	7
FN-styrkors verksamhet utomlands	7
Övervakningskontingenten i Korea	8
Marinförband: Anskaffning av anläggningar	9
Anskaffning av vissa militära anläggningar	10
<i>Socialdepartementet Bil. 4</i>	11
Bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem	11
Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning	12
Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde	13
<i>Kommunikationsdepartementet Bil. 5</i>	15
Flygplatser m. m.	15
<i>Finansdepartementet Bil. 6</i>	17
Investeringsstimulanser för näringslivets maskininvesteringar ..	17
Ökad disposition av rörliga krediter	24
Statens förhandlingsråd	24
Organisation för den centrala datordriften i det nya ADB-systemet för folkbokföring och beskattning	35
Kostnader för vissa nämnder m. m.	38
Byggnadsarbeten för statlig förvaltning	39
<i>Utbildningsdepartementet Bil. 7</i>	43
Bidrag till Operan och Dramatiska teatern	43
Bidrag till Svenska riksteatern	44
Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner	44
Rikskonsertverksamhet	45
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	46
Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet	47
Specialskolan m. m.: Utrustning m. m.	64
Framtidsstudier	64
Ersättning till EISCAT Scientific Association	65
Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.	66
Lärarhögskolorna: Driftkostnader	67
Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor	67
Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	68
Studiemedelsfonden	72
Teckning av aktier i ett norskt aktiebolag för förvaltning av Svenskhemmet Voksenåsen	73
<i>Jordbruksdepartementet Bil. 8</i>	79

Bidrag till skogsförbättringar	79
Vägbyggnader på skogar i enskild ägo	81
Bidrag till kalkning av sjöar och vattendrag	83
Byggnadsarbeten vid jordbrukets högskolor m. m.	85
Lånefonden för insamling av skogsfrö	86
<i>Arbetsmarknadsdepartementet Bil. 9</i>	89
Sysselsättningskapande åtgärder	89
Arbetsmarknadsverket: Anskaffning av utrustning	90
Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	91
<i>Industridepartementet Bil. 10</i>	93
Kommittéer m. m.	93
Företags- och branschfrämjande åtgärder	95
Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m.	95
Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning	97
Förenade fabriksverken	99
Inlösen av aktier i Telub AB	100
Finansiering av Stirlingprojektet	102
Statens vattenfallsverk	106
Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.	118
<i>Kommundepartementet Bil. 11</i>	119
Kommittéer m. m.	119
<i>Förteckning över begärda anslag Bil. 12</i>	121

